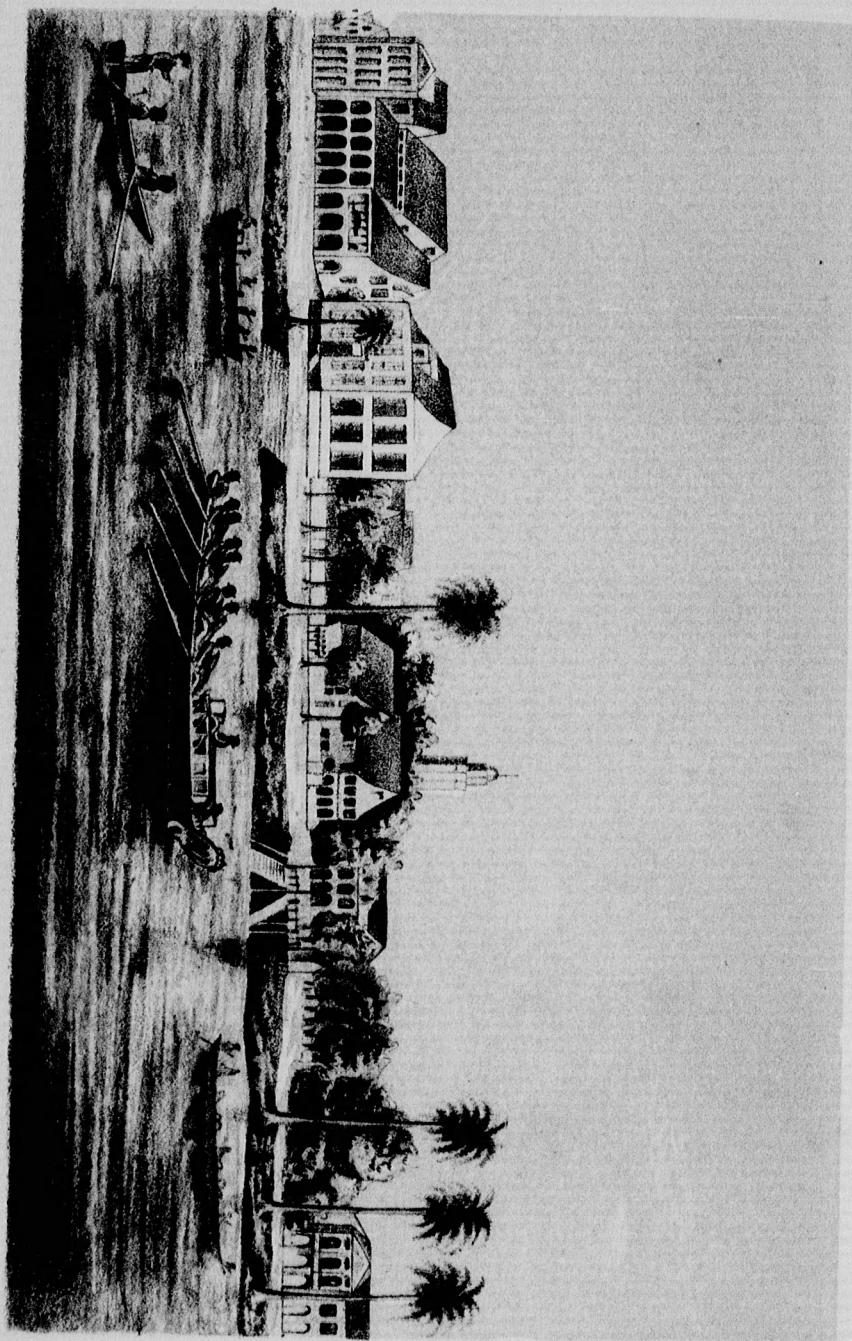

UIT MIJN VERLEDEN.

2
—

„UIT MIJN VERLEDEN.”

B I D R A G E

TOT DE KENNIS VAN SURINAME.

DOOR

W. BOEKHOUDT,

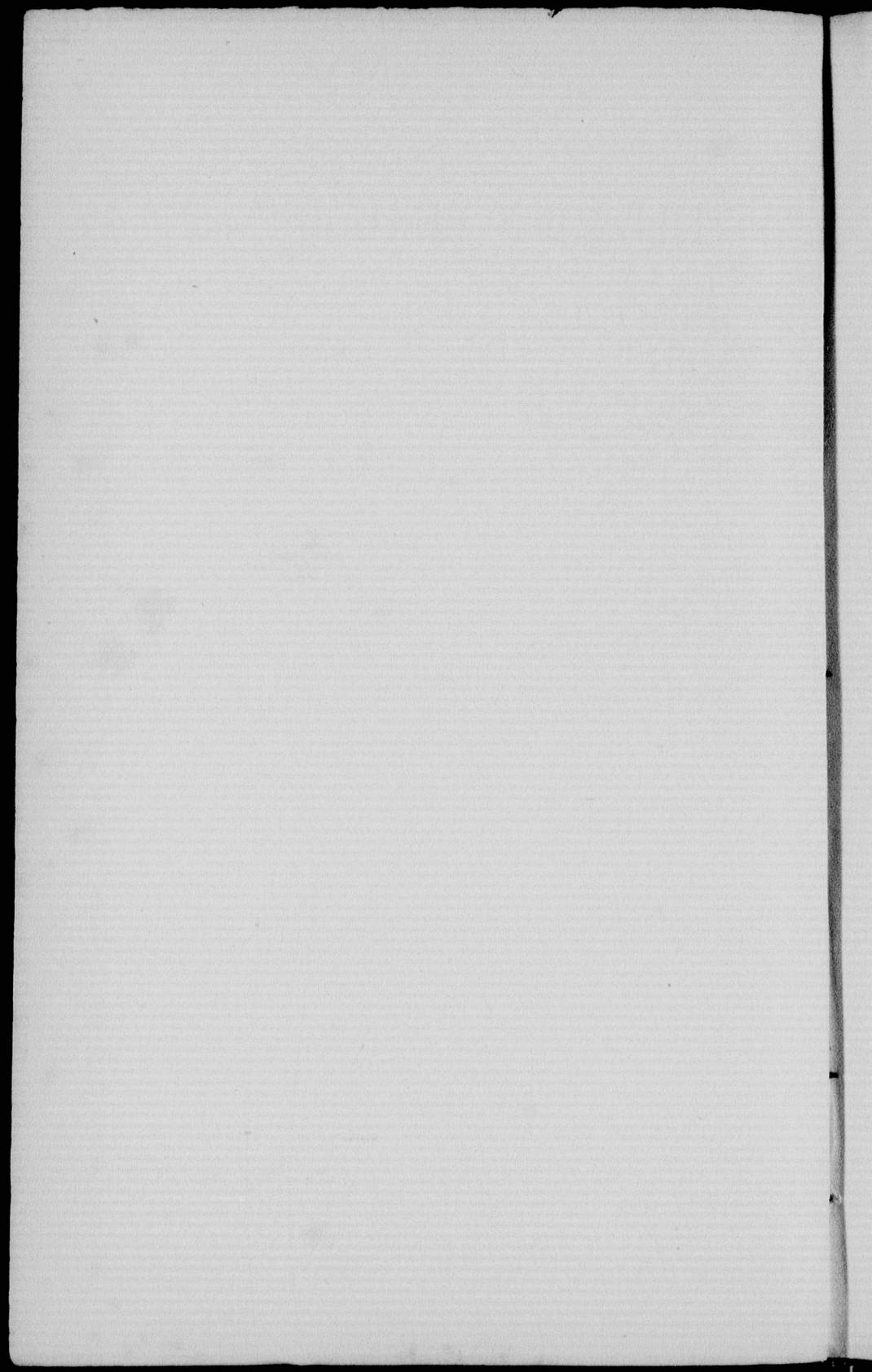
Predikant te Winschoten.

GEDRUKT TE WINSCHOTEN, BIJ

J. D. VAN DER VEEN.

1874.

Hoe meer men in jaren vordert, des te sterker voelt men zich aangetrokken door hetgeen men heeft mogen beleven, des te aangenamer is het, met zijne gedachten van tijd tot tijd in het verleden rond te dwalen.

Gedurende de jaren 1845—1849 was ik in eene van Neêrlands West-Indische bezittingen, in de kolonie Suriname, gevestigd en wel in de stad Paramaribo. Op 22-jarigen leeftijd had ik mij derwaarts begeven. Ik was daar werkzaam in privaats-betrekking, mocht echter ook herhaaldelijk daar als Evangelie-dienaar optreden voor de Hervormde gemeente zoowel als voor de Ec. Luthersche, en toen ten jare 1847 de predikant der eerstgenoemde gemeente tot herstel van gezondheid naar Curaçao vertrok, werd aan mij de volle predikdienst vereërend opgedragen en heb ik dezen dienst gedurende een jaar onafgebroken mogen vervullen.

Eene aanzienlijke Nederlandsche familie, in wier gevolg ik derwaarts gereisd was, huisvestte mij al den tijd van mijn verblijf aldaar, en nimmer zal ik de echt humane en liefderijke bejegening, die mij van haar ten deel viel, naar waarde kunnen roemen.

Vrienden bezat ik er vele, onder welke ook, die in hooge staats-betrekking waren geplaatst, wier bescherming en gunst mij zeer te stude kwam, wilde ik, wat elk jongeling zoo vurig wenscht, veel aanschouwen, veel ervaren, veel genieten. De meesten hunner zou ik er thans vruchteloos meer zoeken: zij zijn in den loop der jaren òf naar het Vaderland weder gekeerd òf door God naar hooger en werkring opgeroepen. Hun aller waarachtige vriendschap en onbaatzuchtige toegenegenheid blijven steeds diep in mijne ziel geprent.

Met de grootste vrijgevigheid werd mij, die eene inférieure en zeer afhankelijke betrekking bekleedde, gedurig verlof geschonken, gebruik te maken van uitnoodigingen, die tot mij kwamen om eene of andere plantage te bezoeken. En niet alleen hierdoor werd ik in staat gesteld, kennis te maken met de hoedanigheid des lands en den aard en toestand zijner bewoners, maar mijn beschermheer en gebieder opende mij voor dit alles de schoonste gelegenheid, doordat hij mij dikwijls toestond hem te vergezellen, wanneer hij zelf in hoedanigheid van „Commissaris van de Inlandsche bevolking” verre tochten in het binnenland moest ondernemen, zoodat ik mij inderdaad boven vele bezoekers der kolonie heb mogen bevoorrecht zien.

Sedert mijne terugkomst in het Vaderland was ik gewoon veel met mijne gedachten te vertoeven in het schoone land, dat mij zoo zeer had bekoord en tevens zoo gastvrij had geherbergd, en niet zelden gaf ik hiervan in gezellige kringen sprekend getuigenis. Dit nu gaf aanleiding tot het uitdrukkelijk en gedurig herhaald verlangen van menig vriend, om meer te mogen vernemen van mijne ervaringen of zoo mogelijk een kort résumé te mogen ontvangen van al het wetenswaardige, dat mijne gehouden aantekeningen mochten bevatten.

Slechts ten deele heb ik in den loop der jaren aan dit verlangen voldaan, wanneer ik bij gelegenheid voor een of ander Zeemans-college of Nutsvergadering moest optreden.

Thans echter, nu door de afschaffing der slavernij de behoefte aan arbeidslieden in de kolonie eerst recht levendig wordt gevoeld en nog met elken dag schijnt te klimmen, daar volgens het „Nieuws van den Dag” van den 18 December 1873 — gelijk wel te voorzien was — „de van „het Staatstoezicht ontslagenen, die in de eerste „dagen van Juli gezegd hebben getrouw aan den arbeid „te zullen blijven, korten tijd daarna het tegendeel „hebben aan den dag gelegd,” — nu men herhaaldelijk in de Dagbladen ziet opgeroepen arbeidslieden van den landbouwenden stand om zich voor den veldarbeid in Suriname te verbinden, geloof ik door uitgave mijner aantekeningen niet enkel den wensch mijner talrijke vrienden te bevredigen, maar tevens te bevorderen dat veler aandacht op Suriname gevestigd wordt en dat deze of gene, die

het voornemen mocht koesteren daarhenen te verhuizen, vooraf wete wat Suriname is en wat het voor den vlijtigen landbouwer zijn moet. Hierbij heb ik gepoogd de strengste onzijdigheid in acht te nemen door niet enkel de lichtzijde maar ook de donkerste schaduwzijde van het leven in Suriname duidelijk te doen uitkomen.

Duizenden mijner landgenooten hebben in de laatste jaren met hunne huisgezinnen haardstede en Vaderland verlaten en zich naar Noord-Amerika begeven, waar zij diep in het binnenland van de Vereenigde Staten zich aan ambachten of landelijken arbeid wijden. Ook uit het gewest mijner inwoning trekken nog jaarlijks vele huisgezinnen derwaarts. Moge de tijd spoedig aanbreken, dat zij, die een nieuw vaderland zoeken, het oog slaan op Suriname, eene eigene Nederlandsche volkplanting, waar zij onder eene Nederlandsche regeering en te midden van Nederlanders de rijkste schatten aan de meest vruchtbare akkers kunnen ontwoekeren, zonder genoodzaakt te zijn zich diep binnenlands te begeven, aangezien zoowel aan de mondingen der rivieren als in de onmiddellijke omgeving der stad nog duizenden hectares onontgonnen liggen; waar zij tevens door middel van de schepen, die onafgebroken uit Nederland aankomen en derwaarts vertrekken, op gemakkelijke wijs de gemeenschap met Vaderland en vrienden kunnen onderhouden. Het warme klimaat mag niemand meer afschrikken, wijl herhaalde proeven, ook in de laatste jaren nog genomen, voldingend hebben bewezen, dat de Europeër, en de Nederlander in 't bijzonder, den veld-

arbeid in de kolonie kan verrichten, zonder daardoor schade te lijden aan zijne gezondheid. Ook deze bladen bevatten hiervan een vernieuwd bewijs.

In plaats van noodelooze uitbreiding aan mijnen arbeid te geven, heb ik integendeel al wat mij in mijne aantekeningen minder meldenswaard voorkwam, achterwege gelaten, en daarbij 't geen mij toescheen algemeene belangstelling niet onwaardig te zijn, zooveel mogelijk in een kort bestek saamgevat, terwijl ik, ter wille van vrienden, die met mij eene voortgaande beoefening der Neger-Engelsche taal zeer wenschelijk achten voor eene toekomstige vorming der minontwikkelde volksstammen in de kolonie, en elke poging, ook de mijne — hoe gering dan ook — hoog hebben gewaardeerd, eene der Toespraken volgen laat, die door mij in der tijd gehouden en door velen met meer dan verdiende belangstelling is aangehoord. Deze Toespraak zal bij slechts oppervlakkige kennisneming elkeen tot overtuiging kunnen brengen, dat het aanleeren der volkstaal niet moeielijk kan worden geacht en geen bezwaar, voor wie ook, zijn mag om zich in de kolonie te vestigen.

WINSCHOTEN, 3 Mei 1874.

B.

„Angedenken an das Gute
„Hält ons immer frisch bei Muthe.

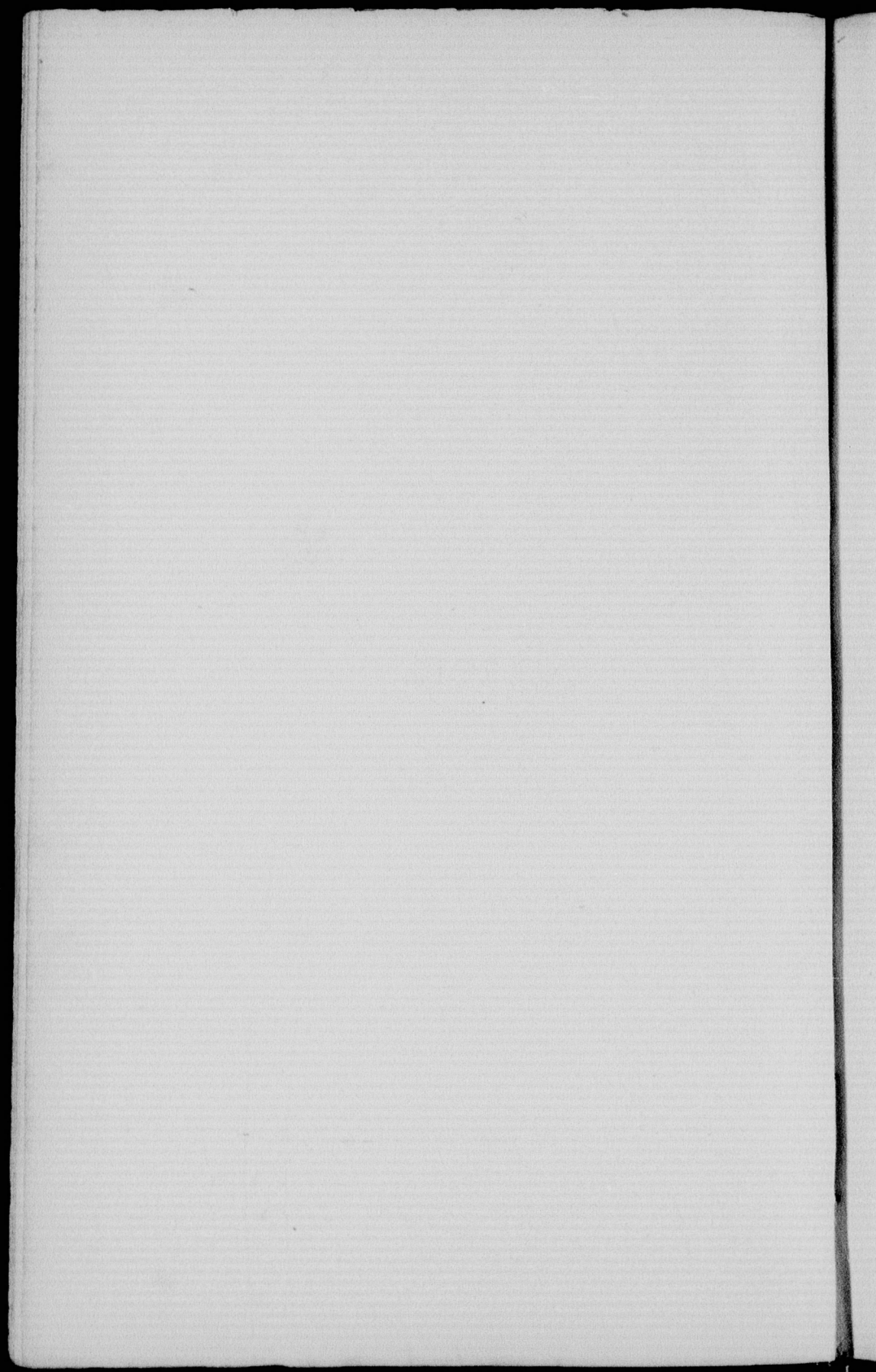
„Angedenken an das Schöne
„Ist das Heil der Erdensöhne.

„Angedenken an das Liebe,
„Glücklich! wenn's lebendig bliebe.

„Angedenken an das Eine
„Bleibt das Beste was ich meine.”

GOETHE.

ZEEREIS.

ZEEREIS.

FRAGMENTEN UIT MIJN JOURNAAL.

Buitengaats. Aan boord van het gekoperd
tweedecks fregatschip: Catharina,
gezagv. K. M. HILLERS.

4 April 1845. Gisteren ochtend reeds te half zes ure was in ons hôtél te Nieuwe Diep alles in rep en roer. Het oogenblik van ons vertrek was aangebroken. In haast pakte ieder zijne nachtplunjes bijeen, — onze goederen waren reeds ingescheept — en niemand gunde zich meer den tijd tot ontbijten. De torenklok sloeg acht, toen wij in de sloep stapten, die ons aan boord zou brengen. Voor 't laatst had onze voet den Vaderlandschen grond gedrukt. Mijn hart slaakte de vurige bede, dat de Algoede mij eenmaal dien dierbren grond weer mocht laten betreden. Wij staken van wal. Rein was de lucht en verkwikkend schoot de ochtendzon hare stralen op ons neêr. Wij bereikten het schip. Een uur later werden onder vroolijke zeemansliederen de ankers gelicht, en eene stoomboot sleepte ons het zee-gat uit. In volle zee gekomen, werden de zeilen

geheschen. De trossen, waarmede wij aan de stoomboot verbonden waren, werden losgeworpen. De stoomboot keerde naar de haven terug; wij zett'en koers. De loods verliet ons, met zich nemende de laatste afscheidsgroeten aan bloedverwanten en vrienden, in der haast door ons op het papier geklad. Eene frische koelte spande het doek en verwijderde ons langzaam van Hollands kusten.

Des namiddags vereenigden zich de passagiers, ten getale van 12, in de kerk aan den disch, waarbij de kapitein ons allen welkom heette aan boord van de „Catharina.”

Nauw was de maaltijd geëindigd of allen spoedden zich weer op het verdek, om vóór het vallen van den avond nog een laatsten blik op de Vaderlandsche kust te kunnen werpen. Niet lang meer of deze was uit het oog verdwenen. Ongekenden indruk maakte dit verdwijnen van den Vaderlandschen grond op aller gemoed. Diepe stilte heerschte rondom mij. In het oog van den een blonk een traan, een ander slaakte een half gesmoorde zucht. Ook ik voelde mij van smartelijke aandoeningen overmand. Ik zocht mijne hut op, en wat er op dat oogenblik in mijne ziel omging, drukte ik aldus in mijn zakboek uit:

AAN MIJN VADERLAND.

Vaarwel o Land, zoo dierbaar aan mijn harte,
 Waar 't eerst mijn oog voor 't zonlicht zich ontsloot;
 Waar 't lot mij zoete vreugd en diepe smarte
 Steeds afgewisseld bood.

Reeds klieft de kiel gestaâg de wentelende baren ,
 Ze voert mij verder steeds van uw geliefkoosd strand.
 Ach , nergens meer , waarheen mijn oog moog' staren ,
 Zie 'k u , mijn Vaderland !

O dierb're plek , hoe schoon het oord moog' wezen ,
 Het zonnig , lieflijk oord , waarheen de steven wijst ,
 'k Wil dat uw naam veel hooger zij geprezen ,
 Uw lof ten hemel rijst.

't Was immers op úw grond , dat mij een moeder baarde ,
 Die mij het jeugdig hart in heil'gen gloed ontstak ,
 Toen ras de dood (haar ziel had hooger waarde)
 Den draad haars levens brak.

En 't was ook op uw grond , dat mij een vader leidde ,
 Wien altijd mijn geluk zoo na aan 't harte lag ,
 En in wiens oog , toen 't lot mij van hem scheidde ,
 Ik d' éelste tranen zag.

Uw bodem is 't , waarop mijn vrienden wonen ,
 Die geur'ge bloemen strooiden op mijn paân ,
 Wier warme liefde. (welke God moog' loonen !)
 Voor mij niet zal vergaan.

't Is daarom , dat mijn hart aan U blijft kleven ,
 Aan U , o Land ! mij boven alles waard.
 Uw blauwe kust blijft voor mijn zielsoog zweven ,
 Gij , liefste plek der aard !

Vaarwel , vaarwel ! bewaar 't gebeente mijner dooden ,
 Dien dierbren schat , zorgvuldig in uw schoot.
 De Almachtige bescherm' mijn vrienden in hun nooden
 En hoed' hen tot den dood !

o, Moge ons eens een vroolijk weêrzien beiden!
 Dat is de blijde hoop, die de afscheidssmart verzoet;
 Dat is de kracht, die ons getroost doet gaan en scheiden.
 God maakt het altijd goed!

In dit geloof zal ik vol moed de baan betreden,
 Die vóór mij ligt, dáár verre van uw strand.
 Behoede U God, verhoor' Hij mijn gebeden
 Voor 't lieve Vaderland!

..... 't Was een zonderlinge nacht, die eerste nacht in de scheepskooi. Onze Duitsche reisgenoot, een ex-student uit *Bonn*, thans adspirant-Blankofficier helaas! noemde niet te onrecht — hoe onaangenaam dit ook den kapitein mocht toeklinken — zijne kooi: „ein verfluchtes Nest.” Het ondragelijke stampen van het vaartuig, de benauwende engte mijner kooi, de weemoedige gedachte aan mijne betrekkingen in het Vaderland, van wie ik voor langen tijd gescheiden zou zijn, het onzekere of zelfs avontuurlijke van mijne toekomst — dit alles had mij verhinderd den slaap te vatten, zoodat ik meer afgemat dan wel verkwikt den morgen heb mogen begroeten.

..... Wij zijn het Nauw van Calais gepasseerd. Frankrijks kust bemerkten wij slechts bij flauwe schemering in de verte; doch van zeer nabij aanschouwen wij de kusten van Engeland. Heerlijk schoon gezicht op Albions krijtbergen! Dover en Folkestone liggen reeds achter ons en op zeer korten afstand zien wij den grooten „vuurtoren van Dungeness.” Dichte wouden met fraaie buitens komen tusschen den langen keten van witte

rotsen prachtig uit. Rijtuigen, menschen zelfs kunnen wij hier en daar onderscheiden. Stoombooten steken van Frankrijk naar Engeland over. Achter het eiland Wight de „Start-point-Lighthouse” voorbij gestevend, bewonderen wij den fraaien vuurtoren van den Meeuwesteen: de „Eddystone-lighthouse”, midden in zee op een blinde klip gebouwd.

. Heden ontmoette ons het fregat: „Flora van Vlaardingén,” bestemd naar Rotterdam. Wij draaiden bij. Onze kapitein liet de Nationale- en Nummervlag hijschen om zodoende door genoemden bodem goede tijding van ons te doen toekomen aan onze vrienden in het Vaderland. De „Flora” heesch daarop ook hare vlag, ten teeken dat zij ons verstaan had en sneed ons nu zoo dicht voorbij, dat wij hare bewoners konden zien en groeten. Weemoedig staarden wij haar na, wenschten haar behoudene reis en droegen de hartelijkste groeten aan onze vrienden aan haar op.

De „Catharina” loopt heden bij een goeden bries 8 mijlen in de wacht.

De passagiers voor 't grootste deel zeeziek; de vrouwelijke allen. Groote drukte voor de kajuitsjongens.

Wij zijn reeds kaap „Lézard” voorbij. De Atlantische oceaan breidt zich voor ons uit. Nergens meer land te ontdekken.

. Brrr! 't Is waarlijk niet alles op zee te zijn, vooral niet voor een landrot, die aan vasten bodem gewend is! Reeds twee da-

gen achtereen worstelen wij in de „golf van Biscajje” met dicht gereefde zeilen tegen een N.W. storm, maar het kalme gelaat van den kapitein is de geruststellende barometer voor alle passagiers.

Niets vermag op grootscher wijze de almacht der Godheid ten toon te spreiden dan eene verbolgene zee; nergens gevoelt de mensch levendiger eigen afhankelijkheid en onmacht dan te midden van de hoog opbruisende golven des oceaans.

..... Eene ontzettende gebeurtenis kenmerkt dezen dag. Nimmer zal zij uit mijn geheugen worden uitgewischt. Te 7 ure heden ochtend werd ik door een ongewoon rumoer op het dek uit mijn slaap gewekt. Ik luisterde met gespannen aandacht en hoorde daarop de kreet herhalen: „Twee man over boord!” Aanstonds vloog ik naar boven. Eene koude rilling beving mij. Krachtig verhief zich de wind uit het N. W., ongestadig klapten de zeilen; woedend zwol de zee, hief nu eens ons vaarttuig hoog in de lucht, slingerde het dan weer in de diepte naar beneden. Op het gelaat van allen, die ik op het dek ontwaarde, was besluiteloosheid en ontsteltenis te lezen. Ik zag hen allen verschrikt en jammerend naar éenen kant in zee turen. Ook mijn blik wendde zich daarheen en ik ontwaarde met ontzetting hoe twee onzer matrozen in het midden der schuimende golven een wanhopigen kamp met het woedendste aller elementen streden. Beiden klemden zich krampachtig vast

aan een omgekeerden flet, waarmede zij door eene stortzee over boord geslagen waren en worstelden met den dood. Akelig waren hunne noodkreten, die de stormwind tot ons overbracht. Meewarig zag het scheepsvolk zijne ongelukkige makkers na, niet wetende wat te hunner redding te zullen aanvangen. Daar verschijnt de kapitein op het dek. Zijn eerste werk is „overal” te roepen. Hierop vraagt hij: wie van allen moeds genoeg mag hebben om met gevaar van eigen leven eene poging aan te wenden tot redding der ongelukkigen? Nauw is deze vraag geuit, of reeds glijdt de noodslopep over boord; drie wakkere mannen — onder dezen de opperstuurman — springen daarin, grijpen de riemen op en zijn door de hooge zeeën in een oogwenk voor onzen blik verdwenen. Lang verbeidden wij nu in angstige spanning hunne terugkomst. Eerst laat in den namiddag kregen wij de slopep weer in 't gezicht. Zij naderde. Zij kwam onder ons bereik. De manschappen grepen den boei, dien wij hun toewierpen en kwamen behouden weer aan boord. Zij brachten met zich één der ongelukkigen; de ander was in de diepte verdwenen. Geneeskundige hulp werd aanstonds den geredde aangeboden, alles werd aangewend om hem in 't leven te behouden, — helaas, 't was alles vruchteloos. De vermoeyenis, de afmatting, de doorgestane koude in de slopep hadden zijne levenslamp uitgeblusht. Roerloos stonden wij allen rondom het lijk, — en als stomme getuigen waren wij tegenwoordig bij de voltrek-

king der daarop volgende indrukwekkende plechtigheid. Naar scheepsgebruik werd het lijk op eene plank gebonden, vervolgens met steenen bezwaard, waarop men het onder een somberen klaagzang der matrozen over boord deed glijden. Wij waren allen diep bewogen. In het oog van menig ruwen zeeman zag ik een traan van stillen weemoed blinken. Lang nog spraken de zeelieden onder elkander van het treurig voorval, alsmede over de donkere toekomst van de vrouwen hunner verongelukte makkers. Hierbij hoorde ik een hunner de niet onaardige opmerking maken dat het woord „leven”, van achteren gelezen, het woord „nevel” te voorschijn bracht, terwijl een ander met min bedaarden ernst den vinger naar de zee uitstak en zijne verontwaardiging lucht gaf over den onzin, dien — naar zijn beweren — de Dominé's verkondigden in de leer „dat de mensch den weg van alle vleesch ging.” (Hij meende hier het overtuigendst blijk te zien, dat de zeeman toch meestal „den weg van alle visch” moest gaan.)

Onze Duitsche reisgenoot scheen zich intusschen van dit alles niet veel aan te trekken. Onbewegelijk stond deze onder de fokkemast over den voorsteven te turen, van tijd tot tijd een teug zeewater uit een grooten beker inzwelgend om zich de zeeziekte — naar hij zeide — van 't lijf te jagen, en altijd mompelend in zich-zelfen, waarbij hij niet zelden in extase kwam:

„Immer, immer nach West! Dort musz die Küste
sich zeigen!

„Steure, muthiger Segler! Es mag der Witz dich
verhöhnén,
„Und der Schiffer am Steuer senken die lüssige
Hand.
„Immer, immer nach West! Dort musz die Küste
sich zeigen,
„Liegt sie doch deutlich und liegt schimmernd vor
deinem Verstand.
„Traue dem leitenden Gott und folge dem schweigen-
den Weltmeer!
„Wär' sie noch nicht, sie stieg' jetzt aus den Fluthen
empor.
„Mit dem Genius steht die Natur im ewigen Bvnde;
„Was der Eine verspricht, leistet die Andre gewisz."

..... Heden werd openlijke veiling gehou-
den van de kleedingstukken en boeken der twee
verongelukte zeelieden, waarvan de opbrengst
zijn zou ten behoeve hunner nagelaten betrekkin-
gen. Dapper weerden zich de passagiers in het
bieden, zoodat enkele stukken meer dan vijf maal
de waarde opbrachten. Na afloop der veiling
werden de gekochte goederen door de passagiers
onder de matrozen verdeeld.

..... Wij zijn op 20 mijlen afstands kaap
„Finisterre" voorbijgekomen en met een wakke-
ren bries uit het N. O. doorgezeild tusschen de
eilanden „Madera" en „St. Marie", van welke
echter geen onder het bereik van ons oog kwam,
omdat het naar den wensch van onzen Duitschen
vriend altoos voorwaarts ging, „immer, immer
nach West!"

In de verte bemerken wij twee „Noordkapers",

zeemonsters, die het water als fonteinen eenige voeten omhoog werpen.

..... 't Wordt warmer en warmer, zoodat wij onze winterkleederen reeds hebben moeten verwisselen. Over het achterdek is een tent gespannen om ons tegen de brandende stralen der zon te beschutten.

Vóór den boeg zwemmen aanhoudend bij twintigtallen „tonynen” of „bruinvisschen”, zware en dikke monsters ter lengte van wel 5 voet. Zij vergezellen uren lang het schip en zijn bij de zeevarenden bekend onder den naam van „de boer met zijn varkens.”

..... Twee „loodsmannetjes”, — sierlijk geteekende vischjes — houden zich sedert eenige dagen in de onmiddellijke nabijheid van het schip op. Zij zijn den schepeling tot een onbedriegelijk teeken dat de haai niet ver verwijderd is.

„Vliegende visschen” verheffen zich bij groote zwermen uit den oceaen en blinken als zilver in 't zonnelicht. Eenigen zijn op 't scheepsdek neêrgevallen, en van deze, alsmede van een paar „Beniters” en een „Dolfijn” (met zijne goudkleur, door glinsterend groen en purper geschaakt) heeft ons de hofmeester een maaltijd gereed gemaakt.

..... 't Is feest aan boord. Wij hebben de „Keerkringen” bereikt. Een der matrozen, als god Neptunus kluchtig uitgedost, betrad het achterdek teneinde de passagiers op ongezouten wijs de les te lezen en allen met kracht en zeemanswelsprekendheid in te scherpen dat zij

eerbied schuldig waren aan den god der zee en gehoorzaamheid aan den gezagvoerder. Na afloop der plechtigheid werd den matrozen een klein feest bereid.

..... Wij ontwaarden op de oppervlakte der zee een drijvenden of zeilenden visch, met hooge cirkelvormige vin, waarmede hij den wind opvangt; een visch van wondervreemd maaksel, purperrood van kleur, die ons met den naam van „Portugeesch oorlogschip” werd aangeduid.

Twee nachten achtereen mochten wij het „lichten der zee” aanschouwen, het „St. Elmus-vuur,” dat door menig zeeman als voorbode van een naderenden storm wordt aangezien. De gansche oceaen was in ééne vuurzee herschaper. De krullende koppen der golven tintelden van het witste vuur. Ons boord scheen in brand. 't Was zelfs alsof ons scheepswant tot aan de spits der maststengen in licht-laaïen gloed stond. Wat het zijn mag? Men spreekt van verrotte of anders lichtgevende diertjes in water en atmospher, ook wel van electriciteit. 't Ware licht moet er zeker nog over opgaan.

..... Heden ochtend bemerkten wij van verre een groote Brik. Deze kwam van Calcutta en was bestemd naar Liverpool. Weldra zagen wij haar de Engelsche vlag hijschen en den steven naar ons wenden. Nabij gekomen begon de gezagvoerder van het vreemde vaartuig ons door middel van de spreek-trompet naar lengte en breedte te vragen, waarop hem van onzen kant bereidvaardig antwoord gegeven werd.

Hierop zette hij weer koers, zich belastende met onze opdracht om bij behouden aankomst in Engeland door de nieuwspapieren te vermelden dat aan boord van de „Catharina” zich alles wel bevond.

..... De passaat heeft ons in de laatste dagen slechts weinig nader gebracht aan het doel van onzen tocht. Gisteren vooral was het bladstil. 't Schip liep nog geen kwart mijl in de wacht. Wij profiteerden evenwel van deze stilte met op het achterdek een thé-dansant te houden. Een der passagiers, beroepen Organist te Paramaribo, begeleidde den dans met de klarinet, gesteund door de viool van den matrooszeilmaker. Wij dansten tot 1 uur in den nacht bij helderen maneschijn.

Goddelijk schoone nachten onder de keerkringen! Krachtig schijnsel der maan. De Noordstar staat even boven de kimmen. In 't zuiden flikkert het prachtige sterrebeeld het „Zuiderkruis.”

..... Gestadig klieft onze „Catharina” de licht-blauwe golven van den oceaan. Ofschoon nog ver van land, voelt de man aan 't roer reeds den sterken stroom der reusachtige Orinoco. Het peillood, gisteren voor 't eerst uitgeworpen, wees 30 vademmen.

Algemeen openbaart zich bij de passagiers 't verlangen naar land. 't Was dan ook voor allen eene welkome manoeuvre, die wij dezen mid-dag zagen ten uitvoer brengen, toen op last van den kapitein de ankerkettingen voor den dag

gehaald en de ankers buiten boord gehangen werden.

Reeds bevinden wij ons op 6° N.B.

..... Toen wij heden morgen vroegtijdig onze legersteden verlaten hadden en op het dek bezig waren om, als naar gewoonte, onze scheepsbeschuit bij een kop koffie op te knabbelen, ontdekte de licht-matroos, die in den top van den grooten mast op den uitkijk zat, in de verre verte een schip en — wat ons eindeloos meer belang inboezemde, wat zelfs een algemeenen vreugdekreet onder ons deed opgaan — land. Niet lang bleef het nu meer aanhouden of de vaste kust van Zuid-Amerika werd voor ons zichtbaar. Een lange, effene strook lands breidde zich voor ons uit, waarop wij evenwel niets anders dan dichte wouden konden onderscheiden. Ons, die gedurende ettelijke weken niets meer dan water en lucht hadden aanschouwd, verschaftte dit gezicht van land een waar zielsgenot. Er werd vroolijk gesnapt, lekker gegeten (de fijnste blikken waren door den hofmeester voor 't laatst gespaard), dapper gedronken, — waarom ook niet? Men was bijna de gevaren van den zeetocht te boven, heden, morgen gewis zou men voet aan land zetten! Zeker bestond er alle grond voor eene vroolijke stemming.

..... Eenige opkomende onweersbuiën beletten ons, aanstonds op den wal aan te houden; wij werden genoodzaakt nog een paar uren met gereefde zeilen te kruisen. Daarna klaarde het weder op. Een stevige wind stak op uit het N.O.

en stuwde ons weldra rondom het zoogenaamde „Braamspunt” de breede rivier Suriname binnen.

Het was nu 37 dagen geleden, dat wij van 't Nieuwe Diep uit in zee waren gestoken.

..... Verrukkend schoon is het gezicht op de oevers der rivier Suriname. Hoog en dicht geboomte, waaruit onderscheidene soorten van palmen zich doen kennen en de maakte Kankantrie („wilde cotton-tree”) zich trotsch verheft, bedekte beide oevers, waarop wij nu eenige armzalige hutten, dan eene enkele sierlijke planterswoning onder 't groene loof verscholen opmerkten. De eerste plantage, die wij te zien kregen, noemde men ons „de Resolutie.” Een aangenaam zoele lucht woei ons tegen en de welriekende adem des wouds werd door ons als verzwolgen. Het eerste levende wezen, dat ons oog ontmoette, was een Flamingo, wiens prachtig roode dos betooverend schoon in het zonlicht blonk. Hij verhief zich uit het woud, vloog eenige keeren over ons vaartuig heen en weder, — en wij begroetten hem blijde als den eersten vriend, die ons in de vreemdelingschap welkom heette en tevens als een voorbode van de gastvrijheid, die wij hier zouden zien heerschen.

Wij lieten vóór de forteresse „Nieuw-Amsterdam” het anker vallen en heetten elkander welkom in Suriname.

Inmiddels was de wind gaan liggen, het tij verloopen. Wij moesten hier op stroom vernachten en ons tevreden stellen met het uitzicht van den volgenden morgen de rivier verder te zullen opgaan en de stad te bereiken.

..... Reeds vóór 5 uur was ik op het verdek, waar ik het scheepsvolk bezig vond het anker te lichten. 't Was een koele, heerlijk schoone morgen. De zware nevel, die aanvankelijk de oppervlakte van den breeden stroom bedekte, trok weldra op. De zon verrees daarop aan de oosterkim, en reeds hare eerste stralen kwamen mij voor meer dan koesterend te zijn. Doodelijke stilte heerschte overal in het rond. Geen windje ruischte in 't gebladerte. Slechts nu en dan werd deze stilte afgebroken door een rauwe kreet uit het omliggend woud of door het schel gekras van eene vlucht papegaaien.

Nauw was het anker gelicht of de uit zee opkomende vloed dreef ons voorwaarts. Middelerwyl waren alle passagiers op het dek verschenen, om zich met mij te verlustigen in den aanblik van het schoone landschap.

Van eene der omliggende plantages zagen wij een corjaal van wal steken, waarin wij een blank-officier met eenige negers ontwaarden, die tot ons kwamen om brieven voor hunnen Directeur in ontvangst te nemen. De eerste aanblik van den neger boezemde mij afkeer in. Dat domme en dierlijke wat het gelaat van den Afrikanen kenmerkt, is waarlijk niet in staat den Europeeër voor hem in te nemen.

Wij kwamen voorbij den koffiegrond „Jagthust.” Nog eene kronkeling van de rivier en – de stad Paramaribo lag in hare volle pracht vóór ons. De nette witte gebouwen aan den oever van een breeden en snelvlietenden stroom; 't paleis van

den Gouverneur, half overschaduwd van donker-groene tamarinde-boomen; het sterke fort Zélandia, boven 't welk de Nederlandsche vlag vroolijk wapperde; een 30-tal koopvaardijers, benevens 4 oorlogschepen op de reede, en op den achtergrond een eeuwenoud en zwaar geboomte, — dit alles maakte een hoogst aangename indruk op ons.

De torenklok sloeg 8, toen ons anker viel en wij op de reede waren aangekomen. Alle schepen, die om ons henen geankerd lagen, Nederlandsche, Engelsche, Noord-Amerikaansche, hieschen hunne vlaggen. Bezoek op bezoek volgde nu. Zee-officieren, ambtenaren hoog en laag lieten zich bij ons aan boord roeien om ons welkom te heeten in de kolonie.

Tragisch mag het voorval heeten, dat zich nu opdeed, terwijl op het verdek de aanzienlijken van den lande ons blijde verwelkomden, — ja meer dan dit: 't vervulde ons met schrik en ontzetting. Een onzer vrouwelijke passagiers namelijk, een meisje van 18 jaren, dat, van Suriname geboortig, geruimen tijd in Nederland had doorgebracht, ten einde eene beschaafde opvoeding te erlangen, was gedurende den overtocht de lieveling geweest van allen, inzonderheid van de familie, tot welke ik behoorde en aan wier hoede zij door hare bloedverwanten was toevertrouwd. Zij had door de aanvalligheid van haar karakter aller hart aan zich weten te verbinden, hoewel haar gelaat, door donker-blaauwe plekken ten eenenmale misvormd, niet anders dan afkeer had kunnen inboezemen. Nauw waren wij nu geankerd of wij ontwaarden,

dat er onder de ingezetenen der stad, die ons verwelkomden, enkelen waren, die op het zien van het meisje verschrikt terugdeinsden, en weldra vernamen wij, dat de oorzaak van hun schrik hierin gelegen was, dat het meisje met de vreeselijke ziekte der melaatschheid zou zijn behept. Deze treurige kwaal, waarvan zij — naar ons verzekerd werd — de kiem reeds sedert hare kindsheid moest bij zich gedragen hebben, had zich door het warme klimaat, waarin zij nu weer verplaatst was, al spoedig en in hooge mate ontwikkeld. Hoezeer waren wij allen met haar jammervol lot begaan!

Niet lang meer of wij zagen de ongelukkige, van haren toestand nog onbewust, vertrekken met hare moeder, die middelerwijl aan boord was gekomen om haar kind naar de ouderlijke woning terug te voeren. Met aandoening namen wij afscheid van haar en met innig medelijden staarden wij haar na als een beklagenswaardig voorwerp, dat van nu af aan uit de maatschappij verbannen en van alle genoegens des gezelligen levens verstoken, aan de smarten van de afzichtelijkste aller kwalen zou zijn overgegeven, tot eindelijk de dood haar verlossing zou komen aanbrengen. *)

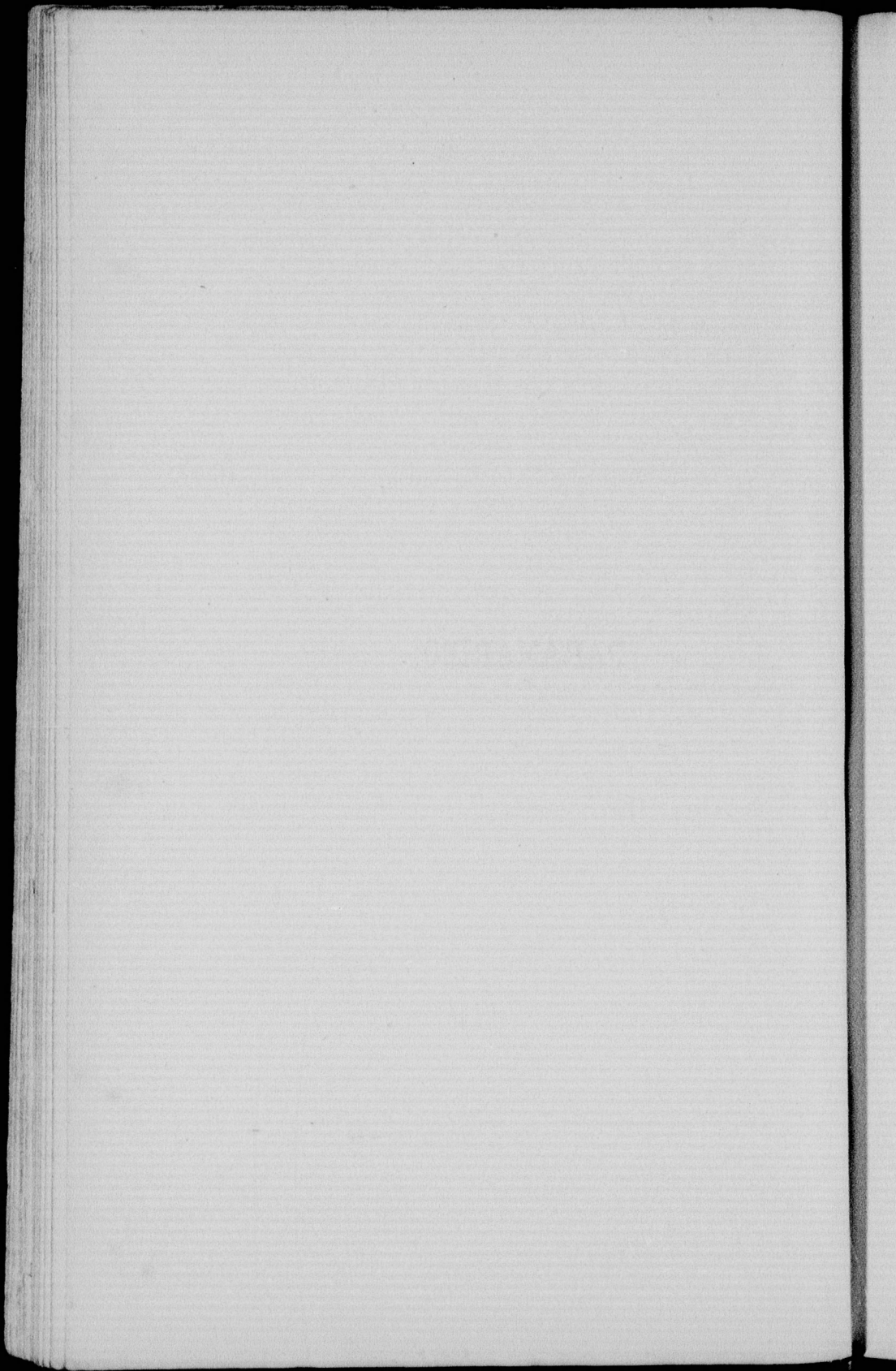
*) Kort voor mijne terugkeering naar het Vaderland, die vier jaren later plaats vond, op reis zijnde in het binnenland, kwam ik in de nabijheid der plantage, waar het ongelukkige meisje met hare moeder woonde. Een onweerstaanbaar verlangen om haar nog eens voor 't laatst te zien, dreef mij derwaarts te gaan. De moeder ontving mij hartelijk en bood mij gastvrijheid. Het meisje echter was — gelijk ik hoorde

Nog eenige oogenblikken gingen voorbij en de groote sloep werd te water gelaten. Blijde en dankbaar verlieten wij den bodem, die ons zoo lang gedragen en behouden over het gevaarvolle element gebracht had. Wij daalden in de sloep, en zoodra de riemen het water kliefd en ons van het schip verwijderden, klonk te onzer eere het driewerf herhaald „hoezee!” van 't scheepsvolk. Aan wal getreden, werden wij ontvangen door eene ondoordringbare menigte kleurlingen en negers, groot en klein, gekleed en ongekleed, die eerst met verwondering ons aanstaarden, daarna huppelend ons begroetten.

Doch bij al het vreemde dat voor het eerste oogenblik ons boeide, bij al het schoone en verrukkelijke, dat in deze nieuwe wereld onze ziel moest innemen, welde een gevoel van weemoed en smart in ons op door de gedachte dat thans een breede en diepe afgrond tusschen ons en onze dierbaren gaapte. Dan, wij schepten moed en banden weldra alle sombere gedachten uit het hart. En wij vermochten dit — dank zij de gulle ontvangst, die ons hier ten deel viel — want van stonden aan zagen wij de armen eener nooit gekende, nimmer volprezene gastvrijheid zich naar ons uitbreiden!

betuigen — door een aanhoudend en folterend lijden zoo afzichtelijk geworden, dat niemand meer bij haar kon worden toegelaten.

PARAMARIBO.

PARAMARIBO.

Paramaribo, dat zijn naam ontleent aan den Engelschen lord Parham, die zich ten jare 1652 in de kolonie vestigde, of wel, gelijk sommigen hebben beweerd, aan een soortgelijk Indiaansch woord, dat de beteekenis moet hebben van „plaats der bloemen”, — Paramaribo, de hoofdstad of — juister gezegd — de eenige stad der kolonie Suriname, is op vier uren afstands van zee gelegen aan den linker oever der rivier Suriname, ter plaatse waar op den tegenovergestelden oever achter hooge wouden verscholen ligt de schoone plantage „Meerzorg,” die met eene slavenmacht van 300 koppen jaarlijks 600 vaten suiker afleverde.

Het is eene schoone stad met ruime en straalrechte straten, die niet geplaveid, maar met schelpzand zijn bedekt, waardoor zij ook in de zwaarste regentijden begaanbaar blijven.

Drie malen werd de stad door brand geteisterd, t. w. in 1764, 1821 en eindelijk den 3den en 4den September 1832, bij welken laatstgenoemden brand niet minder dan 50 huizen eene

prooi der vlammen werden. De brandstichters waren toen drie slaven, met name Cojo, Mentor en Present, die kort daarop gevat en — treuriger gedachtenis! — bij rechterlijk vonnis op de plaats van hun misdrijf levend verbrand zijn. Sedert dezen brand heeft de stad aan schoonheid en regelmatigheid veel gewonnen.

Hare voornaamste straten heeten: Gravenstraat, Wagenstraat, Heiligeweg, Joden Breëstraat, Steenbakkerstraat, Zwarte Hovenbrugstraat en Saramaccastraat, welke meestal aan weerszijden met oranje- of citroenboomen zijn beplant. Nog dient vermeld te worden de Hernhutterstraat, waar de Moravische broeders of Hernhutters in eene lange rij van nederige gebouwen onderscheidene ambachten uitoefenen.

Drie grachten, hoewel gewoonlijk schaars van water voorzien, doorsnijden evenwijdig de stad, t. w. de Knuffelsgracht, Steenbakkersgracht en Drambrandersgracht, terwijl achter het fort Zelandia de Sommelsdijkskreek wordt gevonden.

De voornaamste gebouwen der stad zijn: het Gouvernementshuis, de residentie van den Gouverneur, zijnde een houten gebouw van twee verdiepingen, met breede galerijen en grooten tuin. Ter zijde prijkt eene fraaie Tamarindelaan, en vóór het gebouw breidt het ruime Gouvernementsplein zich uit tot naar de rivier en het fort Zelandia, dat met zijn geschut den stroom beheerscht. Vervolgens komen in aanmerking de Hervormde, Luthersche en Roomsche-Catholieke kerken, alsmede die der Moravische broe-

ders, de Koffiewaag, de Weeskamer, het militaire en civiele Hospitaal, de Schouwburg, enz.

Onder de gebouwen, zoo openbare als bijzondere, zijn slechts enkele van steen; bijna alle zijn zij van hout opgetrokken, doch van duurzaam, inlandsch hout. Ze zijn van één of twee verdiepingen, beide van overdekte galerijen omgeven. Slechts zelden zijn de ramen van vensters met glasruiten voorzien; alle zijn zij open, en worden bij hevige regens alleen met jalousieën of luiken gesloten. Rookleidingen of schoorsteenen zoekt men in de woningen vruchteloos; de keuken, die de éénige bevat, is in een afzonderlijk klein gebouw op de binnenplaats achter het woonhuis te vinden. Sommige huizen zijn met lei of pannen gedekt, meest alle met „singels,” plankjes van Bolletrie-hout, ter lengte van $1\frac{1}{2}$ voet, ter breedte van 4—8 duim, in Demerary „shingles” genoemd. Behalve den hoofdingang heeft een huis van aanzien nog eene poort, die den negers toegang tot de binnenplaats geeft, rondom welke laatste de Neger-woningen geplaatst zijn, die veelal ook twee verdiepingen hebben. Elke voorname familie toch wordt gerekend ten minste 7 negers tot hare bediening te behoeven. Enkele bezitten er meer dan 20. 't Gezin, tot hetwelk ik de eer had te behooren, had tot vaste bedienden twee foetoe-bois, eene naameid, eene waschmeid, eene botteleriemeid, eene kokkin, twee palefreniers; of „grasnegers,” die elken dag met eene cano de rivier af gingen, om van eene nabijgelegene plantage gras voor de paarden te

halen; bovendien een blanken koetsier. (Van dezen verdiende de kokkin daags een gulden, de andere slaven of slavinnen weinig meer dan 60 cts. Allen waren zij op eigen kost.) De benedenverdieping der huizen wordt veelal niet bewoond; men bezigt hare vertrekken alleen tot winkels of magazijnen. Overigens zijn de woningen alles behalve overvloedig gemeubileerd. Geen vloerkleeden of zelfs carpetten, geen gordijnen hoegenaamd; het rondom heerschend ongedierte maakt deze voorwerpen van weelde tot eene onmogelijkheid. Alleen tafels, stoelen, canapé, kasten, en voor garderobe bij voorkeur koffers met Russisch leer overtrokken of cederhouten kleerkasten, wier pooten ik wel eens in bakken met water zag rusten om het indringen van alles vernielende houtluizen of mieren te beletten; voorts spiegels, fraaie ledikanten of wel fijn gevlochten hangmatten, waarover muskietenkleden en — wat bijna onmisbaar in elk gezin schijnt te zijn — een stomme-knecht of buffet (*„side-board”*), waarop glazen en karaffen in menigte gerangschikt staan.

Verrukkend schoon is de aanblik der stad van den rivierkant. Het fort *Zélandia*, met zijne kleine doch nette woningen, die over de bolwerken uitzien, en boven welke aan een hooge steng de Nederlandsche driekleur wappert, ver- toont zich aan het eene uiteinde; dan volgt op den Marinetrap aan den oever der rivier de breede Gouvernementstrap met zijn twee hemelhooge palmen, achter welke het Gouvernementsplein en

op verderen afstand het Gouvernementsgebouw met zijn breede en donkere Tamarindelaan een schilderachtig gezicht opleveren. Vervolgens een onafzienbare rij van groote en fraaie gebouwen (de Koffiewaag, onmiddellijk aan den oever, niet te vergeten), onder welke de Luthersche kerk en enkele andere gebouwen, als van steen opgetrokken, eene uitzondering op den regel maken, en eindelijk de visch- en groentemarkt, door Tamarindeboomen overschaduwd.

Aan de overzijde van de stad, op den rechter oever der rivier ontwaart het oog enkel ongecultiveerden grond, hier met hoog, daar met laag geboomte bedekt.

Op de rivier-zelve niets dan verscheidenheid en afwisseling. Een rij van koopvaardij-schepen, wier wapperend dundoek de Nederlandsche driekleur of het Noord-Amerikaansche starrenveld voor u uitspreidt, terwijl van achter de verschansingen der schepen het eentonige matrozenlied u tegenklinkt, dat bij laden en lossen den scheepsarbeid vergezelt. Zware ponten, met koffie of suiker bevracht en slechts door twee mannen bestuurd, drijven den stroom af, op de schepen toe. Een tentboot, waarin een Administrateur („gran-masra”) gezeten is, die zijne plantages bezoeken wil, doorklieft den stroom, voortgestuwd door de krachtige riemslagen van acht negers, allen in nette uniform uitgedost. Een cano, met Boschnegers of wel met een Indiaansche familie bevracht, wordt zachtkens voortgepareld, — en eindelijk liggen tegenover het Gou-

vernementsplein en het fort twee of drie schepen der Nederlandsche marine op stroom, waaronder het Wachtschip, dat telken morgen en avond zijn wachtschot hooren doet. Ziedaar, wat de waterkant te aanschouwen geeft, waaraan ik niet minder dan vier jaren achtereen mijn verblijf mocht hebben gevestigd. Achter het fort Zélandia vindt men de kleine voorstad „Combé,” vanwaar een aangename — maar ook de eenige — rijweg naar de plantage „Tourtonne” voert.

De bevolking der stad — veelkleurig als zij mag heeten — bestond in ronde cijfers uit 2000 blanken, onder welke men 1200 Israëlieten telde, voorts 5000 kleurlingen en 8000 negers, van welke laatsten het meerendeel in slavernij was. Het totaal der bevolking beliep dus 15000 zielen. Hierbij kwam een garnizoen, bestaande uit Jagers en Artilleristen, van omstreeks 500 man.

Aan Vereenigingen en Genootschappen ontbreekt het de stad niet. Zij heeft er een tot Nut van 't Algemeen, een voor Kolonisatie, voor Weldadigheid, van Geneeskundig toezicht, eene Vrijmetselaars-loge, en vele andere.

Wat godsdienstige gezindten betreft, — Paramaribo heeft eene Hervormde, eene Luthersche, eene Roomsche-Catholieke en eene Hernhuttergemeente, benevens eene gemeente van Duitsche en Portugeesche Israëlieten, onder welke alle ik steeds de grootste verdraagzaamheid zag heerschen.

De Nederduitsch-Hervormde gemeente telt ongeveer 3800 zielen. Zij werd gesticht ten jare

1668. Haar eerste predikant was Ds. Basiliers. 't Gebouw, dat haar thans tot kerk dient, is achthoekig en heeft weinig overeenkomst met onze kerkgebouwen. Het dak is vrij laag. Geen toren of spits siert het. Het is van binnen helder wit geverfd, met licht-blauw lijstwerk afgezet, voorzien van een fraaien kansel en mag bogen op een zeer goed orgel, welks inwijding ik mocht bijwonen. *) De kerk dagteekent van het jaar 1835.

Ten opzichte van den eeredienst bij deze gemeente is alleen als inderdaad vreemd te vermelden, dat de kinderen, in echt verwekt, even als in Nederland gebruikelijk is, vóór den kansel en staande de godsdienstoefening werden gedoopt, doch dat daarentegen aan de in onecht geboren kinderen, die gewoonlijk in grooten getale werden aangeboden, de doop werd toegediend achter den kansel en wel eerst dan, wanneer de godsdienstoefening ten volle was afgelopen. Men bezigde dezen maatregel – vreemd als hij mag heeten – om bij de gemeente het huwelijk in eere te verheffen.

De Gemeente bezat tijdens mijn verblijf in de kolonie slechts één predikant; doch daar zij het aanzienlijk getal van 3800 leden telde, en ver het grootste deel van dezen slechts de Neger-Engelsche taal verstond, en om deze reden wei-

*) Deze vond plaats den 12 Juli 1846. De inwijdingsrede werd uitgesproken door Ds. A. Roelofs, naar I Chron. XV : 15, 16. Een koor van 60 zangers en zangeressen verhoogde zeer de plechtigheid.

nig of geen voordeel trekken kon van den arbeid des Nederduitsch-Hervormden predikants, die, op den voet zijner voorgangers en tevens overeenkomstig roeping en plicht, alleen in het Nederlandsch leerde en predikte, deed sedert langen tijd groote behoefte zich gevoelen aan een tweeden predikant en wel bepaaldelijk aan zulkeen, die uitsluitend belast mocht zijn met den Evangeliedienst in de Neger-Engelsche taal.

Door mijne vrienden op deze behoefte opmerkzaam gemaakt, begon ik van stonden aan mijne vrije uren aan de beoefening dezer taal te besteden. Bij gebrek aan de noodige hulpbronnen, moest ik grootendeels de taal uit den mond der negers opvangen, tot het mij — niet zonder de krachtige hulp van eenige vrienden, die mij bovenal genegen waren — in een betrekkelijk korten tijd gelukken mocht, zoover te vorderen, dat ik eenige keeren in het Neger-Engelsch kon prediken. Nooit was de toeloop naar de kerk zoo groot geweest — dus verzekerden de meestbejaarde kolonisten — als bij deze gelegenheden. Het was niet alleen de Kleurling- en Negerbevolking, die men overvloedig vertegenwoordigd zag, ook de Blanken, en onder dezen de hoogste ambtenaren, aan wier hoofd de Gouverneur der volkplanting, gaven door hunne tegenwoordigheid blijk van hunne belangstelling. En mocht ik uit den mond van mijn hooggeplaatsten beschermheer den warmsten dank voor mijnen arbeid in de meest vleien- de bewoordingen ontvangen, mocht ik tot niet geringe zelfvoldoening eene negerin hare goed-

keurende stem aan mijn werk hooren geven in den ongekunstelden uitroep: „fa da pikien bakkra takki switi!” — hoogst aangenaam was mij nog in latere jaren de herhaalde vermelding van den goeden indruk, dien mijn pogen op dit onontgonnen taalgebied had achtergelaten. Nog in het tijdschrift „West-Indië” (Haarlem, Kruseman) vond ik eerst voor weinige dagen een stuk van de hand des heeren C. VAN SCHAICK, in leven predikant te Paramaribo, getiteld: „Proeve van „of Bijdrage tot de geschiedenis vooral der Her- „vormde kerk in Suriname”, waarin op bladz. 37 wordt gezegd: „Wij bejammeren, dat in de Land- „taal geen dienst meer gedaan wordt. Wij hou- „den ons ten volle overtuigd, dat dit de zegen- „rijkste gevolgen zou hebben en onbeschrijfelijk „bijdragen tot ontwikkeling des verstands, tot „aankweeking van godsdienstige kennis en tot be- „vordering van echt christelijk leven”; waarop in eene noot volgt: „Dat ons beweren niet onge- „grond is, blijkt daaruit, dat de heer B....., „thans predikant in Groningerland, nog kandidaat „voor de H. Dienst, te Paramaribo, bij eene „voornamen familie als gouverneur werkzaam zijnde, „één of twee malen in de Neger-Engelsche taal „gepredikt heeft — en tot op den huidigen dag „met lof daarover wordt gesproken; terwijl men „het tevens bejammert, dat dit sedert dien tijd „geen plaats meer heeft. Genoemde godsdienst- „oefeningen werden buitengewoon druk bezocht.”

Ras na mijne eerste prediking in het Neger-Engelsch wendde zich de Kerkeraad der Her-

vormde gemeente bij eerbiedig adres aan ZExc. den Minister van Koloniën met bescheiden maar dringend verzoek, dat het ZExc. mocht behagen, een tweeden predikant, bepaaldelijk voor het Neger-Engelsch te benoemen, uitsluitend mij voordragende als de hiervoor aangewezen persoon. Tot tweemaal toe werd dit door den Kerkeraad herhaald. En toen eindelijk beide pogingen gebleken waren vruchteloos te zijn, waren het nogmaals de aanzienlijken der Gemeente, die een adres van dezelfde strekking naar Nederland opzonden, waaraan de Gouverneur zijn goedkeurend advies had toegevoegd. Wederom ontving men eene afwijzende beschikking, op grond van financieel bezwaar, waarbij echter de heer RIJK, destijds Minister van Koloniën, de verzekering gaf, dat de Regeering er op bedacht zou zijn, om bij eventueele vacature bij de Hervormde gemeente te Paramaribo twee predikanten te benoemen en dat bij deze benoeming ook het belang van het Neger-Engelsch sprekende deel der gemeente in het oog zou worden gehouden. De eerste belofte is sedert dien tijd vervuld geworden: twee predikanten zijn reeds sedert ettelijke jaren in de Gemeente werkzaam, doch — niet voor den dienst in het Neger-Engelsch. Beiden zijn benoemd — als steeds voorheen — voor den Evangelie-dienst bij de Nederduitsch-Hervormde gemeente, zoodat de behoefte, die tijdens mijn verblijf bestond, helaas! nog altijd onvervuld is gebleven.

De Moravische Broedergemeente, sedert 1735

hier gevestigd en alom bekend door haren ijver voor de uitbreiding des Christendoms, had voor haren zegenrijken arbeid reeds sedert tal van jaren tot onderscheidene plantages den vrijen toegang: hoewel haar deze op vele andere ten strengste bleef ontzegd. Zij heeft hare zendingsposten op verschillende punten des lands, met name op Charlottenburg, Catharina Sophia, Beekhuizen, Anna'sburg, Leliëndal, Rust en Werk, Salem en Nieuw Bamberg. Haar hoofdzetel is aan de stad, waar zij niet minder dan 5000 zielen telt en een ruim kerkgebouw heeft, dat ik dikmaals bezocht en altoos zag opgevuld met Kleurlingen en Negers, die met onverdeelde aandacht luisterden naar de predikatie, die daar door een der Broeders in het Neger-Engelsch gehouden werd. Deze Moravische Broeders of Hernhutters, van welke er 12 in de kolonie gevestigd waren, leerde ik kennen als vriendelijk, dienstvaardig en nederig, volstrekt geen aanspraak makende op den naam van geleerd of wetenschappelijk. Velen hunner oefenden een nederig ambacht uit, en allen toonden zich eenvoudig, bescheiden, vreedzaam en menschlievend; zij stelden er hun roem in, ongelukkigen bij te staan, zieken te verplegen en tot een rein christelijk leven hunne natuurgenootten te vermanen. Door hunnen rusteloozen arbeid bevonden zich reeds 23000 heidenen in de kolonie onder den invloed hunner Christus-prediking. Gedurig kwam ik met de Leeraren dezer gemeente in aanraking. Zoo b. v. wanneer ik op de forteresse Nieuw-

Amsterdam den predikdienst te vervullen had en derwaarts met een tentboot reisde. Ik was dan steeds in aangenaam gezelschap met een R. C. priester en een Hernhutter „Leriman”, die beiden tot hetzelfde einde zich daarheen begaven. Van een der Broeders, met name Otto Tank, die van Europa was uitgezonden om de onderscheiden zendingsposten der Broedergemeente in Noord- en Zuid-Amerika te bezoeken, mocht ik, terwijl hij zich te Paramaribo ophield, eene Neger-Engelsche overzetting van het Nieuwe Testament ten geschenke ontvangen, welke voor mij eene onberekenbare waarde had, aangezien zij mij bij de studie der taal 't gemis van spraakkunst en woordenboek voor een deel kon vergoeden.

Zoowel het Hooger als het Middelbaar onderwijs was te Paramaribo onbekend. Ik vond er alleen Uitgebreid-Lager onderwijs op eene enkele particuliere school; overigens Gewoon Lager onderwijs in twee stads-scholen, alsmede in de Israëlietische scholen. De aanzienlijken in den lande zenden hunne kinderen reeds op 10- à 12-jarigen leeftijd ter opvoeding naar Europa.

Over 't algemeen is de gezondheidstoestand er voldoende. De koele wind, die aanhoudend uit zee blaast en door de omvangrijke boschbranden der laatste jaren meer vrijen toegang tot de stad verkregen heeft, zal ongetwijfeld veel hiertoe bijdragen. De meeste ziekten evenwel, waardoor de inwoners overvallen worden, zijn kortstondig en beslissend, zoodat het gerucht daarvan onmiddellijk aan dood en graf doet denken. Nooit zal

ik b. v. vergeten, hoe diep eens mijn gemoed geschokt werd, toen op zekeren voormiddag de uitnoodiging tot mij kwam om nog denzelfden dag mede ten grave te brengen een jeugdigen vriend, met wien ik den vorigen avond hoogst genoegelijk had doorgebracht, en die nog na middernacht in den besten welstand door mij was naar huis geleid. Aan hevige galkoorts werd zijn onverwacht sterven toegeschreven.

Mag het een lijder gelukken, zijne ziekte te boven te komen, langen tijd zal het aanhouden eer hij zijne vorige gezondheid en krachten zal hebben teruggekregen; maanden lang zal hij als een schim bij de straat zweven en door zijne stadgenooten onder de „reconvalescenten” worden gerangschikt.

Van heerschende ziekten, als pokken, cholera, enz. verneemt men slechts zelden. Alleen wordt van tijd tot tijd door een of ander Amerikaansch schip de gele koorts van de boorden der Mississippi, van Havana of eenig West-Indisch eiland aangebracht, en de Melaatschheid, de afzichtelijkste aller kwalen is er — inheemsch.

De Melaatschheid of Lepra, of gelijk men haar in Suriname heet „Boassie” komt onder twee vormen voor; men onderscheidt de „Eléphantiasis Arabum” van de „Eléphantiasis Graecorum.” Deze treurige kwaal, die zich veelal door vlekken en builen over het lichaam kennen doet en den lijder vingers en teenen stompachtig doet ineengroeien of zelfs geheel verliezen, wordt minder besmettelijk dan erfelijk, maar altoos ongeneeslijk geacht. Men vindt haar zeer

verspreid in de stad, minder op de plantages, en het zijn niet alleen de Negers, die door haar worden aangetast, ook Kleurlingen en Blanken lijden aan deze jammervolle kwaal. Eene „Commissie van onderzoek naar de ziekte der melaatschheid en besmettelijke *éléphantiasis*” — gelijk zij heet — heeft tot taak, tegen de verspreiding der ziekte te waken. Zij ontbiedt vóór zich zulken, die van de kwaal verdacht worden gehouden, onderwerpt dezen aan een nauwgezet onderzoek en bijaldien zij niet rein worden bevonden, spreekt zij het „suspect” of het „besmet” uit. In 't eerste geval moet de lijder na verloop van een gezetten termijn opnieuw worden onderzocht. In het tweede geval werd hij, bijaldien hij tot de vrije bevolking behoorde, veroordeeld om van bloedverwanten en vrienden zich los te maken en buiten de stad in strenge afzondering te gaan wonen. Was hij slaaf, zoo bracht men hem ten spoedigst over naar het *établissement* voor Melaatschen „Batavia” aan de rivier Copename, een gesticht, waar niets dan ellende heerschte en waarvan de heer VOORHELM SCHNEEVOOGT in de Verslagen der Kon. Academie van Wetenschappen getuigt met verwijzing naar het rapport van den geneesheer OOLKAAS: „De ligging van het *établissement* is aller-ongeschiktst „om den moerassigen grond en de nabijheid der „zee, die beide de ontwikkeling der lepra in de „hand werken; de woningen zijn, wat ligging en „bouworde betreft, geheel ongeschikt; de voeding „is aller-ongeschiktst, maar de doelmatige verbe-

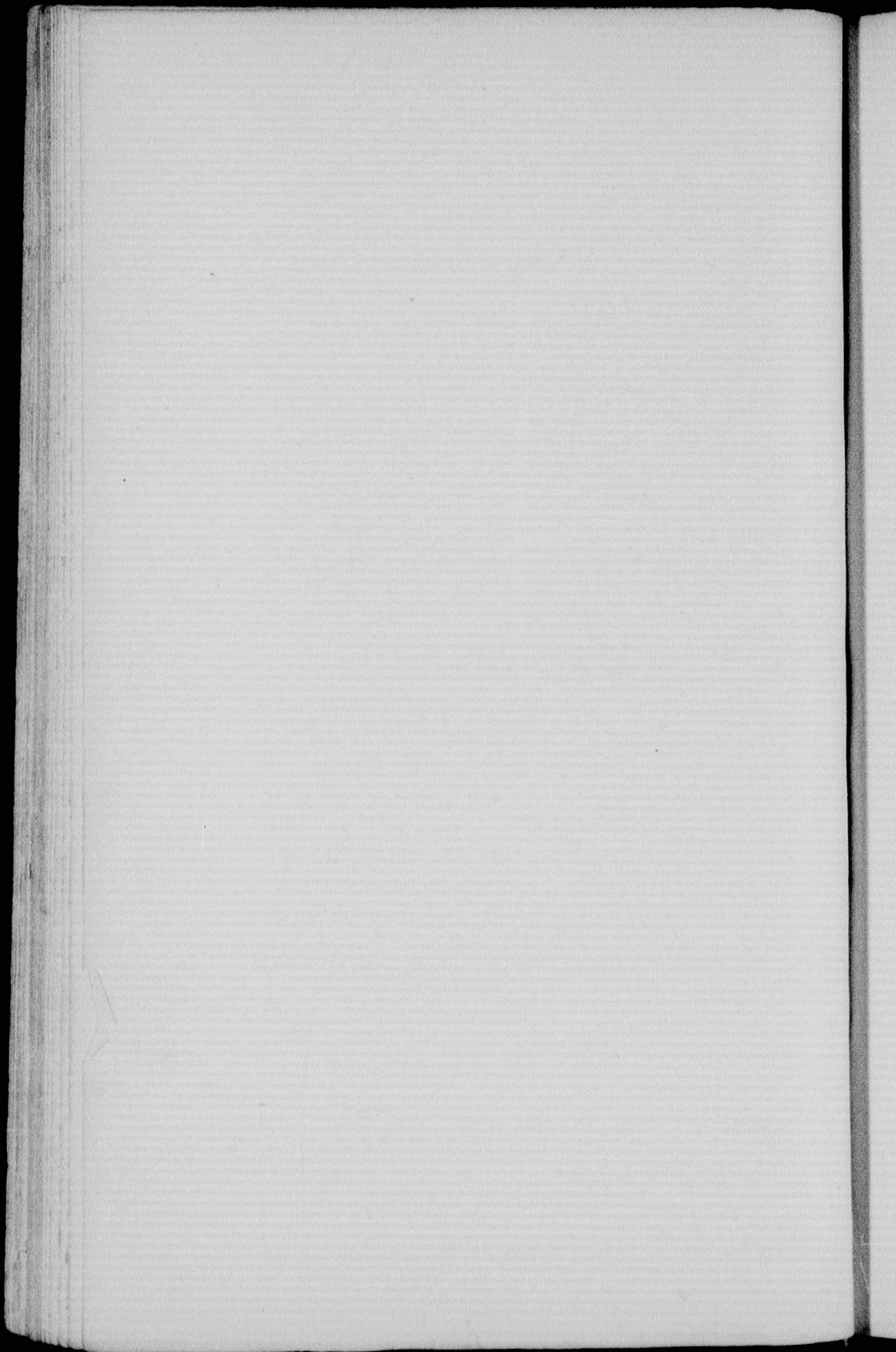
„tering daarvan zoude jaarlijks eene halve tonne „gouds kosten; bij gemis van waterputten is er „soms volslagen gebrek aan water; de kleeding „zou geene verandering behoeven te ondergaan „dan alleen door toevoeging van een wollen de- „ken”, enz. Men kan zich van de algemeene verspreiding dezer treurige ziekte eenig denkbeeld vormen, wanneer men in aanmerking neemt, dat in het ééne jaar 1847 niet minder dan 224 personen voor de Commissie van onderzoek gebracht werden, van welke 150 „besmet” werden verklaard.

Ik wil hier met stilzwijgen voorbijgaan zooveel van voorheen, dat in staat was den teêrgevoeligen, of liever christelijk-gezinden mensch, te doen ijzen en het verblijf in deze schoone stad ondragelijk te maken. Ik wil niet uitweiden over den Nieuwen Oranjetuin, de algemeene begraafplaats der vrije bevolking, waar zoo menig jongeling rust, die, met een verwoest lichaam uit het Vaderland aangekomen, zijn zedeloos leven in het vreemde land was gaan voortzetten, doch onverwacht en snel door den dood was weggemaaid. Zwijgend wil ik voorbijgaan het zoogenaamd „Piket”, waar niet zelden slaaf en slavin, zoowel oud als jong, op verlangen van een wreeden meester, aan den strafpaal werden opgeheschen en onbarmhartig met zweepslagen toegetakeld, zoodat zij geheel bebloed in den beklagelijksten toestand huiswaarts keerden; — voorbijgaan de „Justitieplaats” aan de landzijde der stad, met hare ijzingwekkende toestellen, die bij den eersten aanblik eene gerechtsplaats deden kennen, waar niet alleen

de doodstraf werd voltrokken, maar de lijder (hij zij dan misdadiger) aan de onbeschrijflijke folteringen van den „Spaanschen bok” wreedaardig werd prijs gegeven. Verdwenen zullen zij nu zijn, die rampzalige overblijfselen van middeleeuwsche barbaarschheid, die daar zoolang het mensche-lijk gevoel beleedigden en het Christendom in het aangezicht sloegen, — geslecht tot aan den grond voor altoos, nu naar het voorbeeld der beschaafde natiën ook Nederland eindelijk de slavernij heeft afgeschafft en sedert de opheffing van het tienjarig Staatstoezicht in den loop des vorigen jaars alle spoor van slavernij in zijne staten heeft uitgewischt!

Maar verdwijnen moge ook evenzeer van Neêrlands oorlogsbodems wat door „Janmaat” meesmuilend genoemd wordt: *kielhalen, van de ra werpen, voor den rooster spannen of afdroogen* — smartelijke en onteerende strafoefeningen, waarvan ik als jongeling meer dan eens een sidderend getuige was. Niet enkel in onze volkplantingen, ook op onze schepen, ook bij ons leger, overal waar de Nederlandsche vlag — door ons zoo graag met trots de „vrijheidsvaan” geheeten — wappert, moge eenmaal toch de geest des Christendoms, d. i. de ware mensche-lijkheid zegevieren!

SURINAME.

SURINAME.

Guiana, op de Noordkust van het vaste land van Zuid-Amerika gelegen, is eene bezitting van drie Europeesche mogendheden. Zijn Westelijk deel, Demerary en Essequibo, is eene volkplanting van Engeland; zijn Oostelijk deel, Cayenne, eene bezitting van Frankrijk; terwijl het land, dat tusschen Engelsch en Fransch Guiana besloten ligt, eene kolonie van Nederland is en, naar eene van zijne schoonste rivieren, *Suriname* wordt geheeten.

Neerlandsch Guiana of Suriname heeft eene uitgestrektheid van 2800 □ geographische mijlen of meer dan 15 millioen hectares, waarvan nog niet meer dan 55000 hectares gecultiveerd kunnen heeten. Het telde in 1853 nog 263 plantages, waaronder 22 houtgronden.

Het land is ten Westen begrensd door de rivier Corantijn, die het van de Engelsche bezitting scheidt. Ten Oosten trekt de breede rivier Marowyne de grenslijn tusschen de bezitting van Nederland en Frankrijk, terwijl eindelijk het land ten Noorden door den Atlantischen oceaen be-

spoeld en ten Zuiden door zwaar gebergte en ondoordringbaar woud wordt ingesloten.

De eerste volkplanting werd hier ten jare 1630 gesticht door zekeren Engelschen kapitein Maréchal, die met een veertigtal zijner landgenooten de rivier Suriname opvoer en eene kleine sterkte bouwde, waarschijnlijk op de plaats, waar men thans de stad Paramaribo aantreft. Twee jaren later werd aan den oever van denzelfden stroom, doch veel hooger, een dorp gesticht door rijke Portugeesche Joden, die om geloofsvervolging uit hun vaderland gevlucht waren. Dit dorp „Joden-Savana” geheeten, bereikte spoedig, doch ook slechts voor korten tijd, een hoogen trap van bloei. Thans vindt men het in diep ellendigen toestand. Behalve eenige bouwvallige woningen vindt men er nog, van vroeger welvaart getuigende, een vrij goed in stand gebleven steenen kerkgebouw of Synagoge met koperen luchters en ongeschonden Wetsrollen, in zwaar zilver gevat, 't welk alles als antiquiteit zienswaardig mag heeten. In 't zelfde gebouw vertoont men den vreemdeling nog altijd een ruime zaal, die voorheen tot gerechtszaal moet hebben gediend en waarin zelfs doodvonnissen moeten gevelde zijn. *) Ten jare 1640 ging de kolonie

*) Toen ik in 1849, bij hartelijke vrienden op de plantage „de drie Gebroeders” gelogeerd, met dezen de Joden-Savana bezocht, deden wij op de hooge en onafzienbare Savana's (weidelanden, met hoog gras begroeid), die zich hier beginnen uit te strekken, eene kleine wandeling, waarop men mij, niet ver van het kerkgebouw verwijderd, eene plaats aanwees, die de

over in handen der Franschen, die haar evenwel om hare ongezondheid ras weer verlieten. In 1652 gaf Karel II, koning van Groot-Brittannië, haar aan twee edellieden ten geschenke, t. w. aan lord FRANCIS WILLOUGBY VAN PARHAM en LAURENS HIDE, die weldra, van velen hunner landgenooten vergezeld, overstaken en met tabakplanten en houtvellen een aanvang maakten. Naar eerstgenoemden lord heet het vervallen fort aan de monding der Suriname „Braams-“ (= Parhams-)punt en misschien ook de stad „Paramaribo“ (= Parham-bo.)

Eerst in 1664 geraakte de kolonie in de macht der Nederlanders. Een Zeeuwsch kapitein, met name Crijnssen, nam haar in bezit en richtte vóór de stad een fort op, dat hij „Zélandia“ heette. Ten jare 1683 vermeerde de bevolking aanmerkelijk door de komst van den Gouverneur CORNELIS VAN AERSSEN VAN SOMMELSDIJK, destijds mede-eigenaar der kolonie. Hij bracht een menigte Fransche réfugiés alsmede een groot aantal Labadisten aan.

Op de plaats, waar de rivier Commewijne hare wateren in de Suriname uitstort, begon men ten jare 1734 eene forteresse te bouwen, teneinde beide rivieren te kunnen bestrijken.

onmiskkenbare sporen droeg, dat hier marmer in den bodem aanwezig is. Nog mocht ik hier zien en spreken eene Europeesche Jodin, die naar gissing 110 jaren oud moest zijn. Sedert tal van jaren was zij geheel verstoken geweest van den omgang met Europeërs, zoodat zij dan ook niet anders dan in het Neger-Engelsch zich kon uitdrukken.

Men voltooide haar in 1747 en gaf haar den naam „Nieuw-Amsterdam.”

Ten jare 1799 kwam het land weer in handen der Engelschen, doch werd bij den vrede te Amiens in 1802 aan de onzen weer afgestaan, toen het twee jaren later nogmaals onder Englands heerschappij gebracht werd, tot het ten laatste in 1816 onder de Nederlandsche vlag terug keerde.

De handel des lands, die zich steeds tot het moederland en Noord-Amerika bepaald had, ontving eene niet geringe uitbreiding door het vrije handelstelsel, dat ten jare 1848 werd afgekondigd.

Naar het voorbeeld der beschaafde natiën trok ook Nederland zich in 't eind het lot zijner Neger-slaven aan. Deze, voorheen meêdoogenloos uit hun vaderland, de westkust van Afrika, weggevoerd, waren hier sedert onheuglijke jaren tot den plantage- en huisarbeid gebezigd; en mochten al sommigen hunner bij rechtschapen meesters eene goede bejegening genieten, velen van hen zuchtten ontegenzeggelijk nog altijd onder een hard lot. Van tijd tot tijd waren wel is waar, zoo door de Nederlandsche regeering als door het Koloniaal Bestuur, milder bepalingen in 't leven geroepen omtrent arbeid, voeding en behandeling van den slaaf, doch daar de verre afstand der plantages zoowel als inzonderheid de aan veel bezwaren onderworpen en diensvolgens gebrekkige communicatie met deze alle contrôle of politie-toezicht bemoeilijkte, ja schier onmogelijk maakte, misten deze bepalingen veelal

haar doel en moest allengs het denkbeeld eener geheele emancipatie rijpen. In 1862 eindelijk vond dit denkbeeld verwezenlijking, toen Nederland eene wet uitvaardigde, waarbij bepaald werd dat de slavernij in zijne koloniën zou worden afgeschaft, en alle slaven, tegen geldelijke tegemoetkoming aan de eigenaars, zouden worden vrijgelaten, als overgangsmaatregel vaststellende dat de geëmancipeerden, te beginnen met 1 October 1863, den dag hunner bevrijding, nog tien jaren lang onder Rijks opzicht zouden staan. Deze tien jaren van voogdij zijn nu ook verstreken. De slaaf is weer zijn eigen meester. Mogen de jaren, hem tot voorbereiding op het onbeperkt genot van vrijheid geschonken, hem hebben geleerd, door oppassendheid en vlijt te toonen dat hij de vrijheid weet te gebruiken en dat het hem waarlijk ernst is, naar het voorbeeld van den beschaafden Europeeër ledigheid te verafschuwen en ijverig werkzaam te zijn voor eigen en voor maatschappelijk heil!

Suriname, gelegen op 5 à 6 graden N.B. en 53 à 56 W.L. heeft van de Corantijn naar de Marowijne, van het Westen naar het Oosten, eene breedte van 60 uren gaans; zijne lengte is onbekend, daar zijn Zuider-grenslijn niet is afgebakend. Het is voor 't grootste deel laag en moerassig („swampig”); alleen zuidwaarts begint de bodem zich te verheffen en wordt bergachtig. Niet meer dan $\frac{1}{4}$ gedeelte van zijne gansche uitgestrektheid kan geacht worden door Euro-

peeërs te zijn bezocht. Men vindt nog bijna het gansche land onbearbeid, en zeker wel voor het $\frac{100}{200}$ ste deel met zware wouden („forêts vierges” „Urwald”) bedekt. Alleen aan de oevers van rivieren en krekken en langs de zeekust strekken zich hier en daar gecultiveerde gronden uit.

Schoone, diepe en voor een groot deel bevaarbare rivieren kronkelen in alle richtingen door het land. Alleen langs deze kan het land worden doorreisd met tentbooten, die door 6 of 8 negers worden geroeid, zoodat het reizen niet alleen langwijlig, maar ook boven veler krachten kostbaar is. Naar wegen en voetpaden zoekt men bijna overal te vergeefs.

De „Commewijne”, die uit het zuidelijke hoogland ontspringt, stuwt hare wateren in eene noordelijke richting voort en heet „Boven-Commewijne” tot aan „post Sommelsdijk.” Hier keert zij zich naar het Westen, ontvangt den naam „Beneden-Commewijne” en stort zich bij de forteresse Nieuw-Amsterdam in de Suriname uit. In haren loop wordt zij gevoed door drie krekken: de Matappika, Warappa en Casiwinika. Hare oevers zijn met zwaar geboomte begroeid, waarin men den Palissade of Pina-palm *) het

*) Men spreekt van wel 14 soorten van palmen. Behalve den „Kokospalm”, vindt men den „Koningspalm”, die eene hoogte van 100 voet kan bereiken. Zijne bladeren zijn vijf voet lang. Uit zijn midden schiet hij een glinsterend groene schacht omhoog, die een zeer fijne kool of salade van aangenaam zoeten smaak bevat. In deze schacht vindt men ook den

meest ziet uitkomen, terwijl men bovenal aan weerszijden der rivier Beneden-Commewijne zich omgeven ziet van de bevallige en gastvrije woningen der planters, die hier hunne suiker- en koffiegronden bearbeiten. Behalve in het Nikerie-distrikt vindt men aan dezen stroom de vruchtbaarste gronden. Hier bloeide ook voor een 25tal van jaren de suikerplantage „Alknaar”, de grootste mij toen bekend, bemand met 600 koppen.

Den stroom hoog opvarende tot boven de woningen der menschen, waar wij nog drie weinig bevaarbare kreken zullen ontmoeten, t. w. de Peninica, Tempati en Mapana, wordt de bodem bergachtig, het woud dicht, het landschap verrukkelijk.

Eene andere rivier „Cottica” geheeten, komt uit het Oosten en vereenigt zich, nadat zij de Paramarica-, Perica- en Motkreek in zich heeft opgenomen, bij post Sommelsdijk met de Commewijne. Zij stroomt door zeer lage landen en sombere wouden en telt een vrij aanzienlijk getal suiker- en koffieplantages, wier molens hunne schoorsteen hoog verheffen, en wier nette wo-

dikken, doch korten witten worm met zwarten kop, „palmworm” genoemd, die, na vooraf met melk te zijn gevoed, gebakken en als lekkernij ten eerste ge-roemd wordt. De „Palissade” of „Pina-palm” wordt niet hooger dan 12 voet, doch is een der nuttigste. Van zijn stam maakt de neger de wanden en gebinten zijner hut; van zijne bladeren het dak. Nog tot vele andere doeleinden bezigt hij, en evenzoo de Indiaan, den Pina-palm.

ningen, tot welke veelal eene allée van slanke palmen of donkere tamarindeboomen den toegang verleent, zoo vriendelijk tot een bezoek noodigen. Aan verlaten plantages ontbreekt het hier, helaas! evenmin.

De breede rivier „Suriname”, waaraan het land-zelf zijn naam ontleent, komt uit het hooge binnenland van Zuid-Amerika en vloeit steeds in eene noordelijke richting voort, om eindelijk bij Braamspunt zich in zee te ontlasten. Aan haren linkeroever ligt de stad „Paramaribo”, aan den rechter de „Joden-Savana” alsmede de forteresse „Nieuw-Amsterdam.” *) In haar storten

*) Het voornaamste fort des lands, gelegen aan den rechter oever der Suriname, niet ver van hare monding, juist op de plaats, waar de Commewijne hare wateren met die van dezen stroom vereenigt. Het is een regelmatige vijfhoek, aangelegd in 1734, voltooid in 1747, die de geheele breedte der beide rivieren met zijn geschut bestrijkt. Hij is van hooge bolwerken en eene breede gracht omgeven. Ruime wegen, met hooge palmen bezet, doorsnijden hem. Men vindt er, op enkele uitzonderingen na, slechts militairen, alsmede veroordeelde misdadigers, welke laatsten, veeltijds geboeid of met eenkogel aan het been, onder het opzicht van een Directeur, den kostgrond bearbeiten. Het eenig merkwaardige, dat hier mijne aandacht trok, was een sedert tal van jaren in aanbouw zijnd kerkje, bestemd voor de godsdienstoefeningen van alle in de kolonie bestaande kerkgenootschappen. Men koesterde echter gegronnen twijfel of het ooit zou worden voltooid.

Binnenkomende schepen moeten vóór dit fort het anker laten vallen. De gezaghebbers zijn gehouden hunne papieren door den bevelvoerende officier van het fort te laten afteekenen, alvorens de reis naar de stad voort te zetten.

hoofdzakelijk vier krekten zich uit: de Jonker-
mans-, Pauwels-, Maarschalks- en Sarakreek.
Roeit men de rivier tot eene aanmerkelijke hoogte
op, zoo bereikt men den houtgrond „Berg en
Dal” aan den Blauwberg (300 voet hoog), ver-
volgens de verlaten militaire post „Victoria” en
eindelijk de Sarakreek, waaraan de Aucaner
Boschnegers hunne kampen hebben opgeslagen.
Hier worden de oevers hoog; bergen met dicht
geboomte alsmede Savana's breiden zich in de
verte uit; de rivier wordt smaller en vol van
zandbanken. En is nu iemand begeerig een be-
zoek te brengen aan de Saramaccaner Boschneg-
gers, hij zal ten minste nog wel drie dagreizen
behoeven om deze te bereiken.

Niet minder beloonend is voor den vreemde-
ling een tocht langs de rivieren „Saramacca” en
„Coppename”, die beide uit het zuiden noord-
waarts naar zee spoeden. Ook aan hare oevers
ziet men plantages, hoewel op verre na niet zoo
menigvuldig als aan de reeds vermelde stroomen.
Eerstgenoemde, de „Saramacca”, is een weinig be-
zuiden de stad met de Suriname vereenigd door de
Wanica-kreek. Aan haren zoom vindt men post
„Groningen”, alsmede de Gouvernements-plan-
tage „Catharina Sophia.” Beide werden door
mij bezocht. *) Aan de „Coppename” ligt het

*) In het jaar 1845 zond de Nederlandsche regee-
ring meer dan 300 lieden van den landbouwenden
stand uit Noord-Holland naar Suriname, ten einde met
hen eene proeve te nemen van kolonisatie. Zij voeren
uit zee aanstonds de Saramacca binnen en werden ont-

Etablissement voor Leprosen of Melaatschen, „Ba-

scheept op den verlaten grond „Voorzorg”, die ten vorigen jare door eene commissie, bestaande uit den predikant J. H. BETTING en drie ervaren landbouwers, geoordeeld was eene geschikte plaats voor kolonisatie te zijn. Weldra echter bleek deze plaats, tot landing en verblijf hun aangewezen, voor de gezondheid zeer nadeelig, vooral uit hoofde van haren moerassigen bodem en de onreine dampen, die daaruit aanhoudend opstijgen. Hierbij kwamen de luttele voorzorgsmaatregelen, die men voor de ontvangst der kolonisten genomen had. Naar algemeen verzekerd werd, was de grond, waarop men hen had ontscheept, niet als naar behooren drooggelegd; de voor hen bestemde woningen waren niet meer dan ellendige hutten en het ontbrak hierbij den nieuw aangekomenen te eenen male aan het zoo onmisbare drinkwater. Was dit alles op zich-zelf reeds ontmoedigend voor menschen, die zich van het vreemde land gouden bergen gedroomd hadden, — zware ziekten, die onder deze omstandigheden niet konden uitblijven, braken ras onder hen uit en richtten vreeselijke verwoesting aan, zoodat binnen weinige weken niet minder dan de helft van hen ten grave was gedaald. Nu was goede raad duur. ZExc. de Gouverneur, Baron VAN RADERS, gaf onverwijld bevel, dat de kolonisten van dit oord zouden worden verplaatst naar den nabijgelegen, op een hoogen zandrug gevestigden post „Groningen”, die ten jare 1790 door den Gouverneur-generaal JAN GERHARD WICHERS aangelegd en naar zijne geboortestad genoemd was. Hier week alras de ziekte en de overgeblevenen gingen den veld- en tuinarbeid opvatten.

Een jaar later mocht ik deze nieuwe volkplanting bezoeken. De bestuurder, Ds. VAN DEN BRANDHOFF, was in zijne hoedanigheid van predikant tot nog toe niet bij de gemeente bevestigd. Deze plechtigheid zou plaats hebben op den 18 Nov. 1846, en aan den predikant der Hervormde gemeente te Paramaribo, A. ROELOFS, was de voltrekking daarvan opgedragen, ter-

tavia" geheeten, waar meer dan 700 ongelukkige

wijl, behalve aan meerderen, ook aan mij de uitnoodiging, om daarbij tegenwoordig te zijn, vereerend geschied was. Wij vertrokken met eene Gouvernements-tentboot, bemand met 8 roeiers en gingen de Suriname op, als naar gewoonte om de zes uren tijt stoppende. Weldra sloegen wij het kanaal van Wanica in, lieten de militaire post „Poeloepantje" en de verlaten post „Bakkra-Massanga" liggen en kwamen zoo in de Wanica-kreek, die ons in de groote rivier Saracca voerde. Nog een paar uren lang gleden wij dezen stroom af en bevonden ons eindelijk voor „post Groningen".

Het plaatsje zag er vriendelijk uit te midden van de hooge en donkere wouden, die het van alle zijden insloten. Vier groote, nette en zelfs smaakvolle gebouwen, die uit Nederland waren medegebracht, vertoonden zich op den voorgrond, t. w. de kerk, benevens de woningen van den predikant, den arts en den onderwijzer. Deze waren wederom omgeven van eene menigte boerenwoningen.

Wij naderden de landingsplaats, die met twee stukken geschut beplant was. Hier werden wij ontvangen door den Bestuurder, die ons naar zijne woning geleidde, terwijl de kinderen der kolonisten, op den oever geschaard, het bekende lied van „VAN DAPPEREN" aanhieven, dat velen onzer eene aangename herinnering was aan eigen kinderjaren:

„k Ben mensch en woon bij menschen,

„Van 't zelfde huisgezin.

„Wie mensch is, is mijn broeder,

„Dien ik als broeder min."

Nu werden wij aan een welvoorzien d'isch welkom geheeten en vervolgens bij de aanzienlijken onder de kolonisten ingekwartierd. Mij werd de woning van den onderwijzer tot verblijfplaats aangewezen, en niet weinig stond ik verbaasd, toen ik in mijn gastheer een ouden leermeester mocht begroeten, onder wiens leiding ik voormaals eenigen tijd te Appingedam gestaan

zieken als verbannen zijn, onder welke de ver-

had! 't Was 12 jaren geleden sedert wij te Steendam, aan 't Schildmeer afscheid van elkaar genomen hadden. Wat hadden wij nu niet elkander mede te deelen van ons wedervaren gedurende al dien tijd! hoe pijsnel vlogen onder ons gekeuvel de uren henen, die wij te zamen mochten doorbrengen!

Aan de hand des vriends bezocht ik nu de kolonisten en bezag hunne woningen en tuinen. Doch allerwege kwamen ons jammerklachten te gemoet, zoo- wel over de smartelijke verliezen, ten vorigen jare geleden door de vreeselijke epidemie, die onder hen had gewoed, als over de bekrompenheid van hun bestaan en het onhoorbare van hunnen toestand. Wel gaven allen 't verblijdend getuigenis, dat de veldarbeid hun goed van de hand ging, dat het drukkend klimaat hen geenszins in hun werk bemoeilijkte, aangezien zij op 't heetst van den dag lang genoeg onder hun dak konden rusten, wijl bij de vruchtbaarheid van den bodem op „Voorzorg” (waar zij nog steeds hunne kostgronden hadden behouden) slechts weinige uren van den dag voor hunne werkzaamheden te velde vereischt werden; — doch tot het ontginnen van nieuwen bouwgrond hadden zij te veel moeite met het vellen en opruimen van het zware hout, zoodat zij, de kostgrond op „Voorzorg” niet mede gerekend, zich nog altoos met de kleine tuintjes rondom hunne woningen moesten te vreden stellen. 't Ontbrak hun bovendien te zeer aan kleine benoodigdheden, te veel om te noemen, terwijl zij meenden ook op veel te verren afstand van de stad te wonen om met genoegzaam voordeel hunne producten te kunnen afzetten.

De kerkelijke plechtigheid, die hierop plaats vond, was meer dan ooit indrukwekkend en aandoenlijk. De leeraar, Ds. VAN DEN BRANDHOFF, trad op, na op gebruikelijke wijze door zijn ambtgenoot, Ds. ROELOFS, in zijn ambt te zijn bevestigd. Heilige ernst en diepe weemoed spraken uit den waardigen man. Hij herinnerde zijne reis- en lotgenooten aan het smartelijke

dienstelijke Roomsch-Catholieke priester, later

afscheid van den dierbaren geboortegrond en van zoo-vele onvergetelijke vrienden, aan de kansen van den gevaarvollen tocht over den oceaen. Hij gewaagde van de onspoeden en rampen, waarmede zij te worstelen hadden gehad sedert hunne vestiging in dit eenzaam en afgelegen oord; hoe zij zich tal van ontberingen en ongemakken hadden moeten getroosten en met zware krankheid waren bezocht geweest; hoe vreeselijk de dood onder hen had rondgewaard en zijne verwoestingen had aangericht; hoe alleen de kracht des Christendoms hen had gesteund en in staat gesteld om naar roeping en plicht lijdzaam te dragen en van den Hemelvader niet slechts het goede, maar ook het kwade dankbaar aan te nemen. Allen barstten bij deze herinnering uit in snikken en tranen. 't Was één geklag, één gekerm, wat daar gehoord werd. Geen wonder! zij waren zoo zwaar beproefd — de ongelukkigen. Leeraar, arts en onderwijzer hadden hunne echtgenooten verloren; een Mede-bestuurder, Ds. COPIJN, was bezweken; ouders waren kinderloos, kinderen onderloos geworden; van één gezin, bestaande uit man, vrouw en 7 kinderen, was één kind slechts gespaard gebleven. Zij hadden te zamen 370 geteld, — thans telden zij niet meer dan 160 zielen.

Met gebroken harten verlieten wij het godshuis. Wij treurden met de treurenden en bleven in deze sombere stemming tot wij, door allen begeleid, naar de landingsplaats wederkeerden en na een hartelijk afscheid in onze boot stapten om de terugreis te aanvaarden. (Twee jaren later bezocht ik deze volkplanting nogmaals; zij was toen reeds in diep verval. In 1853 werd zij opgeheven; de nog overgebleven kolonisten hebben zich toen in de stad en haren omtrek verspreid.)

Nu grepen onze negers de riemen aan en roeiden ons, onder het zingen van hunne eentonige liederen, de rivier weer op tot naar de Lands-plantage „Catharina Sophia”, eveneens aan de Saramacca gelegen.

Bisschop J. GROOFF, wien ik persoonlijk mocht leeren kennen, ettelijke jaren met onvolprezen trouw en zelfopofferende liefde heeft vertoeft om de beklagenswaardige lijdens den troost des Christendoms te doen genieten.

Aan deze zelfde rivier, Coppename, is sedert tal van jaren gevestigd geweest eene Gouvernements-houtvelling, genaamd „Andresa”, die ik trouwens niet heb kunnen bezoeken. Volgens ingewonnen berichten is zij in 1850 verlaten.

De „Nikerie-rivier” stroomt in eene N.W. richting naar den mond der Corantijn. Zij vormt het Boven- en Beneden-Nikerie-distrikt, dat met eenige rijke suiker- en koffieplantages prijkt. „Nieuw-Rotterdam”, de hoofdplaats van het distrikt en gelegen aan de Westelijke punt des lands, is de zetel van den Landdrost.

De „Corantijn” is de Westelijke grens-rivier der kolonie; haar oorsprong is onbekend.

De Oostelijke grens des lands wordt gevormd door eene rivier, die de breedste van alle is, schoon moeilijk te bevaren van wege het groote aantal banken en eilanden; zij heet de „Maro-wijne”. *)

Hier bezichtigden wij eene machine voor de suikerbereiding, van zeer grooten omvang, die aan het Rijk meer dan een tonne gouds gekost had, doch wegens gebreken aan haar samenstel werkeloos stond van het oogenblik harer oprichting af. Na eenige uren op deze schoone plantage te hebben vertoeft en een gul onthaal te hebben genoten, keerden wij door de kreek en het kanaal van Wanica naar Paramaribo terug.

*) Kort vóór mijn terugkeer naar 't Vaderland, in

Het klimaat in Suriname is warm, en de hitte

den aanvang van 1849, bezocht ik met den Schooner „Curaçonaar”, kapt. nor, deze rivier. Wij kwamen van de Fransche bezitting, waar ik van wege den Gouverneur van Suriname dépêches had moeten ter hand stellen aan den Gouverneur van Caijenne, den heer PARISER. Op die reis hadden wij de drie Duivels-eilanden (îles du Diable) met hunne hooge groene ruggen in onmiddellijke nabijheid gezien en waren opgetogen geweest over den schoonen aanblik, dien de stad Caijenne den vreemdeling aanbiedt, die uit zee haar nadert. Gelegen aan een ruime baai, breiden hare helder-witte gebouwen zich langs de kust uit. Aan hare rechterzijde verheft zich een steile rots, op wier top het Fort met de Fransche driekleur prijkt, en aan wier breedten voet zich fraaie kazernes uitstrekken, terwijl over het gansche tooneel de blauwe bergen van het binnenland zich verheffen. Wij hadden hier eenige dagen doorgebracht en waren getuige geweest van den noodlottigen ommekeer, die veroorzaakt was door de onverwachte en geheel onvoorbereide emancipatie der slaven, eerst weinige weken vóór onze komst bij besluit van de Fransche Republiek ten uitvoer gelegd. Alles was in schromelijke verwarring. Landbouw en nijverheid stonden stil. Noch in de stad, noch op het land was ergens een neger voor den arbeid te bekomen, ook voor het hoogste loon niet. De geëmancipeerden liepen ledig en vadzig bij de straat, hier zingend en fluitend, ginds met groen getooid of in een arlequins-pak gestoken, overal aan dronkenschap zich te buiten gaande. Zoowel in de „terres hautes” als in de „terres basses” was de veldarbeid gestaakt, en de groote magazijnen, die tot nu toe de stad tot sieraad hadden verstrekt, zag men voor en na afbreken en de eigenaars naar Frankrijk wederkeeren.

Van Caijenne terugkomende, waren wij westwaarts bijlangs de zeekust gestevend, teneinde de Marowijne te zoeken, waar wij den Aucaner-Boschnegers de ge-

zou er meestal ondragelijk zijn, was niet altijd de hemel hoog en helder.

schenken moesten brengen, die wij in lading hadden, en die, krachtens een gesloten traktaat, gedurig aan hen moeten worden uitgekeerd.

Na de Tijgerbank, die vóór de monding der Marowijne ligt, behouden te zijn voorbijgevaren, opende zich voor ons de ontzaglijk breede rivier. Bij het opvaren van dezen meer dan anderhalf uur breedden stroom passeerden wij eene menigte schilderachtige eilanden, zoo grootere als kleinere, waarop wij, behalve vreemde planten en gewassen, ook hagedissen in grooten getale ontwaarden, alsmede een krokodil, half onder 't riet verscholen, die in den zonnegloed zich bakerde en zich er weinig om scheen te bekreunen, dat wij hem zoo nabij kwamen. Overigens is hier alles doodsche en stil. De verlaten militaire post „Willem Frederik Hendrik”, door de Boschnegers naar een hunner hoofdlieden „George Kondre” genaamd; eenige schaars bewoonde Indianen-kampen, van welke een „Awarabo”, een ander „Oemankendre” wordt geheeten; hooge oevers met ontbloote boomwortels en eene oneindige verscheidenheid van rankgewassen, heesters en boomen, van welke laatste de breedwortelige Mangro, de reusachtige Kankantrie en onder de palmen de zwierige Euterpe en de sierlijke Maximiliana regia het oog des vreemdelings bekoren; tal van papegaaien en bontgevederde raven, die meestal twee aan twee zich boven den stroom vertoonen en de doodsche stilte, die daar heerscht, met hun krassend geschreeuw afwisselen; in de verre verte het nog onbezochte hooggebergte, door een licht-blauwen nevel henen brekend, — zietdaar wat zich voor onzen blik ontvouwde.

Na langen tijd de rivier, al loodende, met den vloed te zijn opgegaan, kwamen wij op den linkeroever aan het établissement „Albina” bij den posthouder Kappeler, een Duitscher, die hier in stille afzondering, ver van de wereld der Blanken, leeft en geene an-

Men onderscheidt vier jaargetijden, hoewel hier

dere redelijke wezens ooit om zich ziet dan Indianen en Boschnegers. (Weinige jaren na mijn vertrek heeft deze heer Kappler hier eenige Wurtembergsche families rondom zich weten te vereenigen, die sedert in het vellen van hout hun bestaan zoeken.)

Hartelijk werden wij op Albina ontvangen. Wij brachten er twee aangename dagen door, waarin de heer Kappler ons veel goeds deed genieten, veel schoons deed aanschouwen. Niet alleen dat hij ons veel ten beste gaf omtrent het leven der Indianen in hunne kampen, — wij werden ook door hem in kennis gesteld met onderscheidene van de voortreffelijkste houtsoorten en andere voortbrengselen des wouds en stonden bewonderend stil bij een rijken schat van vlinders, die door hem verzameld en waaruit hij de naamcijfers van Nederlands Kroonprins en Kroonprinses had saamgesteld, altoos met zorgvuldige inachtneming en vernuftige rangschikking van de Nederlandsche en Wurtembergsche kleuren. Rijker verzameling van zeldzame vlinders, schitterende van kleurenpracht, zal men elders vruchteloos zoeken.

De koning („graman”) der Aucaners intusschen, die hier ter plaatse bescheiden was om de geschenken des Gouvernements in ontvangst te nemen, liet zich aanhoudend wachten, waarom wij besloten, in afwachting van zijne komst een uitstapje te maken naar het aan de overzijde der rivier, doch dieper binnewaarts gelegen Fransche établissement „Mana.” Wij traden in het tentoorjaal van den posthouder; eenige Indianen grepen op onze uitnoodiging de riemen en roeiden ons den breeden stroom af, onderscheiden Indianenkampen voorbij tot naar de monding en — in zee. 't Was elf uur in den avond, toen wij den oceaan bereikten. Kalm en effen waren zijne wateren, helder was de hemel, verblindend schoon de flikkerende glans van het Zuiderkruis, terwijl wij langs de kust voeren, en een diep gevoel van afhankelijkheid en nietigheid doorstroomde ons, als wij uit het ranke

een eeuwige zomer heerscht, en lente, herfst en

vaartuig onzen blik over het onmetelijke watervlak lieten dwalen.

Al voortroeiende langs de kust kwamen wij omstreeks te 2 uur in den nacht aan den mond van het riviertje „Mana,” toen de eb inviel en wij hier tij moesten stoppen totdat een nieuwe vloed uit zee opkwam, die ons verder den kleinen stroom deed opgaan en den volgenden dag vroeg in den ochtend vóór het établissement „Mana” bracht. Hier woonden wij — door klokgelui daartoe uitgenoodigd — allereerst de vroegmis bij en luisterden naar een kort sermoeu over het vasten in het fraaie kerkje, dat, hoog opgetrokken, van binnen met cederhout is bekleed; het altaar scheen ons van acajou; de vloer een mozaïk van inlandsch hout, waarlijk schoon. Na afloop der predikatie maakte de Eerw. priester bekend, dat eerlang de verkiezing zou plaats hebben van een' Afgevaardigde, die in Frankrijk de maatschappelijke belangen der kolonie zou moeten voorstaan, en opmerkelijk was het hoe de man hierbij alle moeite deed om zijne gemeentenaren duidelijk te maken op welke wijze zij hunne stembiljetten moesten invullen, zich bereid verklarende hun te zijnen huize nog nadere inlichtingen te geven, bijaldien zij dit mochten verlangen.

Op onze wandeling door het Fransche vlek werden wij met beleefdheden overladen. Niet alleen dat de Commissaire-Commandant, de heer Mélinon, ons vergezelde, in alles ten dienste stond en daarna aan zijnen disch ontving, ook de priester: père Hichier de la Vaissière, drie frères religieux alsmede de abdis van het daar gevestigde klooster „St. Joseph de Cluny”: mad^{me} Javoucheij ontsloten ons bereidwillig de hun toevertrouwde stichtingen en verspreidden ons gaarne over een en ander het noodige licht. Zoo mochten wij niet alleen het nette en wel-ingerichte hospitaal alsmede eene bouwvallige kazerne bezoeken; het werd ons ook vergund de twee kloosterscholen

winter onbekend zijn. Zij heeten groote en kleine

binnen te gaan, in eene van welke wij 60 meisjes telden, terwijl in de andere niet minder dan 70 knapen hoogst nuttig werden bezig gehouden. De vakken van gewoon lager onderwijs werden hier onderwezen, en naar ons oordeel op voortreffelijke wijs. De monniken in de jongens-school, de nonnen in de meisjes-school, toonden zich voor hunne taak berekend. Wat het schoonschrift betreft, hierin blonk boven allen uit een Negerknaap en nevens hem een Indiaan, beiden omstreeks 9 jaren oud.

De blanke bevolking bestaat hier uit eenige ambtenaren, geestelijken, kloosterzusters, militairen en enkele kooplieden. Voorts vindt men er 700 Afrikaansche negers die, naar ons verzekerd werd, afkomstig waren van slavenschepen, nog in de laatste jaren door de Fransche marine op zee aangehouden.

Behalve Suiker-, Koffie- en Cacaogronden vonden wij hier de cultuur van Kruidnagelen en Notenmuscaat, met welke twee laatste artikelen de ingezetenen goede zaken deden. Ook de „noix de Bancoul” werd ons hier vertoond en aanbevolen als een noot, die groote hoeveelheden kostbare olie oplevert.

Nog zouden wij gaarne een bezoek hebben gebracht aan de op drie uren afstands aan het riviertje Acaroua gelegen Leproserie „la Carmanie” geheeten, doch hiertoe ontbrak het ons aan tijd. Intusschen hoorden wij uit den mond des heeren MÉLINON, dat daar niet minder dan 150 Negers onder de folterende smarten der afzichtelijkste kwaal gebogen zuchtten, dat deze ongelukkigen naar mate van hunne krachten tot den veidarbeid werden gebezigd en verpleegd werden door twee geestelijke zusters, terwijl de geneesheer van Mana, met name VERGES, geregeld twee maal 's maands tot hen ging om hun geneeskundige hulp te verstrekken. Een Directeur stond aan het hoofd der inrichting. Eindelijk werd ons door den heer MÉLINON verzekerd, dat de melaatschheid allengs meer toenam onder de bevolking der Fransche kolonie en dat er voor nog meerdere

Droge-tijd, groote en kleine Regen-tijd. De groote Droge-tijd vangt aan in 't midden van Augustus en eindigt half November. Hierop volgt de kleine Regen-tijd, die, met half November beginnende, in den aanvang van Februari eindigt. De kleine Droge-tijd loopt van 't begin van Februari tot half April, waarop de groote Regen-tijd volgt, die tot de helft van Augustus voortduurt.

Het meest onaangename seizoen mag men den grooten Droge-tijd noemen, die door zijn langen duur de hitte, zoo niet ondragelijk, dan toch afnattend kan maken. Vele familiën verlaten in dit seizoen de stad om eenige weken op een of ander plantage door te brengen. Men ziet in dit jaargetijde niet zelden het groen der wouden verdorren en den grond van een splijten. Menigvuldig

toeneming van deze jammervolle kwaal alle gegronde vrees bestond, wjl geene verordening of wet hoege-naamd den Bestuurders der volkplanting bevoegdheid schonk om vrije lieden, die met melaatschheid behept waren, uit de samenleving te verbannen.

Na een hartelijk afscheid te hebben genomen van onze Fransche vrienden, die ons zoo gul ontvangen en zoo voerkomend bejegend hadden, aanvaardden wij met ons tentoorjaal den terugtocht naar post „Albina” aan de Marowijne.

Behouden hier aangeland, vernamen wij alras, dat de zoo lang verwachte „graman” der Boschnegers nog niet was komen opdagen. Wij begrepen daarom ook de geschenken maar niet te moeten lossen, namen kort en goed besluit, scheepten ons weer in op den Schooner, lichtten het anker, dreven den stroom af en zetten met volle zeilen weer koers naar Paramaribo.

hebben dan ook in dezen tijd boschbranden plaats, somwijlen van ontzettenden omvang, die door de onvoorzichtigheid van rondtrekkende Indianen of Boschnegers ontstaan. In het jaar 1846 zag ik op een afstand van minder dan 40 minuten de stad Paramaribo-zelve ernstig bedreigd door zoodanigen boschbrand, die evenwel gelukkig werd gekeerd door het kappen van breede brandpaden. Groote massa's uitgedroogde veenaarde moesten hierbij worden uitgegraven, waartoe de vereenigde krachten van Mariniers, Jagers en Slaven nauwelijks toereikend waren. De kleine Droge- en de kleine Regen-tijd zijn zeker het meest begeerlijk, wijl men gedurende deze seizoenen eene meer geregelde afwisseling van droogte en regen verwachten kan.

De Oost-passaat bestrijkt de kust des lands. Doorgaans brengt dus de Oostenwind uit zee verfrisschende koelte aan, en alleen in den Droge-tijd kan hij een weinig Noordwaarts, in den Regen-tijd een enkele streep Zuidwaarts kruien. Zelden blaast de wind geheel uit het Zuiden. Heeft dit soms plaats, dan slaat de vrees voor ziekte de bewoners om het hart; men waarschuwt elkander met den uitroep: „t is landwind!” en sluit in overijling deuren en luiken.

Onweêrsbuien ontlasten zich veel over dit land, vooral in de Droge-tijden. Felle bliksemstralen doorklieven dan de bezwangerde lucht, hoewel zij den mensch geen gevaar doen vreezen, aanzien — volgens getuigenis van de meest be-

jaarde bewoners der kolonie — de bliksem nog nooit ergens onheil heeft veroorzaakt. Soms was ik avonden achtereen van zulkeen onweder getuige. Krachtig weergalmt dan 't geratel des donders in de uitgestrekte bosschen. Trotsch en statig is dan de eenzaamheid des wouds; geheimzinnig de alom heerschende stilte. 't Gevoelte laat zich niet meer hooren; de tijger verbergt zich in zijne schuilhoek; 't is alles doodschen en zwijgend als het graf. En de mensch, hoe ijdel ook anders, hoe verdwaasd soms of zelfs verwilderd — hij staat verplet; zijne ziel voelt zich tot diepen ernst gestemd; zijn binnenst zegt hem dat daar boven een Oppermachtige troont, met wien hij te doen heeft.

De bodem, hier klei, daar veen (een kostbare en schier onuitputtelijke humus, ontstaan uit de bladeren der eeuwen-oude bosschen, waarmede het land grootendeels overschaduwde is,) elders zand- of schelp-rits, is bij uitstek vruchtbaar. Had niet de eigen aanschouwing mij dit geleerd, het heerschend spreekwoord zou het mij hebben getuigd: „steek uw pantoffel in den grond en er groeit een laars van!”

Tot de voornaamste voortbrengselen des lands, die als artikelen van uitvoer vermeld mogen worden, behooren de suiker, koffie, katoen, cacao, indigo, rum, melassie en kwassie-hout. Nog verbouwt men er algemeen rijst, bananen, njammes, nappies, cassave, tabak, tal van mal-sche en geurige vruchten, en sedert 1846 is men begonnen Nopaal te planten tot het kwee-

ken van Cochenille, *) hoewel naar veler gevoelen de aanhoudende regens, die zich gedurig over het land uitstorten, wel altoos de voorspoedige aankweeking van dit insekt zullen belemmeren.

De *Suiker* wordt getrokken uit een riet, welks top, in den grond gelegd, uitloopt, opschiet en na twaalf maanden pl. m. gekapt wordt. De stoel blijft staan, loopt opnieuw uit en brengt telken jare eene hoeveelheid rietstaven voort, die ter lengte van 10 à 12 voet het sap bevatten, dat de suiker oplevert. Na gekapt te zijn, wordt het riet in eene schuit langs de „trensén” of grachten naar den molen gebracht, die door water of stoom wordt gedreven. Hier wordt het tusschen drie over elkander liggende cilinders geperst. Het nat, de „lika” of „likker” geheeten, is groen van kleur en wordt nu achtereenvolgend gekookt, geschuimd en in koelbakken overgegoten, vervolgens uitgestort in vaten, die niet aangedreven, maar slechts los gekuipt zijn. Deze staan op balken, vrij van den grond, „barbakot” geheeten, opdat de „Melassie” of stroop, die nog uit de suiker door de reten der vaten stroomt, zich een weg kan banen naar den „vergaârbak.” Van het vuil der suiker, dat men bij het koken door gestadig afschuiemen verkrijgt, wordt door gisting eene slechte

*) Een klein insekt, dat de kostbare roode verf van dezen naam oplevert. Het wordt gekweekt op de Nopaal, eene kaktusplant met dikke, breede bladeren.

soort van rum bereid, die men „Dram” noemt en den slaven bij hunne feesten of ook na wel volbrachten dag-arbeid ter verkwikking geeft. De Melassie, waarvan eveneens rum gestookt kan worden, verkoopt men meer ten uitvoer aan de Noord-Amerikanen, die hiertoe de reede van Paramaribo met hunne schepen druk bezoeken.

De *Koffieboom* wordt in onze West-Indische bezittingen onder snoei gehouden, zoodat hij niet veel hoger dan zes voet wordt. Dit geschiedt, ten einde in den oogst alleen de rijpe boonen te kunnen plukken, die bij 't schudden van opgeschoten boomen noodwendig te gelijk met eene menigte onrijpe vruchten zouden neêrvallen. Hij bloeit twee maal 's jaars, in April en October. Zijne vrucht is groen en hard, wordt echter in de zesde maand geel, rood en week. Zij is niet beter te vergelijken dan bij een bes of rozenbottel, waarin twee boontjes, met de platte zijde naar elkander gekeerd. Met een molen of houten vijzel worden zij gepeld, daarna op zolders gedroogd, gewant, gezeefd en uitgezocht. Deze koffie is blauw van kleur, klein van boon en staat altijd merkbaar hooger in prijs dan die van elders ter Europeesche markt gebracht wordt. *)

*) De eerste Koffie-plantage, die ik tijdens mijn verblijf in Suriname bezoeken mocht, was „Jagtlust”, aan de Suriname, op geringen afstand beneden de stad gelegen. De opperstuurman van de „Concordia”, een der Nederlandsche schepen, die in lading op de reede lagen, had mij tot een zeiltochtje op de rivier uitgenoodigd. Wij waren in de zeilboot gestapt en gleden onder begunstiging van eene verfrisschende koelte over

De *Katoenboom* is even als de koffieboom een

den schoonen stroom, kwamen aan de landingsplaats der plantage Jagtlust en traden aan wal. De Directeur ontving ons op het vriendelijkst in zijn woning en liet ons ter verwelkoming door zijne slaven thee en rum aanbieden. Hierop deed hij met ons eene wandeling rondom de goed onderhouden en nette gebouwen, die meestal tot droog- en bergplaatsen der koffie dienden. Van de koffie, die in groote massa's opeengehoopt lag, deed hij ons de zwarte- van de witte bast wel onderscheiden en laatstgenoemde als van hooger waarde kennen. Met aandacht beschouwden wij een tijd lang in een der gebouwen eene machine, die tot het pellen der koffie gebezigd werd en ongelooflijk snel werkte. Onafzienbare velden, met koffieboomen pronkende, breidden zich naar achteren uit en wij werden opmerkzaam gemaakt op de Banaanboomen, die overal tusschen de koffieboomen geplant waren, ten einde deze, zoolang zij jong zijn, met hunne breede bladeren te beschutten tegen den verteerenden gloed der zonnestralen. Nog mochten wij hier voor 't eerst aanschouwen een jongen Tapir of buffel, ter grootte van een zwaar kalf, zwart van kleur met eenige lichtere strepen over den rug en met breeden, leelijken kop; zoo ook eenige raven, groote vogels van hoog schitterend rood, met vleugels en langen staart, omzoomd van glinsterend blauw.

Op echt Surinaamsche wijze begon het nu te regenen, zoodat wij ons genoodzaakt zagen nog eenigen tijd te vertoeven. Sprekende met den Directeur over moederland en kolonie, meesters en slaven en soortgelijke onderwerpen, daár steeds aan de orde, vernam ik met verbazing uit zijnen mond de navolgende twee proeven van des negers onvermoeidheid en kracht. Een der negerslaven was in den laatsten tijd gewoon geweest van 's morgens 6 tot 's avonds 6 op het veld te arbeiden en na afloop hiervan — ondanks 't verbod zijns meesters — vier uren ver naar eene andere plantage te loopen, grootendeels tot aan de knieën door het

heester en geeft ook als deze twee plukken. Hij

water, teneinde bij zijn meisje den nacht door te brengen, hoewel die nacht slechts kort zijn kon, daar hij vóór 6 uur 's morgens op Jagtlust moest zijn teruggekeerd. Een ander voorbeeld was, dat de neger, wanneer hij op het veld de Banaanbossen heeft gekapt, deze aaneen bindt en niet zelden in de trems (gracht) werpt, daarop zelf te water gaat en ze al zwemmende een half uur ver voorttrekt.

Terwijl wij zoo onder aangename gesprekken in de vóór-galerij van het Blankenhuis zaten, was de avond gevallen en de slaven kwamen in grooten getale van den veldarbeid terug. Elk hunner droeg op zijn hoofd eene mand, bevattende de koffieboonen, die door hem op dien dag waren geplukt. Eenige Bastiaans (zwarte officieren), met zweepen gewapend, vergezelden hen. Allen zetten hunne manden voor zich neer en wachtten des meesters oordeel over hun dagwerk af. De Blank-officier, die hen begeleid had, kwam nu den Directeur zijn rapport brengen, waarbij hij melding maakte van een slaaf, die wegens traagheid veroordeeld was tot een arrest van twee dagen in 't ziekenhuis, maar die deze straf zoo onuitstaanbaar vond, dat hij tot den Directeur het nederig verzoek richtte, haar te veranderen in een zeker aantal zweepslagen. Of hem deze gunst werd toegestaan, is mij onbekend gebleven. Nu schaarden zich alle slaven op rijen, sloegen naar een gegeven wenk de handen boven hun hoofd ineen, bogen zich diep neder voor den Directeur en zijne zuster, die nevens ons zaten en riepen eenstemmig: „boen avend Masra, boen avend Missi!” Vervolgens werd aan elk hunner een glas Dram geschonken, waarop zij nogmaals zich schaarden en met vrolijk gebaar riepen: „boen neti Masra, boen neti Missi!” (goeden nacht!) Hierop begaven zij zich naar hunne hutten.

Ook voor ons was het tijd geworden om henen te gaan. Met dankbaarheid vervuld voor de gulle ontvangst, die ons hier was ten deel gevallen, gingen

onderscheidt zich van den koffieboom inzonderheid door zijnen breedten kroon. Na vijf maanden splitjt zijne vrucht in drieën en biedt een vlok katoen, waarin 9 langwerpige, zwarte zaadkorrels. De vrucht wordt geplukt, van haar zaad ontdaan, uitgezocht, gezuiverd en ter verzending in balen geperst.

Niet in de bovenlanden noch aan de krekten ontmoet men den katoenboom. Meest uitsluitend bijlangs de zeekust strekken de gronden zich uit, waar hij wordt geplant. Van den katoenbouw sprekende, heb ik dikwijls hooren zeggen: „de zeewind moet er door waaien!”

Tot op eene hoogte van 15 voet verheft zich de *Cacaoboom*. 't Merkwaardige aan dezen is, dat zijne vrucht zich onmiddellijk aan den stam of aan de dikke einden der takken zet. De vrucht komt het meest overeen met onzen komkommer, doch is van anderen puntig. Zij is als 't ware een peulvrucht en bevat een 40-tal pitten of boonen. Bijna 't gansche jaar door is de boom te gelijk beladen met bloesems, rijpe en onrijpe vruchten, en na 50 jaar vrucht te hebben gedragen, prijkt hij nog in zijne volle kracht.

De vrucht geplukt zijnde, wordt van hare peul

wij weer met onze sloep onder zeil. Geen windje deed zich hooren, doch de opkomende vloed dreef ons stadwaarts, hoewel niet dan langzaam. Eindelijk vernamen wij achter ons een hevig gesuis, dat allengs naderde. 't Was een regenbui, die uit zee opkwam, ons weldra overviel en druipnat maakte, maar die meteen een krachtigen bries aanvoerde, waardoor wij in een oogenblik de stad bereikten.

ontdaan, in de opene lucht neergelegd en met bananen-bladeren toegedekt. Zoo ligt zij te „zweeten”, doch wordt elken dag gekeerd om het broeien te voorkomen, tot men haar naar den droogzolder brengt, waar zij welhaast voor verzending geschikt wordt geacht.

Voor het verbouwen der *Indigo* heeft men mij ééne plantage aangewezen, doch die ook reeds verlaten was. Nergens in de kolonie werd zij meer geplant. Of de nadeelige invloed van de Indigo-bearbeiding op den gezondheidstoestand van den negerslaaf de oorzaak hiervan zij, dan of de verwaarloozing dezer cultuur alleen te wijten is aan de overvloedige regens, die de plant in haren voorspoedigen wasdom belemmeren — gelijk ik veeltijds hoorde beweren —? ongaarne beslis ik in dezen.

Tabak en *rijst* en *maïs* ziet men op de plantage-gronden, in de negertuinen, zoo ook in de kampen der Boschnegers nog verbouwd, doch enkel voor eigen gebruik. Den *Roucoubboom*, welks vrucht de roode verf oplevert, waarmede de Indianen hun lichaam van top tot teen beschilderen, naar sommiger beweren om daarmede zich tegen den steek der lastige muskieten te beveiligen, zal men aan plaatsen vinden, waar Indianen zich ophouden; elders zoekt men hem vruchteloos. Daarentegen zal men aan verschillende oorden des lands, hoewel in geringe hoeveelheid, den *Tamarindeboom*, alsmede de *Arrowroot*- en *Gemberstruik* geplant zien.

Van de veld- en tuingewassen, die onder de

eerste levensmiddelen mogen gerangschikt worden en hier welig tieren, verdient in de eerste plaats te worden vermeld de *Banaan* (in Oost-Indië „pisang” genoemd). De boom, die deze vrucht voortbrengt, is eigenlijk eene plant ter hoogte van 10 voet, met lichtgroene bladeren van 4 voet lengte. Uit het midden der plant komt een bloemstengel te voorschijn. Hare vruchten groeien bij 50 aan één bos en zijn groen van kleur, doch bij volle rijpheid geel. Zij zijn langwerpig van vorm, ter lengte van eene hand en spits toeloozend. Op velerlei wijze worden zij toebercid. Groen geplukt, worden zij gekookt om den aardappel te vervangen; geroosterd zijn zij smakelijker; ook worden zij gestampt en tot een pudding gekneet en heeten dan „tom-tom”. Rijp geplukt snijdt men ze in reepen, die gebakken worden en een aangename toespijs geven. De boom-zelf, die gekapt wordt om de vrucht te kunnen plukken, bevat rijke vezelstof, voor papierbereiding geschikt, doch die nog altoos ongebruikt wordt gelaten.

Voorts komen van veld- en tuinvruchten in aanmerking de *Cassave*, de *Njammes*, de *Taijer*, de *Nappies*, de *Peesies* (eene peulvrucht als onze slaboonen, doch aanmerkelijk langer), de *snijboonen*, de *spinazie*, de *postelein* en de *wortelen*. Van anderen worden de zaden uit Europa aangebracht en met meer of min succes gekweekt.

Van het kostbare ooft, dat hier den disch des Europeeërs sieren mag en hem rijke vergoeding schenkt voor 't gemis zijner aardbeziën, appels

en peren, is vooral roemenswaard de *Ananas*, de *Watermeloen*, de *Sinaasappel*, onderscheidene soorten *Oranjes*, de *Pomme de Cythère*, de *Gideonsappel*, de *Marquisade* in verscheidenheid, de *Manja*, de *Bakkoeba*, de *Sapatille*, de *Kokosnoot*, de *Pompelmoes*, de *Zuurzak* en eindelijk het fijnste en edelste van alles: de *Advocaat*.

Ware het mij gegeven al de schatten van den Surinaamschen bodem te noemen en de vruchtbaarheid van dezen getrouw te schetsen! Kon ik met den toovergloed van een Bernardin de St. Pierre de majestueuse trotschheid, den sierlijken tooi en de tot stillen ernst stemmende eenzaamheid der Amerikaansche bosschen en wildernissen malen! Hoeveel hooger zou dit door den Schepper zoo mild gezegende land door Neêrlands bevolking gewaardeerd worden!

Wat zullen wij 't meest hier roemen? Den plantengroei? Weelderig is hij boven alle beschrijving. Aan menig boom ontdekt men tegelijk bloesem, knop en vrucht. Tweemaal oogsten binnen 't jaar is niets zeldzaams. De bosschen, die van den zoom der rivieren af naar bijna alle zijden het land overdekken, leveren eene menigte van de vreemdste, maar kostbaarste houtsoorten op, van welke als 't meest bekend vermeld mogen staan het Bruinhart, Groenhart, Wanehout, Copiehout, Cederhout, Purperhart, Letterhout en Bolletrie. *) De boomen, waaruit

*) Het „Bruinhart” is van alle houtsoorten het sterkst en duurzaamst. Het „Bolletrie” is met het „Copiehout” het meest bekende timmerhout. Het „Ce-

eene ontelbare verscheidenheid van slanke palmen zich fier verheffen, pronken wijd en zijd met hunne sierlijke kruinen, omslingerd van duizenden parasieten (lianen, waarvan sommige door den neger als touw „boesoe-tectee” gebezigd,) die hare weelderige ranken, met de prachtigste bloemen getooid, in guirlandes tot naar den grond doen neêrhangen. Overal verspreidt het geboomte de liefelijkste geuren, van welke die der Vanille (eene slingerplant met driezijdige peulvrucht, die de edele specerij van dezen naam bevat) in sommige oorden des lands de overheerschende is.

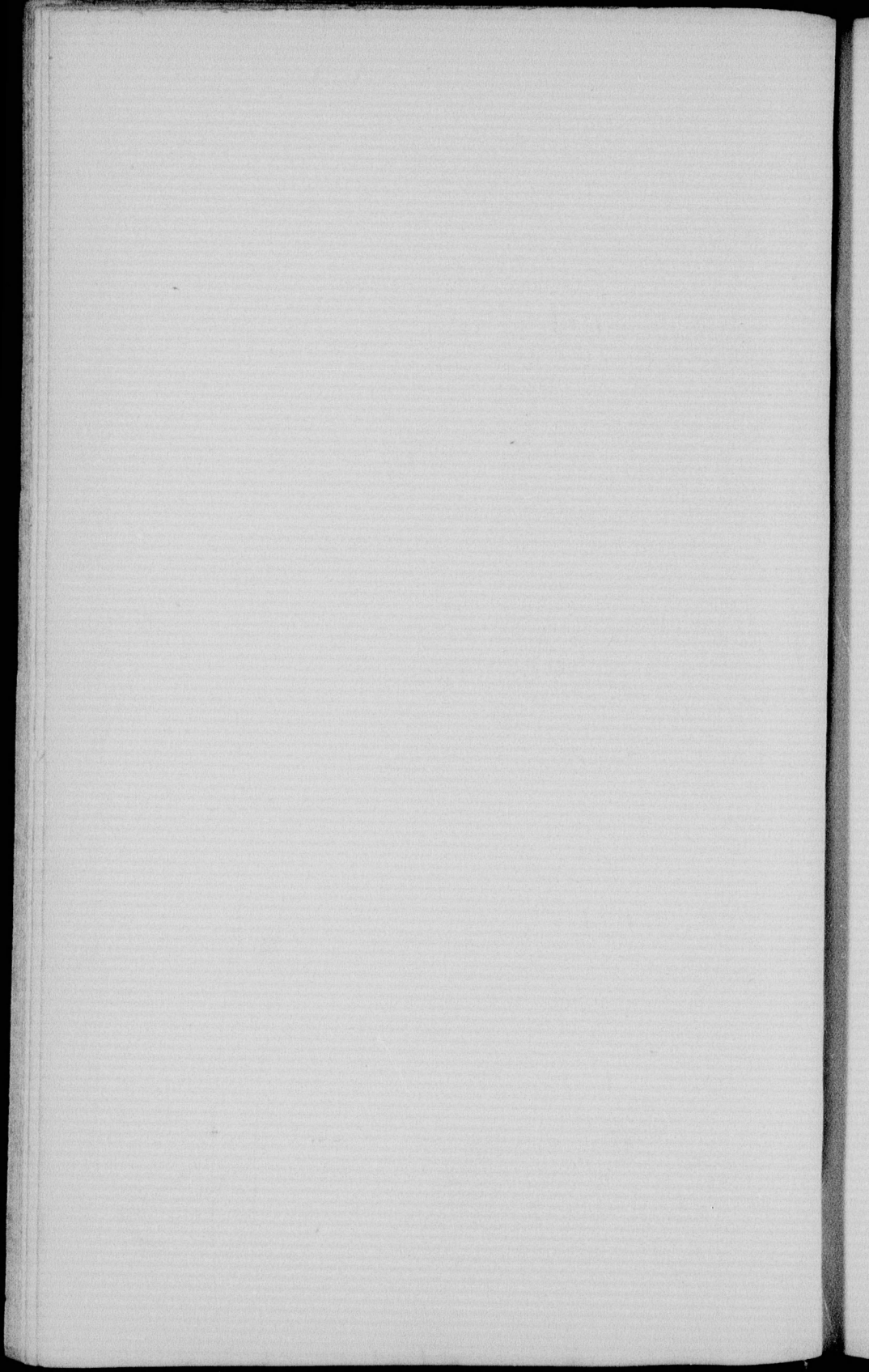
Voorwaar, noch Frankrijk, noch Duitschland, noch Zwitserland, die ik later door eigen aanschouwing heb leeren kennen, kunnen in na-

derhout”, wit, bruin en rood, wordt gebruikt tot meubels en kleederkasten, omdat zijn sterke geur het ongedierte verwijderd houdt. Van het „Apatoe” vervaardigen de Indianen hunne strijdnodsden. Van het „Barklak” bezigen zij de schors om er tabak in te rollen tot sigaren. Het „Bradelief” gebruikt men tot duigen voor suikervaten, ook tot roeiriemen; ook bezigt men hiertoe het hout van den „Hoepelboom”, van welks takken hoepels worden gesneden. Van het „Koeraharre” maakt de Indiaan zijn corjaal. Van het „Kwepi” verbrandt hij de schors tot asch, vermengt deze onder klei en bakt hiervan zijne potten en koelkannen. Van het „Parelhout” snijdt hij zich parels en pagaaien. Het „Locus”, dat men tot schepraderen voor suikermolens bezigt, en eindelijk het hout, dat de „Mangro” levert, die zich door den buitengewonen groei zijner wortels onderscheidt, alsmede het „Tonka”, bekend door de geurige boonen van dien naam. Reeds meer dan 70 deugdzame houtsoorten zijn in de Surinaamsche bosschen gevonden.

tuurschoon wedijveren met de verrukkelijke, nog niet door menschenhand geschonden natuurtooneelen, die Neêrlandsch Guiana hier en daar voor de gloeiende stralen der tropische zon ontvouwt! Wáár men in dit schoone en rijke land zijne schreden zet, wemelt het van leven. Opgevuld zijn overal de bosschen met bontkleurige vogelen en vlinders, terwijl de schuifelende slang, de brullende tijger en de loerende kaaiman onder struik en in moeras begeerig naar prooi uitzien. De plechtige stilte, die doorgaans in deze van menschen schaars bewoonde bosschen heerscht, wordt van tijd tot tijd afgebroken door het gekras der papegaaien, die bij geheele zwermen uit de toppen van het geboomte te voorschijn komen, door den wildzang van een groot aantal fraai gevederde vogelen, het gesis der slangen en niet zelden door het angstig gehuil van de tijgerkat. Groote en kleine apen, de laatste veelal in rijken getale, brengen leven en beweging in de takken der boomen en vermaken den aanschouwer met hunne kluchtige sprongen.

Zooveel rijkdom van al wat verrassend, indrukwekkend en schoon mag heeten — en nog zooveel meer, dat aan mijne herinnering is ontsnapt — werd mij ter aanschouwing, neen ter bewondering door den Schepper aangeboden in de natuurgewrochten van Neêrlands El-dorado: Suriname.

BEVOLKING.

BEVOLKING.

Met recht mag men het eene veelsoortige en veelkleurige bevolking noemen, die men in Suriname aantreft, en met evenveel recht gering in aantal, wanneer men haar beschouwt in betrekking tot de uitgestrektheid des lands. Zij bestaat uit Europeeërs ten getale van omstreeks 2400, die algemeen met den naam van *Blanken* worden aangeduid en bijna allen aan de stad wonen; *Kleurlingen* van oneindige verscheidenheid, die nu eens den Blanke dan den Neger het meest nabij komen en ten getale van 7000 voor het meerendeel in de stad, deels ook op plantage worden gevonden; *Negers*, wier aantal in het jaar 1849 nog 46000 beliep, van welke slechts een klein deel in de stad woonde; ver de meesten hunner waren over de plantages verspreid. Eindelijk vindt men nog in de bosschen rondzwervende een 6000 tal *Boschnegers*, benevens een getal van omstreeks 4000 *Indianen*. De gansche bevolking kan dus worden gerekend op 65400; voorzeker een onaanzienlijk getal voor

een land, dat in uitgebreidheid op 15 millioen hectares geschat wordt.

Van elk dezer volksstammen wil ik achtereenvolgend een en ander wetenswaardigs uit mijne aantekeningen vermelden.

De Blanken, ten getale van omstreeks 2400, wonen ten deele aan de stad, voor een klein deel op de plantages. Men kan aannemen dat 2000 van hen in de stad zijn gevestigd, en daar op elke plantage meestal één Blanke als Directeur en één als Blank-officier ageerde, waren er misschien weinig meer dan 400 over het land verspreid.

Zij kunnen gezegd worden alle natiën te vertegenwoordigen. Men vindt onder hen Engelschen, Duitschers, Noord-Amerikanen, Franschen, enkele Spanjaarden, Portugeezen en Corsikanen, voorts Inboorlingen en niet meer dan voor $\frac{1}{4}$ deel Nederlanders. De Inboorlingen, d. i. zij die in de kolonie uit blanke ouders geboren zijn, heeten „blanke Creolen.”

De helft der blanke bevolking belijdt den Christelijken godsdienst, de andere helft den Mozaïschen.

Tot deze Blanken behooren de meest aanzienlijken des lands. Zij zijn de Ambtenaren, Kooplieden en groote Industrieelen, de Grondeigenaars (wier aantal echter luttel is, aangezien de meesten humer in Europa verspreid wonen,) de Administrateurs en Directeurs der plantages, de Godsdienstleeraren, Onderwijzers en Militairen.

De Gouverneur (tijdens mijn verblijf eerst de

heer ELIAS, kort hierop Baron R. F. VAN RADERS) is het hoofd der kolonie, tevens Opperbevelhebber der Zee- en Landmacht. Voorts zijn het de Procureur-Generaal, de Koloniale Raad, de Gouvernements-Secretaris, de Administrateur van Financiën, de leden van het Hoog-Gerechtshof, alsmede die van de Rechtbank van kleine zaken, welke allen tot de aanzienlijkste ambtenaren behooren. De Kooplieden zijn behalve Nederlanders ook Engelschen, Duitschers en Noord-Amerikanen, welke laatsten in hunne winkels niet alleen zoutevisch, meel, zout vleesch en Westfaalsche hammen, maar ook schoenen en laarzen, spijkers, sigaren en zijden stoffen hebben uitgestald.

Zij loopen allen luchtig gekleed: de Heeren in sneeuw-witten jas en pantalon met witten Panama-hoed, waarin een strook papier of Papaja-blad om het doordringen der brandende zonnestralen te keeren en voor den zonnesteeke te behoeden; verder gewapend met eene parapluie, in den wandel „parasol” geheeten, wijl zij meer voor beschutting tegen de zon dan tegen den regen dient. De kleeding der Dames is weinig verschillende van die onzer Europeesche. Parijs schrijft ook hier, gelijk onder elk beschaafd volk, met onverbiddelijke gestrengheid zijne wetten voor en wordt gehoorzaamd.

Gastvrijheid is der Blanken schoonste deugd. De Gouverneur geeft hierin het loffelijk voorbeeld, daar hij op zijne maandelijksche soirées, waar gedanst, gespeeld en gesoupeerd wordt, gaarne elkeen toelaat, die zich door een zijner

Adjudanten aan hem laat voorstellen. Hôtels ontbreken dan ook te eenen male in de stad. De vreemdeling vraagt en verkrijgt bij den kolonist gastvrije ontvangst, of liever: zij wordt hem aangeboden. Niet minder dan in de stad, is dit het geval op elke plantage; welkom is de vreemdeling overal en bij iedereen.

De Kleurlingen, ontstaan uit de vereeniging van Blanken en Negers, waren deels nog Slaven, behoorden echter voor het grootste gedeelte tot den vrijen stand. Hun aantal hebben wij op 7000 geschat, en van dezen konden 4000 tot den vrijen stand worden gerekend. Men herkent hen bij den eersten oogopslag niet alleen aan het kroes, wollig en zwart haar, 't welk zij met den Neger gemeen hebben, doch vooral aan hunne vuil-geele kleur, waarom zij niet zelden door den Blanke op laakbare wijs vernederd en met den scheldnaam van „karnemelk met stroop” werden betiteld. Men onderscheidt hen in Mulatten, Carboegers, Mestiezen, Kastiezen en Poes-tiezen. De Mulat wordt geboren uit de vereeniging van Blanke en Negerin, de Carboeger ontstaat uit Mulat en Negerin, de Mesties uit Blanke en Mulattin, de Kasties uit Blanke en Mestiezin en eindelijk de Poesties uit de vermenging van Blanke en Kastiezin.

Onder hen zijn tal van ambachtslieden, inzonderheid schrijnwerkers, timmerlieden en metselaars; minder overvloedig treft men hen aan onder de Kooplieden en Ambtenaren.

Zij gaan doorgaans uiterst net gekleed. Veel hebben zij veil voor opschik en weelde. De vrouwen en meisjes onder hen zijn welgebouwd en rank van leest. Zindelijkheid is haar grootste sieraad. Zelden ontmoet men eene Kleurling-dame of men ontwaart tusschen hare lippen een „alanja-tiki” d. i. een buigzaam takje van den Oranjeboom, waarmede zij aanhoudend mond en tanden reinigt.

Het huwelijk behoort bij hen tot de uitzonderingen, hoewel dit evenmin bij den Blanke voor een algemeenen regel geldt. Toch staat het huwelijk bij hen, inzonderheid bij de vrouwen onder hen, in hooge achting en wordt als iets vereerends vurig door haar begeerd. Een land- en gewestgenoot, de heer TEENSTRA, die Suriname ook door aanschouwing heeft leeren kennen, schijnt hieromtrent eene tegenovergestelde ervaring te hebben opgedaan; hij althans zegt: „de meesten leven ongehuwd, hebbende, „behalve eene huishoudster, 2 à 3 concubines „buiten de deur, want de Kleurling-vrouwen „zijn nergens minder kiesch in het samenleven „met mannen dan in Suriname, ofschoon zij de- „zelve ook bij afwezigheid zeer getrouw zijn. „Van 14 tot 16 jaren zijn de Creolinnen huw- „baar en worden alsdan door de moeder aan „dezen of genen Blanke of Kleurling voor de „zamenleving afgestaan; doch zonder toestem- „ming der moeder zijn er bijna geene voorbeel- „den, dat zich een meisje daartoe heeft laten „overhalen. Sommige Kleurlingen beschouwen

„het huwelijk als zeer drukkend, door welks
 „knellende banden zij hunne dochters niet wil-
 „len laten binden; men heeft zelfs voorbeelden,
 „dat Kleurling-ouders, die in een ongehuwden
 „staat (zooals meest alle Kleurlingen) zamen in
 „lief en leed leefden en kinderen verwekt had-
 „den, aan hunne dochter het doen eener huwe-
 „lijksverbindtenis volstandig weigerden. Zeker
 „Kleurling-vader gaf eens een Blanke, die om
 „de hand zijner dochter vroeg, ten antwoord:
 „Trouwen, dadelijk trouwen? neen! dat gaat
 „niet; wilt gij eerst een jaar met Louisa zamen
 „leven, dat kunt gij doen, dan kan men zien
 „hoe het gaat; maar mijne dochter moet vrij
 „zijn en zal zich niet blindelings voor vast ver-
 „binden.” Tot zoover TEENSTRA. Mij dunkt,
 door hem is hier dezelfde fout begaan, die zoo
 dikwijls omtrent Surinaamsche toestanden ge-
 maakt is: de uitzondering is door hem maar
 al te zeer tot regel verheven. Mij althans is
 het tot overtuiging geworden dat het huwelijk
 onder Kleurlingen wel verwaarloosd wordt, maar
 niet gevreesd noch geschuwd. Veeleer wordt
 het door hen geacht als een begeerlijk doch voor
 de meesten hunner onbereikbaar goed.

Voor zoover de Kleurling tot den Slavenstand
 behoorde, mocht hij voorzeker gerekend worden
 het beklagenswaardigste wezen der Surinaamsche
 maatschappij te zijn. Immers, hoewel hij van
 lichaamsgestel zwak was, vroeg de meester dik-
 wijls van hem denzelfden arbeid als van den
 krachtigen Neger slaaf, terwijl bovendien bij het

ondergaan van lijfstraf zijn teeder vel oneindig gevoeliger bleek te zijn voor den snijdenden zweeps slag dan de huid van zijn zwarten lotgenoot.

De ondeugden, die algemeen — en niet geheel te onrecht — den vrijen Kleurling worden te last gelegd, zijn trotschheid, verkwisting en luiheid. Wat dit laatste betreft: het valt niet te ontkennen dat veeltijds voor den Kleurling evenals voor den geëmancipeerden Neger „vrij zijn” synoniem heet met „niet werken.” Hoe zou dit anders kunnen? Ontegenzeggelijk toch is het de vloek, dien de slavernij overal na zich sleept, dat de arbeid als verachtelijk wordt ter zijde geschoven en versmaad. De waardige Gouverneur VAN RADERS, een man, die menigmaal heeft doen blijken dat het heil van land en volk hem na aan het hart lag, waagde ten jare 1846 eene poging om bij de vrije Kleurling-bevolking den handenarbeid in eere te herstellen of zooveel mogelijk te verheffen. Het grootsche plan werd beraamd om een kanaal ter lengte van 7 uren door ondoordringbare bosschen heen te delven, teneinde hierdoor de communicatie van de nieuwe Kolonisten aan de Saramacca met de stad te verbeteren of eigenlijk eerst tot stand te brengen, en vervolgens de gronden bijlangs dit kanaal in de eerste plaats voor de Nopaal-cultuur te ontginnen. Enkel vrij-lieden zouden bij de delving tegen ruime belooning worden aangenomen. Ras werd met de uitvoering van dit plan een aanvang gemaakt. Niet minder dan 111 vrije Kleurlingen en

Negers meldden zich aan om tegen het vastgestelde loon te werken, en algemeen achtte men dit een begin, dat veel goeds voorspelde. De dag van den 31 Augustus werd nu bepaald als de dag, waarop het werk feestelijk zou worden geopend. Te 5 ure in den ochtend verkondigde het kanonschot van een voor het Fort liggend oorlogschip den aanvang van het hooge feest. Weldra wapperden boven de ter reede geankerde koopvaardijschepen de vlaggen en wimpels van onderscheidene natiën, en hier en daar zag men zelfs het want met ontelbare seinvlaggen getooid. De gansche reede was in feestgewaad. In grooten optocht trok men buiten de stad, waar nu ten aanzien van eene dichte menigte en onder het aanhoudend bulderen van het geschut de spade het eerst in den grond werd gestoken door den Landvoogd zelve, welk voorbeeld door de hooge Autoriteiten gevolgd werd. Te 5 ure in den namiddag begonnen de volksfeesten, bestaande in mastklimmen, zakloopen, kruikslaan, enz., terwijl laat in den avond het feest besloten werd met vuurwerk, illuminatie en bal-champêtre. Sedert werd de delving met grooten ijver voortgezet, en men begon zich reeds te vleien met de hoop van eens het belangrijke werk te zullen voltooid zien, toen onverwacht uit Nederland de treurnare verspreid en weldra nader bevestigd werd, dat de jongste onderneming des Gouverneurs betreffende de delving van een kanaal naar de Saramacca door den Minister van Koloniën afgekeurd en bevel tot onverwijlde staking van het werk ge-

geven was. Reeds was men met het delven tot 200 kettingen of 13200 voet (de ketting naar 66 voet berekend) gevorderd, toen deze noodlottige tijding het grootsche plan deed in duigen vallen. Van stonden aan werd nu naar den wensch des Landvoogds door de aanzienlijken al het mogelijke gedaan om eenig fonds bijeen te brengen, teneinde in staat te zijn de teleurgestelde arbeiders nog een tijdlang arbeid te blijven verschaffen en alzoo het bevel des Ministers zoo weinig mogelijk schadelijk voor den arbeidenden stand te doen zijn.

Wat de Negers aangaat, wier aantal voor een twintigtal jaren nog op omstreeks 46000 werd gerekend — de Boschnegers niet mede geteld —, zij zijn afkomstig van Afrika's westkust en sedert de exploitatie der kolonie van daar meestal opgekocht uit handen hunner eigene landgenooten, die hen kriegsgevangen hadden gemaakt. Zij zijn uit alle menschenrassen kenmerkend door hunne zwarte kleur, hun wollig haar, hun platten, breeden neus en dikke lippen. Zij worden onderscheiden in „Zoutwater-negers of Afrikanen” en „Creolen-negers of Inboorlingen.” Door de eersten verstaat men zulken, die nog van de kust van Guinea zijn aangevoerd; door de laatsten hen; die sedert in Suriname geboren werden. De eersten, die met elk jaar zeldzamer werden, deden zich onmiddellijk kennen door hun getatou-eerd gelaat.

Nog bestaan er als variëteit op het Negerras

enkele witte Negers, ook wel Blafards, Albino's of Kakerlakken geheeten, van welke ik er twee ontmoette. Deze, hoewel uit zuiver Negerras gesproten, zijn krijtwit van kleur; hun haar is wit, hunne lippen en oogappels zijn rood; zij zijn meest lichtschuw en ziekelijk van gestel.

Sommige Negers — in 't geheel misschien een duizendtal — leefden in vrijheid en brachten in werkeloosheid hunne dagen door, op straat en kade rondsloeterende; al de overigen waren Slaven. Laatstgenoemden werden voor een klein deel in de stad tot allerlei huiselijke diensten gebezigd; alle anderen moesten op de plantages den veldarbeid verrichten.

Zij zijn te eenenmale onontwikkeld. Hunne verstandelijke en godsdienstige vorming is verwaarloosd. Tot de heidenwereld behoorende, spreken zij — en meer nog misschien de Boschnegers — van eene watergodin, die zij „watra-mama” heeten en vereeren afgodisch den Kankantrieboom, een boom van kolossale afmeting, die zich boven al het geboomte verheft, zijne wortelen heinde en ver hoog boven den grond uitwerpende, en die om de achting, waarin hij bij den Neger staat, niet licht door den Blanke zal worden geveld. Ook sommige dieren, als het hert en de slang, worden door de negers godsdienstig vereerd, terwijl men hen niet zelden allerlei levensbehoeften op de graven hunner afgestorvenen ziet brengen, om daarmede den boozen geest („Jurka”) te bezweeren. Voorts hebben zij hunne toovenaars of zieners „loekoemans”, die geen gering

vertrouwen bij hen bezitten. De Moravische Broeders ijveren steeds om hen tot reiner godsdienst en meer zedelijkheid op te leiden, en niet zelden aanschouwt men op den arbeid dezer mannen rijke vrucht.

De taal der Negers, het Neger-Engelsch (Ningretongo), is de taal der Afrikaansche *) volksstammen, waarop evenwel de achtereenvolgende Europeesche planters, met wie zij in betrekking kwamen, als Engelschen, Portugeezen en Nederlanders, ja zelfs Franschen en Duitschers een onmiskénbaren invloed hebben uitgeoefend. Zij is arm aan woorden, doch daarentegen rijk aan spreekwoorden (odo's), van welke eenige door mij-zelfen uit den mond des negers zijn opgeteekend, andere mij door vrienden zijn verstrekt, die door een veeljarig verblijf in de kolonie met de taal vertrouwd waren geworden. Zij mogen hier niet onvermeld blijven, wijl zij ten duidelijkste het vernuft van den Neger verraden. Zij luiden als volgt:

„Soema bère da liba.” (’s Menschen buik is eene rivier.) Het hart des menschen is ondoorgrondelijk.

„Spiti witti, ma bloedoe sidon na hatti.” (Het speeksel is wit, maar bloed zit in ’t hart.) Schijn bedriegt.

„Familiinan da tompoe neli nanga kau boeba.” Bloedverwanten zijn als een bot mes op een koehuid, — zij doen elkaar geen kwaad.

*) Als woorden van Afrikaanschen oorsprong mogen genoemd worden: *abia*, rankgewas, welks pitten de Negerinnen om den hals dragen; *anansi*, spin; *azau*, olifant; *massanga*, hut van pinabladeren, enz.

„Makkà soetoe friman, a poeloe hem na slafoe.”
(Wanneer een vrije zich aan een doren gestoken heeft,
wreekt hij zich aan den slaaf.) De zwakke moet het
ontgelden.

„Tigri ouwroe, ma hem peni no kaba.” (De tij-
is oud, maar zijne vlekken zijn niet verdwenen.) Een
vos verliest zijn haar, maar niet zijn kuren.

„Hede krebi, a jerepi sesci.” Als het hoofd kaal
is, heeft de schaar niets te doen.

„Paiman no de kisi witti wiwiri.” Schuld krijgt
geen wit haar, — veroudert niet.

„Safri kisi monki.” Met zachtheid vangt men apen.

„Sanni moro tigri, a njam kleidotti.” (Als de tijger
geen raad meer weet, eet hij klei.) Honger is een
scherp zwaard.

„Joe ha pasensi, ji sa si mira bère.” (Indien
gij geduld hebt, zult gij de ingewanden eener mier
zien.) Geduld overwint alles.)

„Mi na mopé; joe smeri mi, mi switi; joe beti mi,
mi soewa.” (Ik ben een vrucht: als gij mij ruikt, ben
ik zoet; als gij mij bijt, ben ik zuur.) Ik ben wel
goed, maar die mij beledigt, wachte zich!

„Alwassi fa Jengi droengoe, tokkoe a sa sabi hem
hamakka.” Al is de Indiaan ook nog zoo dronken,
toch kent hij zijn hangmat.

„Fisi passà massoewa, ma now joe setti hem.” (De
visch is de fuik voorbij gegaan en nu zet gij deze.)
Mostaard na den maaltijd.

„Agàma taki: hesi-hesi boen, safri-safri boen toe.”
(De hagedis zegt: haastig is goed, maar bedaard is
ook goed.) Haast u langzaam!

„Kakrakka no ha reti na fowloe mofu.” De kaker-
lak in den bek van een kip heeft altijd ongelijk.

„Dago habi foeloe masra, a slibi na hangri.” Als de hond vele meesters heeft, gaat hij hongerig slapen.

„Granwe ouwroe-mama tifi ben de sek-seki, di a loesoe, saffoe taja ha nem.” (Sedert lang schudden de oude vrouw de tanden; nu zij los zijn, krijgt een zachte taijer de schuld.) Men vindt licht een stok om een hond te slaan.

„Joe sa kibri ouwroe-mama, ma joe no sa kibri hem frikoutoe.” (Gij zult de oude vrouw kunnen verbergen, maar haar hoest niet.) De aap komt altijd uit de mouw.

„Si boen nanga fri a no wan.” Brooddronken zijn en vrij zijn is niet hetzelfde.

„Respekki foe wan switi brafoe, mi sa njam wan soewa tom-tom.” (Uit aanmerking van de lekkere soep zal ik de zuur geworden tom-tom eten.) Om het zoete zich ook het bittere laten welgevalen.

„Te winti wai, ji si fowloe lasi.” Als de wind waait, ziet men het achterste van den vogel.

„Foefoeroeman bère bari.” (De buik van den dief schreeuwt.) De dief verraadt zich zelven.

„Taki da sòso, ma doe da sanni.” Zeggen is niets, maar doen is een ding.

„Pramisi kau no fattoe.” Beloofde koeien zijn niet vet.

„Pattoe foeloe, tappoe sa kisi hafoe.” Als de pot vol is, krijgt het deksel de helft, d. i. ook zijn deel.

„Scapoe dède, a libi pina gi hem boeba.” Bij den dood van het schaap, krijgt zijn vacht het lijden tot een legaat.

„Granwe tiengi-fowloe de tiengi, kom taki te a dède.” De stinkvogel verspreidt te voren reeds geen aangename geur, laat staan wanneer hij dood is.

„Planga ha jesi.” De wanden hebben ooren.

„Odi-odi no de jerepi sikiman.” (Gegroet, gegroet! baat den kranke niet.) Geen woorden, maar daden brengen hulp.

„Joe lobi okro, jo moe lobi hem siri toe.” (Gij houdt veel van okrum — zekere vrucht, — gij moet ook van zijn zaad houden.) Hebt gij mij lief, gij moet mijne kinderen ook lief hebben.

„Secrepattoe no wanni trobi, a tjari hem hoso na hem bakka.” De schildpad wil geene onaangenaamheden, daarom draagt zij haar huis met zich op den rug.

„Joe si boenboen kroejara soengoe, kaba joe aksi iffi mi foetoe natti.” Gij ziet dat mijn corjaal gezonken is, en nu vraagt gij of mijne voeten nat zijn.

„Spanjolo-fowloe taki: krei libi, ma no krei wi-wiri.” De vederlooze vogel zegt: bid om uw leven, maar niet om uw veêren.

„Boto wakka na sei-sei, te a koti abra.” (De boot houdt zich langs den kant, tot zij oversteekt.) Geduld overwint alles.

„So langa joe no kweri hoedoe, spandra no sa fadon.” Zoo lang gij geen hout disselt, zullen er geene spaanders vallen.

„Fesi ben de bifo skedrei.” (Het gezicht was er vòòr 't portret.) Die eerst komt, eerst maalt.

„So langa joe no koti abra liba, joe no moe kosi kaiman.” Zoo lang gij niet de rivier zult zijn overgestoken, moet gij den krokodil niet uitschelden.

„Sranam kondre da hasi tèrè; ti dé a wai so, ta mara a wai so.” De kolonie Suriname is als een paardestaart; heden waait hij sus, morgen zoo.

„Joe bai wisi, joe moe bai koni toe.” Koopt gij vergif, gij moet de kennis (om er mede om te gaan) er bij koopen.

„Dram kaba, navoen kaba.” (Als de rum op is, houdt het goeden avond zeggen ook op.) Geen geld, geen vrienden.

„Sncki kibri hem sreli, a tron aboma.” (Wanneer de slang zich verbergt, wordt hij een aboma.) Als 't kwaad zich verschuilt, wordt het erger.

„Joe no sabi san azau ben njam, meki a kom bigi so.” Gij weet niet wat de olifant gegeten heeft, dat hij zoo groot geworden is.

„Tangi foe boen da kodja.” (De knuppel is de dank voor het goede.) Stank voor dank.

„Bètre mi dède na ini bigi liba, leki mi dède na ini pikien gotro”. Liever sterf ik in een groote rivier dan in een kleine sloot.

„Pikien aksi falla bigi bom.” (Een kleine bijl velt een grooten boom.) Kleine oorzaken, groote gevolgen.

„Mofo sek-seki, odo komopo.” Wanneer de mond schudt (als het gesprek levendig wordt), komen er geestige zetten voor den dag.

„Hesi-hesi wakka tjari lon.” Van hard loopen komt draven.

„Di soema potti gongoté na son, da hem moe wakki arén.” Die de geschildte bananen te drogen gelegd heeft, moet op den regen passen.

„Da sanni disi de na doengroe, a sa kom na krien.” Wat in 't duister verborgen is, zal eens aan het licht komen.

„Gado sabi san a doe, a no gi hasi toetoe.” God wist wat hij deed, toen hij de paarden geen horens gaf.

„Kondre drai, poes-poesi njam sra.” (De wereld draait, de kat eet sla.) 't Is de verkeerde wereld.

„Kosi-kosi no de broko soro.” Scheldwoorden doen geen zweeren ontstaan, d. i. slaan geen wonden.

„Kau membre foe dotti Granman-djari, a dotti hem tère srefi.” (Een koe denkt den tuin des Gouverneurs vuil te maken, en hij bevuilt zijn eigen staart.) Die een kuil voor een ander graaft, valt er zelf in.

„Bergi nanga bergi no de miti, ma soema nanga soema sa miti.” Bergen ontmoeten elkander niet, maar menschen zullen elkander wel eens weêr ontmoeten.

„Takinan a no doe-man.” Zeggen is nog geen doen.

„Bôm fadon, pikien fowloe panjà.” Als de boom valt, vliegen de vogeltjes weg.

„Dago ha fo foetoe, mara a no de wakka na fo passi.” (Een hond heeft vier pooten, maar hij loopt niet op vier wegen.) Niemand kan twee heeren dienen.

„Mi kom foe melki, ma mi no kom foe telli ho meni kau de na pen.” Ik ben gekomen om te melken, niet om te tellen hoeveel koeien er op stal zijn.

„Té joe habi grasi fensre, joe no teki ston, broko foe trawan.” Wanneer gij zelf glazen ramen hebt, smijt die van een ander niet met steenen in.

„Pitti-watra habi hem dotti, arén-watra habi foe hem toe.” Putwater heeft zijn vuilnis, maar regenwater heeft het zijne ook.

„Di soema no si patàtta wantem, té a go si hem, a njam hem nanga boeba.” Die nooit een aardappel gezien heeft, zal, krijgt hij hem eens te zien, hem met huid en haar opeten.

„Libi soema de meki barki, ma Gado de meki sipi.” (De mensch maakt een sloep, maar God maakt een schip) De mensch wikt, God beschikt.

„Godo broko, siri panjà.” Wanneer de kallebas breekt, verspreidt zich het zaad.

„Anansi de na mi foetoe.” (Er is eene spin in mijn voet.) Ik heb slaap in mijn been.

„Hontiman go na boesi, alla sanni a si, a no moe taki.” Wanneer de jager naar 't bosch gaat, moet hij (terugkomende) niet alles vertellen, wat hij gezien heeft.

„Kau boekoe hem.” (Eene koe heeft hem gestooten.) Hij is dronken.

„Faja no de, joe teki dosoe leti pipa.” Als er geen vuur is, steekt men de pijp bij de tondeldoos aan.

„Graboe njam-njam, ma no graboe taki.” Grabbel naar spijs, en niet naar praatjes.

„Boen no ha tangi.” Goeddoen vindt geen dank.

Veel hebben de Moravische Broeders, die sedert tal van jaren onder de Negerbevolking werkzaam zijn, bijgedragen tot verrijking der taal. Door de onvermoeide pogingen dezer wakere mannen zijn de Schriften des N. V. alsmede het boek der Psalmen in het Neger-Engelsch overgezet en komen er soms Handleidingen aan het licht, waarin deze schijnbaar regelooze taal onder vaste regelen gebracht wordt. De beste en meest volledige dezer Handleidingen is getiteld: „Kurzgefasste Neger-Englische Grammatik, 1854, Bautzen.” Van alle Blanken, die ik mocht ontmoeten, heb ik niemand gekend, die dieper in de geheimenissen dezer taal was

doorgedrongen dan de heer Mr. H. C. Focke te Paramaribo.

Het dagelijksch voedsel der Negers bestaat in Bananen en Bakkeljauw, eene soort van zoutevisch, die uit Noord-Amerika wordt aangevoerd, door hen als eene lekkernij wordt geroemd en „switi moffo” geheeten. De Banaan wordt veelvuldig door hen gestampt, gekneed en tot een deegklomp („tom-tom”) bereid.

Voorts zijn onder hen niet alleen de mannen op tabak verzot; men ziet op de groentemarkt de wojo-wojo-meiden achter hare koopwaar druk zitten te rooken.

Hartstochtelijke liefhebbers mogen zij allen heeten van muziek en dans, en met recht kan beweerd worden, dat zij van muzikalen aanleg geenszins ontbloot zijn. Dit mag reeds hieruit blijken, dat ik dikmaals de schoonste melodieën uit de nieuwste opera's door de Negerknappen op de straat heb hooren fluiten.

Hunne voornaamste dansen heeten „Banjà” en „Soesà”. Bij deze ziet men één man en ééne vrouw dansen; zelden voegt er zich nog een derde bij. De instrumenten, die hierbij bespeeld worden, zijn de Kwa-kwa-plank, waarop met stokken geslagen wordt, de Sakà, eene kallebas met steentjes gevuld, om mede te rammelen, de Joro-joro, een koord, waaraan de halve schalen eener harde pit geregen zijn. Voeg hierbij groote en kleine trommels (eigen fabrikaat), die vreeselijk hard worden geroerd, en eindelijk den geïnproviseerden zang der vrouwen, onder welke

ééne de toongeeftster is — en zietdaar het meest eentonige en oorverdoovende aller orkesten. Bij de „Soesà” wordt enkel met het slaan op de borst of met handgeklap de maat aangegeven. Soortgelijke danspartijen van Negers heeten in de stad „Doe's”. Men gunt ze op plantage den slaven bij gelegenheid van het Nieuwjaar of zoo dikwijls bijzondere omstandigheden den Directeur aanleiding geven hun een feest te bereiden.

Niet slechts bij den dans hoort men den Neger zingen, ook bij den arbeid. Hij zingt, wanneer hij met een zwaren houtbundel bevracht uit het woud huiswaarts gaat; eveneens wanneer hij op de rivier de forsche roerriemen hanteert. Veeltijds is het een geïmproviseerde zang, die door een hunner wordt aangeheven, door anderen in koor wordt beantwoord of herhaald.

Vraagt men naar den inhoud hunner liederen? Dikwijls bevatten deze eenig voorval uit de naaste omgeving, vooral uit het plantage-leven. Ook wel is hun meester of hunne meesteres het mikpunt van hunne zangen, hoewel zij hiertoe bij voorkeur een vreemdeling zullen kiezen, die door kleeding, gebaar of houding hunne opmerkzaamheid getrokken heeft. Deze geheel eigenaardige wijze van zingen heeft de Neger nog van Afrika, zijn oorspronkelijk vaderland, bijbehouden. Mungo Park, die op het einde der vorige eeuw de binnenlanden van dat werelddeel doorreisde, doet ons den zang der Negervolken aldaar kennen als volmaakt overeenkomende met dien, welken men nog voortdurend in Suriname hoort, wan-

neer hij b. v. verhaalt, „dat hij eens, uitgehonger en afgemat uit een Afrikaansch dorp verjaagd, zich gereed maakte om den nacht onder een boom door te brengen, blootgesteld aan den regen en den aanval van wilde dieren, toen eene Negerin zich over hem kwam ontfermen, hem mede nam in hare hut en van 't noodige voorzag. Als hij zich hierna ter rust had neêrgeveild, riep zijne weldoenster de vrouwen van 't gezin weer tot den arbeid, en tot laat in den nacht bleven deze aan 't katoen spinnen. Zij vervroolijkten haren arbeid door het zingen van liederen. Een dezer liederen was geïmproviseerd. Mungo-zelf was er het onderwerp van. Het werd door een van de jonge vrouwen gezongen, terwijl de anderen in koor invielen. De wijs ervan was liefelijk en klagend; het luidde, letterlijk vertaald, aldus:

De winden woedden en de regenstroomen vielen neer.
Moede en hongerig zat de arme blanke onder onzen boom.
Hij had geen moeder om hem melk te brengen,
Geen vrouw om te malen zijn koorn.

Koor: Heb deernis met den blanke, die geen teedre
moeder heeft.” *)

Zoo kwam mij in Suriname ter ooren dat bij gelegenheid van een bezoek, door den Gouverneur aan zekere plantage gebracht, de Negers aldaar onder hunnen dans een lied hadden aangeheven, waarvan het gedurig terugkeerende refrein was:

*) S. SMILES „Character” vertaald door M. BUIJS.

„Gij laat hem het schoone en goede zien;

„Och, toon hem ook het leelijke!”

met welk refrein zij tot hunnen Directeur het verwijt richtten, dat hij den Landvoogd wel de nette gebouwen, de rijk gevulde loodsen, de vruchtbare kostgronden en al wat goed en schoon was te aanschouwen gaf, maar dat hij zeker niet reppen zou van de smartelijke lijfstraffen, waaraan hij hen herhaaldelijk onderwierp.

Hoewel de Negers traag van aard zijn, ziet men hen zware lasten dragen, doch bij voorkeur op het hoofd. De houtbundel, het bananenbos, de waterkruik, ja zelfs de aarde, die zij bij het spitten verwerken moeten, wordt door hen in manden op het hoofd gedragen, en op geenerlei wijze zijn zij van deze gewoonte af te brengen. Veeltijds heb ik hooren verhalen dat een der vroegere Landvoogden, opmerkzaam geworden op de onhebbelijkheid zijner slaven om steeds de gedolven aarde in manden op het hoofd te torsen, tot het besluit gekomen was, voor altijd deze berispelijke gewoonte onder hen uit te roeien en hierom eene menigte kruikarren uit Nederland had doen ontbieden. Na aankomst van deze, liet hij ze den Negers ter hand stellen met uitdrukkelijk bevel, den volgenden morgen hunne „baksieten” (manden) te huis te laten en met de kruikarren den arbeid voort te zetten. Aan het hoog bevel werd gehoorzaamd. Doch toen den volgenden dag de Landvoogd, van zijnen Adjutant vergezeld, belangstellend het werk kwam in oogenschouw nemen, zag hij

verbaasd zijne slaven niet enkel de kruikarren met aarde vullen, maar deze ook met al haren inhoud op het hoofd zetten en naar de aangezezen plaats dragen.

Binnen de stad was het geen enkelen slaaf veroorloofd, na 8 uur des avonds zich op de straat te vertoonen, tenzij voorzien van een pas, geschreven en onderteekend door een lid der familie, aan wie hij toebehoorde.

Al wie Negerslaaf was, liep bij voorkeur naakt. Mocht in de woning des aanzienlijken de huis-slaaf zich niet ongekleed voor het oog van meester of meesteres vertoonen, nauwelijks was hij uit hun oog, of hij wierp zijne kleederen af; zij waren hem tot overlast. Zoo heb ik eveneens dikwijls opgemerkt, dat de roeinegers, met het tentcorjaal van de stad gaande, netjes gekleed hunnen arbeid aanvingen, doch even buiten het gezicht der stad gekomen, hunne kleederen afwierpen, om in paradijs-uniform zich vrijer te kunnen bewegen, en dat zij hunne kleederen niet weer aantrokken, alvorens hun hiertoe uitdrukkelijk bevel was gegeven.

Altoos echter liep de slaaf blootvoets. Dit moest nog steeds naar aloud gebruik het zichtbare teeken zijn, dat hij tot den slavenstand behoorde. Hoewel nu de slaaf hierom den vrij-man zijne schoenen benijdde, was 't hem toch aangenamer zonder schoenen te loopen, aangezien deze hem niets dan pijn veroorzaakten. Ten blijke hiervan verhaalt men — schoon ik voor de waarheid niet insta — dat zeker Gouverneur der

kolonie, die het aloud gebruik om den slaaf blootvoets te laten gaan, wilde afschaffen, aan de slaven op de Landsplantage „Catharina Sophia” eene groote partij schoenen had toegezonden met verlof, die te dragen; doch dat hij bij zijn eerstvolgend bezoek aan de plantage, de slaven in oogenschouw nemende, hen allen voor zich had zien staan met de schoenen om den hals gebonden. Zij waren zeer ingenomen met het geschenk, dat hen — gelijk zij waanden — nader aan de vrijheid bracht, doch droegen het bij voorkeur aan den hals, niet aan de voeten, wijl deze hun hierdoor al te zeer gekneld zouden worden.

Tot lof van den Negerslaaf kan men getuigen dat hij, bij eene menschelijke bejegening, zijn meester aanhangt en getrouw kan zijn tot in den dood. Daarentegen heb ik hem ook leeren kennen als wraakgierig en wreed, zoodra hem onrecht wordt aangedaan of wanneer hij in zijn godsdienstig geloof gekrenkt wordt. Vreeselijk is dan de verwensching: „gij moogt de Boassie krijgen!” verschrikkelijker nog de bedreiging: „ik zal u een houten rok aantrekken!” eene bedreiging, die, helaas! niet altijd ijdel woordenspel blijkt te zijn. Immers, kort vóór mijne komst in de kolonie begaf zich — dus werd mij medegedeeld — een aanzienlijk gezin naar plantage, om daar den Droge-tijd door te brengen. Na eenige dagen genoeglijk met jagen, visschen en paardrijden te hebben gesleten, had de zoon des huizes het ongeluk een hert te schie-

ten, dat zich in het kreupelhout nabij de plantage-woningen ophield, niet wetende dat dit hert de lieveling der plantage-slaven was en door hen godsdienstig vereerd werd. Wel-dra begonnen nu de slaven op wraak te peinzen. Zij wisten gift te bereiden, dit op listige wijze in de spijsen van het Blanke gezin te mengen en — allen werden krank in erge mate. Drie volwassene leden des gezins stierven, onder welke de zoon; de overigen mochten na veel lijdens in 't eind herstellen.

Evenals ieder ander menschenkind is ook de Negerslaaf aan krankheden en kwalen van allerlei aard onderhevig. Doch, verliest de Blanke bij ziekte al spoedig zijn blos, de Neger verwisselt het gitzwart, dat hem kenmerkt, tegen een blauwe loodkleur. Vraag den zieken Neger, wat hem schort? Hij voelt zijn buik gespannen en zal schier altoos ten antwoord geven: „hatti fadon” (’t hart is mij gevallen,) maar even zeker zal hij van zijn meester of zijne meesteres een blikken maatje met „Caster-olie” (oleum ricini) gevuld ontvangen als een onfeilbaar middel tegen alle kwalen.

Geen kwaal echter, die den Neger overvalt, is opmerkelijker en verwoestender tevens dan het zoogenaamde „grondeten”. Het is eene ziekte, waarbij hij geen weerstand kan bieden aan de zucht om aarde te eten, eene manie, die zijne gezondheid ondermijnt en hem geheel doet vermageren. Slechts één middel schijnt toegepast te kunnen worden om hem deze onhebbelijke en

schadelijke gewoonte af te leeren: men doet hem een zwaar ijzeren masker om het hoofd, waardoor de mond wordt afgesloten, en dat men alleen hem afneemt voor 't oogenblik dat hij eten of drinken moet.

In een staat van diepe vernedering heb ik den Neger gezien, tijdens de slavernij in de kolonie bestond en gehandhaafd werd. Menig Blanke heb ik in overmoed hooren beweren, dat de Neger niets meer dan een middelding was tusschen den mensch en den aap, of zelfs dat de zwarte huid van den Neger het teeken zou geweest zijn, 't welk, volgens het Mozaïsch verhaal, de Heer aan Kaïn gesteld had om hem tot slavernij te doemen. Wereld soms de slaaf door zijn meester om een of ander ter verantwoording geroepen en wilde hij zijne verontschuldiging aanvangen met het gebruikelijke: „ik dacht, dat” — menigmaal kreeg hij op barschen toon ten antwoord: „een neger mag niet denken!” Ja, onder de waarlijk goed-gezinde Europeërs, gelijk ik er velen gekend heb, die van alle ruwheid en barbaarschheid den diepsten afkeer hadden, vond ik er toch, die zoo zeer verward waren in de strikken der slavernij om hen henen, dat zij met allen ernst meenden ook uit een Christelijk oogpunt voor de wettigheid en rechtvaardigheid der slavernij te moeten strijden en deze gestaafd te moeten zien in het voorbeeld van den Apostel Paulus, die, volgens zijn Brief aan Philémon, den weggeloopte slaaf Onesimus niet in het bezit zijner vrijheid handhaafde, maar naar zijn meester terugzond.

Het spreekt wel van zelf, dat het lot van den slaaf niet anders dan jammerlijk en beklagenswaard genoemd mocht worden. Beroofd van de vrijheid, het heiligst pand, dat de Schepper den mensch heeft geschonken, miste hij het kleinood, waaraan alle levensvreugd van den sterveling op het nauwst verknocht is, buiten 't welk het ware levensgeluk ondenkbaar is. In den staat der diepste vernedering heb ik hem aanschouwd, als een die niets zijn eigendom noemen kon, een wezen dat niet eens zich-zelfen toebehoorde, maar het eigendom van een ander was, een mensch — maar die in overeenstemming met het oud-Romeinsche recht voor eene *zaak* gold, niet meer voor een *persoon*.

Kan het bevreemden, dat het onder zulke omstandigheden niet aan voorbeelden van mishandeling ontbrak? dat deze zelfs menigvuldig waren, wanneer men bedenkt, dat de slaaf aan de schandelijkste willekeur was prijs gegeven door het ontoereikende politie-toezicht, dat uitgeoefend kon worden op de verafgelegene plantages, waar het meerendeel zijner lotgenooten gevestigd was?

Doch ook bijaldien de politie in staat ware geweest, over alles haar toezicht uit te strekken, wanneer de voorschriften der Koloniale wet steeds waren geëerbiedigd en met alle nauwlettendheid opgevolgd, zou ook dan nog niet het lot van den slaaf beklagenswaard hebben mogen heeten? Ik behoef slechts enkele wettelijke bepalingen in herinnering te brengen, die de huiselijke jurisdictie omschreven. Zij zullen bij den

eersten oogopslag doen inzien hoezeer de slaaf, ondanks verordening en wet, naar eisch gehandhaafd, nog altoos aan de schromelijkste willekeur straffeloos bleef prijs gegeven.

Deze bepalingen zijn ontleend aan het „Reglement op het onderhoud, den arbeid, de huisvesting en de tucht der slaven op de plantagiën en gronden in de kolonie Suriname” en luiden aldus:

„De straffen, welke de gezagvoerders op plantages, of gronden vermogen op te leggen, zijn de volgende:

„onthouding van sterken drank of melassi, ten hoogste voor veertien achtereenvolgende dagen;

„opsluiting gedurende veertien dagen, alleen des nachts of gedurende dag en nacht;

„het aanleggen van eene lichte kettingboei, gedurende ten langste veertien dagen, alleen des daags, of gedurende dag en nacht;

„slagen met de gewone zweep; aan mannen ten hoogste vijf en twintig; aan vrouwen vijftien; aan jongens tusschen de zestien en veertien jaren oud, ten hoogste vijftien, en aan meisjes van denzelfden ouderdom, ten hoogste tien.

„Over de jongere slaven, die den ouderdom van veertien jaren nog niet ten volle bereikt hebben, zullen de gezagvoerders eene vaderlijke tucht uitoefenen.

„Zwangere vrouwen mogen in geen geval met slagen of kettingboei gestraft worden.

„Een slaaf, weigerende de straf, hem door den gezagvoerder opgelegd, aan te nemen, zal niet van het werk geweerd, maar daaraan gelaten worden; doch zal inmiddels van die zaak door den gezagvoerder aan den eigenaar of administrateur kennis

„worden gegeven, die daarin zal voorzien, zooals hij „vermeenen zal te behooren. Het wordt echter den „gezagvoerder vrijgelaten om, zulks noodzakelijk oor- „deelende, den weerspannige praeventief te doen op- „sluiten.”

In een onmiddellijk hierop volgend artikel wordt omschreven hoe ver de bevoegdheid van den administrateur in dezen gaat:

„Verwijdering of verbanning naar eene andere plan- „tage of grond;

„Hoogstens het dubbel der straffen in het vorige „artikel vermeld”.

Waren laatstgenoemden eindelijk van oordeel, dat zij, blijvende binnen de perken hunner eigene bevoegdheid, den slaaf niet zwaar genoeg konden straffen, dan stond hun nog 't volgende ten dienst:

„Eigenaren of administrateurs, oordeelende dat een „slaaf wegens ongehoorzaamheid, opzettelijken onwil „in het werken of andere ongeregeldheden en vergrij- „pen, eene ernstiger correctie verdient dan waartoe „zij bevoegd zijn, zullen daarvan aan den Procureur- „Generaal, of in de distrikten Nikerie aan den Land- „drost aldaar kennis geven, en zullen deze autoritei- „ten, na onderzoek en bevinding dat de zaak zonder „tusschenkomst des rechters huiselijk kan worden afge- „daan, eene zwaardere straf mogen opleggen”.

Zoo bekend als gevloekt bij elkeen is uit de laatste helft der vorige eeuw de naam van Mad^{me} du Plessis, die om menigte van gruwelen met recht een monster van wreedheid werd geheeten. Van algemeene bekendheid is het, hoe deze Dame

eens, in haar tentcorjaal gezeten, zich beklaagde over het lastige schreien van een negerkind, dat in hare nabijheid op den schoot zijner moeder zat en door deze met geene mogelijkheid tot bedaren te brengen was; hoe zij daarop, toornig geworden over het aanhoudend geschrei des kinds, dit van de borst der moeder heeft losgerukt, over boord gehouden en zoo lang onder water gedompeld, dat het eindelijk den geest gaf, waarop zij koelbloedig het lijkje weêr aan de ontstelde moeder toereikte. Hare erfgenamen hebben later op haar graf een steen neêrgelegd, waarop men nog 't navolgende opschrift leest:

„Maria Susanna du Plessis.

„Geboren in Suriname den 10 Maart 1739.

„Ontslapen den 6 October 1795.

„Eindelijk ben ik tot rust gekomen.”

Tal van vonnissen, nog in den aanvang dezer eeuw te Paramaribo door de wettige overheid geveld, getuigen het, hoezeer menigeen op schandelijke wijze misbruik maakte van de macht, hem over zijnen slaaf of zijne slavin gegeven. Ook nog in de jaren van mijn verblijf ontbrak het geenszins aan voorbeelden van te groote gestrengheid ja zelfs mishandeling. Nog staat het mij levend voor den geest, hoe ik eens op de meest vriendelijke wijze genoodigd zijnde om eenige dagen op zekere plantage te komen doorbrengen, allerminkaamst door den Directeur ontvangen en naar zijne woning geleid werd. Hier

was al wat gulheid en gastvrijheid verziinnen konden, voor den vreemdeling bereid: een mild bezette disch, waarop de fijnste versnaperingen uit Europa's magazijnen naast de edelste voortbrengselen van de rijke wouden des lands pronkten; porter, ale en wijnen naar verlangen; een kring van vroolijke gasten, van de nabij gelegen plantages hier vereenigd; foetoebois vlug in de weer om op des gastheers wenk te bedienen en eindelijk net gekleede slavinnen rondom den disch, ijverig bezig met hare breede waaiers de lastige muskieten van ons te verdrijven en tevens aangename koelte ons aan te brengen. Tot laat in den nacht zaten wij samen, veel sprekende over 't Moederland, waarvan ik als „nieuw-komer” het meest te vertellen had, tot wij ten laatste opstonden, een hartelijk afscheid namen en ik door een foetoeboi naar de bovenverdieping gevoerd werd, waar mij een vertrek werd aangewezen, waarin men reeds mijn hangmat gespannen had. Spoedig legde ik mij ter rust en wiegde mij in een zoeten slaap. Tegen den morgen ontwaakte ik plotseling. Een aanhoudend en doordringend geluid, waarvan ik mij geen rekenschap geven kon, had mij gewekt. Ik luisterde. Het was een vreemd geluid, sissend, snerpnd, ik weet niet hoe, maar het verontrustte, beangstigde mij dermate, dat ik mijn hangmat uitsprong en, naar versche lucht hijgende, de luiken opensloeg. Hemel, welk een tooneel daar voor mijn oog! Eene jeugdige Negerin, opgehangen aan een boom,

jammerende onder gierende zweepslagen, die hare lendenen kerfden en haar werden toege- diend door twee Bastiaans (Neger-officieren.) En daarnevens mijn vriendelijke gastheer van den vorigen avond — razende en tierende en vloekende en met de zwaarste bedreigingen de Bastiaans tot meer gestrengheid aansporende. Afschuwelijk was het mij. Met sidderende handen sloot ik weer de luiken, doch mijn slaap was verdwenen. Toen ik een paar uur later beneden kwam om aan het ontbijt deel te nemen, trad mijn gastheer, vriendelijk en minzaam als den avond te voren, mij tegemoet, als ware er niets, niets voorgevallen hoegenaamd. Nog bleef ik twee dagen vertoeven, doch deze dagen waren mij een foltering, en ik dankte den Hemel, toen ik de stad weer bereikt had, waar mijn oog voor dergelijke schriktooneelen gespaard bleef.

Doch ik heb het mij niet tot taak gesteld, de misbruiken, waarvan ik getuige was of die mij ter ooren kwamen, op te sommen. Zoodanige opsomming geeft mijns inziens onvermijdelijk aanleiding tot eenzijdige beschouwing, brengt veel- tijds een onwaren indruk te weeg en zal lichtelijk menig achtenswaardige familie, die hare slaven zachtzinnig bejegende, verongelijken. Om bij zulk eene opsomming billijk te zijn en alle eenzijdige beoordeeling te voorkomen, zou men ander- zijds met evenveel ijver de veelvuldige vrijlatin- gen van slaven, die de Surinaamsche nieuws- bladen in der tijd vermeldde, dienen op te tee- kenen, de vele voorbeelden van edelmoedigheid

en menschlievendheid, waarvan Suriname's vrije bevolking in den loop der jaren blijkt gegeven heeft, dienen op te sporen en dit alles in even breede lijst moeten doen uitkomen.

Ik heb daarom altijd oprechtelijk betreurd den totaal-indruk, dien het groote publiek voormaals ontving bij 't lezen van het belangrijke geschrift van Dr. VAN HOËVELL, getiteld: „Slaven en vrijen onder de Nederlandsche wet.” Waarom? De geleerde schrijver gaat daarin al de voorbeelden van slavenmishandeling, die hem, naar wij gelooven, uit betrouwbare bron zijn medegedeeld, groepeeren, en door dit groepeeren van misdrijven-alleen wordt hij, hoewel zijns ondanks, de oorzaak, dat de lezer zich het lot der slaven in 't algemeen veel zwarter nog voorstelt dan dit werkelijk was en gemakkelijk er toe geraakt, de vermelde snoodheden en gruwelen niet slechts aan enkele of vele, maar aan alle slavenhouders toe te dichten. Dat dit evenwel des schrijvers bedoeling in geenen deele is geweest, maar dat hij, zoodanige gevolgtrekking voorziende, deze zelfs opzettelijk heeft willen voorkomen, blijkt zonneklaar, als hij, na eene breede lijst van wreedheden te hebben ontrold, die aan de slaven in Suriname waren uitgeoefend, de woorden volgen laat: „Wij beweren volstrekt niet, dat *alle* eigenaren van slaven zich daaraan schuldig maken. Wij gelooven, dat er onder hen gevonden worden, die hunne lijfeigenen goed behandelen, ja wij weten, dat er zijn, die nimmer een slaaf naar het piket van justitie zenden.”

Toch hebben deze woorden niet kunnen verhoeden, dat menig edeldenkend ingezetene van Suriname zich door de opsomming van gruwelen in het werk van genoemden schrijver heeft gekrenkt gevoeld. Heb ik dit betreurd, het heeft mij niet bevreemd. Immers, gesteld dat men met ijver ging opsporen de voorbeelden, die er in Nederland bestaan van tirannieke handelingen, waaraan heeren en vrouwen zich jegens hunne dienstbaren schuldig maken; men schilderde met vlamme kleuren het treurig leven, dat duizend onschuldige kinderen in de fabrieken *) hennensleepen; men deed uitkomen de barbaarsche straffen, waarvan nog altoos onze wetten bij leger en vloot spreken; men voegde daarbij de menigvuldige misdaden, die in onze overbevolkte gevangenissen worden geboet of die nog steeds in een geheimzinnig duister schuilen, onder welke laatste niet te vergeten den vreeselijken moord op Mevr. VAN DER KOUWEN en haar dienstmaagd, te 's Hage, gepleegd, — en men ging al deze gruwelen eveneens groepeeren als gepleegd in ons klein land met nog geen 4 millioen bewoners, — wat zou de indruk zijn? Zou niet de vreemdeling bij het lezen van zooveel schanddaden uit Nederland al spoedig het oordeel uitspreken, dat het nuttig ja noodig ware,

*) Vereerend voor den voorsteller niet minder dan voor 's Lands Vertegenwoordiging is het wetsontwerp, regelende den arbeid van kinderen in de fabrieken, dat kort geleden door de Tweede Kamer werd behandeld en aangenomen.

dezen kleinen staat zoo niet uit te roeien, dan toch te schrappen van de lijst der beschaafde staten? En zouden wij vrede hebben met dit ongunstig oordeel van den vreemdeling? Zouden wij ons niet met recht beroepen op de vele voorbeelden van menschlievendheid, hulpvaardigheid en opoffering om ons henen? op de schier ontelbare inrichtingen van liefdadigheid, waarop ons Vaderland bogen mag en die onwedersprekelijk getuigen dat een ander, edeler geest dan die van barbaarschheid en verdrukking, dat de geest van ware menschenmin en humaniteit hier den scepter zwaait?

Evenzoo in Suriname. De breede lijst van gruwelen, door den heer VAN HOËVELL ontrold, moge een lijst van onloochenbare feiten zijn, — men maakt aan onrecht zich schuldig, zoodra men door deze feiten geleid, uit het bijzondere gaat besluiten tot het algemeene. Wel heeft in der tijd de opsomming van zoovele misdrijven zegenrijk gewerkt in zoover zij bij het Nederlandsche volk den afschuw vermeerderd heeft van de slavernij, die het nog steeds in zijne koloniën handhaafde, en een krachtigen stoot heeft gegeven aan de te lang verzuimde emancipatie. Doch men blijve billijk in zijn oordeel! Evenmin als in Nederland was in Suriname de geest der barbaarschheid bij de ingezetenen overheerschend. Ook dáár werden er velen gevonden, zelfs onder hen, die slaven hielden, die Christenzin in het hart kweekten, Christendeugd in het leven beoefenden, al pronkten zij niet met

rechtzinnigheid, al waren zij wars van het ijdel roemen op zuiverheid in de leer. Ik heb er huisgezinnen gekend, waar de slaven menschelijk werden bejegend, niet minder dan bij ons de dienstbaren. In het gezin, waartoe ik behoorde, werd gedurende de vier jaren, waarvan ik getuigen kan, van de 8 à 9 slaven, die het bezat, nooit één naar het piket gezonden of op andere wijze aan lijfstraf onderworpen. En hoewel ik elken dag tot het geven van privaat-onderwijs op verschillende uren onderscheidene woningen binnentrad, ben ik nooit — enkele voorvallen op plantage uitgezonderd — getuige geweest van mishandeling, heb ik nooit ergens lichaamsstraffen zien toedienen. Gelooven we 't voor zeker, 't was daar, gelijk hier en overal: onkruid onder de tarwe, maar toch niet alles onkruid; kaf onder 't koren, maar, God zij dank! niet alles kaf.

Hoe 't zij. Wij roemen in de emancipatie, waardoor aan eene der laatste, maar ook afschuwelijkste instellingen der middeleeuwen een einde is gemaakt. 't Is waar, zij is duur betaald. Niet alleen zijn het de 12 millioenen, die voor haar ten offer gebracht werden; doch hoe menig aanzienlijke zag zich door haar in zijne inkomsten bekort; hoe menigeen verloor zijn tijdelijk bestaan; hoe vele kostbare plantages verloren door haar het grootste deel harer waarde! wat al rijke vruchten van koloniale produkten zoekt thans de handelaar te vergeefs op Paramaribo's reede! En welke vruchten zal deze vrijlating in de eerstvolgende jaren nog afwerpen voor den geëmanci-

peerde-zelven, die van oudsher afkeerig van den arbeid is en niet geleerd heeft zijne vrijheid te gebruiken? Hopen wij 't beste. Nederland kan veel, wanneer het wil. Door kolonisatie-alleen zijn land en volk te redden, kolonisatie op breede schaal. Nederland vergenoege zich niet meer met enkel premiën op emigratie uit te loven of voorschotten te doen! Het grijpe zelf deze veelomvattende taak aan, die — zal zij naar eisch worden volbracht en in de bestaande behoefte voorzien — particuliere krachten verre te boven gaat!

Wij vestigen thans op de Boschnegers onze opmerkzaamheid. Deze zijn ontstaan uit de weggelooopen plantage-slaven van vroegeren tijd, tegen welke de Engelschen, en later ook de Nederlanders, vele jaren achtereen een vruchtelloozen krijg hebben gevoerd, om hen tot onderwerping te brengen. Zij hebben achter de ondoordringbare bosschen en ondoorwaadbare moerassen des lands hunne vrijheid weten te handhaven en zijn met het Nederlandsch Gouvernement bevredigd door tractaten, waarbij zij zich hebben verbonden, geen plantages meer af te loopen, geen kostgronden meer te vernielen en ten getale van niet meer dan 20 op eens aan de stad te komen, terwijl ter andere zijde het Nederlandsch Gouvernement zich heeft verplicht, hun jaarlijks een rijk geschenk aan kruit, lood, meel, zout, enz. uit te keeren. Het eerste dusdanige tractaat werd ten jare 1749 met de Saramaccaners, een tweede in 1761 met de Aucaners gesloten.

Van hunne drie stammen hebben de „Aucaners” zich gevestigd aan de Boven-Marowijne, de „Saramaccaners” aan de Boven-Suriname, de „Becoe-” en „Moessinga-” boschnegers aan de Boven-Saramacca.

Elke stam heeft zijne kapiteins en gehoorzaamt met deze aan een Koning, met onbepaalde macht bekleed.

Allen hebben zij diep in het land, aan de oevers van Boven-rivieren en Kreken hunne kampen opgeslagen. In de nabijheid dezer kampen bezitten zij hunne eigene kostgronden, die er trouwens meestal armzalig uitzien. Ten einde zich de benoodigde levensmiddelen te kunnen verschaffen, maken zij veel werk van het vellen van boomen en het kappen van „vierkant hout”, dat zij vervolgens bij vlotten („kokoroko’s geheeten) de rivier afbrengen om het op plantage of aan de stad te verruilen. Hebben zij zware houtsoorten te vervoeren, die lichtelijk zinken zouden, gelijk er vele in de bosschen worden aangetroffen, zoo weten zij deze ter weêrsijden van hun corjaal *) vast te binden en alzoo boven water te houden.

Zij zijn een krachtig, gespierd volk, glimmend zwart en van hooge taille; inzonderheid geldt dit van de Aucaners.

Zij mogen met recht groote liefhebbers heeten van geestrijke dranken; hiertegen verruilen zij bij voorkeur hun hout.

Op dansen en zingen zijn zij niet minder ver-

*) Het corjaal of de cano van den Boschneger is een uitgeholde stam van den Wane- of Cederboom.

zot dan de Negerslaven. Hun dans is echter meer onstuimig en onderscheidt zich door meer kluchtige sprongen.

Een tocht naar de Aucaner-Boschnegers, door mij ten jare 1847 gedaan, mag hier niet onvermeld blijven.

Mijn beschermheer L. moest in zijne hoedanigheid van Commissaris der Inlandsche bevolking eene reis ondernemen naar de Boven-Cottica, ten einde de Aucaner-Boschnegers (aldus genoemd naar hun hoofdzetel „Auca” aan de Marowijne) aldaar ernstig te onderhouden over eenige strooptochten, die zij zich opnieuw veroorloofd hadden, en tevens hen te herinneren aan het tractaat, waarbij ’t hun verboden was in grooten getale zich aan de stad te vertoonen. De heer S., assistent bij genoemd Commissariaat, zou hem als tolk dienen, en mij was door den Gouverneur der kolonie verlof gegeven ’t gezantschap te vergezellen.

Vroeg in den ochtend stapten wij aan de Gouvernementstrap in de tentboot. Daar wij eene Lands-zending te vervullen hadden, was ook eene der Lands-booten te onzer beschikking gesteld, waarop ten teeken onzer zending de Nationale vlag wapperde. Zes negers in wit buis en witte pantalon met roode sjerp, roode wrongmutsen op het hoofd, waren aan de riemen en roeiden er weldra met vlijt op los. De reis ging de Suriname af tot wij tegen het einde van den val bij de forteresse Nieuw-Amsterdam kwamen, vanwaar wij ras met den nieuw opkomenden vloed de Beneden-Commewijne opgingen. Nergens ziet

men in het land oevers met zooveel plantage-woningen en fabrieken prijken als hier, waar de stroom eene aanmerkelijke breedte heeft en ook de grootste aller plantages, „Alkmaar” geheeten, hare uitgestrekte gebouwen vertoont.

Links de Matappica-kreek voorbij gevaren, stapten wij aan wal op de plek, waar de Beneden-Commewijne twee armen uitspreidt, van welke de eene Boven-Commewijne, de andere Beneden-Cottica heet. Op dit punt, waar beide laatstgenoemde rivieren samenkomen, ligt de militaire post „Sommelsdijk” met eene bezetting van 12 man, waarvan 5 zich met den tuinbouw onledig hielden, de overige 7 in het hospitaal lagen. Ons medelijden werd opgewekt. Wij reikten aan zieken en gezonden van onze sigaren en kleine versnaperingen, waarna wij de Beneden-Cottica tot aan de suikerplantage „Kleinhoop” opvoeren.

Zelden zagen wij eene plantage van zoo fraai uiterlijk als deze. Eene nette landingsplaats, eene korte allée van overoude palmen, een sierlijk woonhuis met twee verdiepingen, voor 't welk een hooge trap naar den ingang leidde, dit alles gaf ons den indruk van een bevallig buiten. De Directeur, een Engelschman, was Burgerkapitein der divisie Matappica. Hij was bij onze ontvangst vergezeld van een 80-jarigen grijsaard, dien hij ons als zijn vader voorstelde. Deze was in Engeland priester geweest bij de Anglikaansche kerk en toonde een levendige belangstelling in mij, zoodra hij te weten kwam, dat ook ik mij aan den geestelijken stand gewijd had. Aanstonds nam

hij mij met zich naar zijne bibliotheek, sprak met hooge ingenomenheid van zijne studiën en verhaalde mij dat zijn broeder te Demerarij Bisschop was en een zijner zonen priester in Engeland. Hij leidde mij door de onderscheidene gebouwen naar de stoomfabriek en toonde mij een stal met vee, gelijk ik hier nog nergens gevonden had. Vervolgens bracht hij mij in den tuin, die rijkdom van groenten opleverde, onder anderen de „tomati”, mij destijds nog onbekend, en bleef eindelijk met mij staan bij eene graftombe in 't midden van den tuin, waaronder het stof zijner onvergetelijke gade rustte. Nog vernam ik van hem, dat de geheele slavenmacht der plantage, ter sterkte van 150 man, door de Hernhutters tot het Christendom gebracht was en door hem-zelfen voortdurend in het Evangelie onderwezen werd.

Bij den maaltijd, die ons hierop werd aangeboden, sprak de grijsaard met een ernst, die ons achting afdwong, den zegen uit. Gulheid en gastvrijheid zaten daaraan voor; ernst en luim wisselden elkander op de aangenaamste wijze af.

Na hier den nacht te hebben doorgebracht, vertrokken wij, vergezeld van nog eene tweede boot met Commando-negers, die door ons gerequireerd en door den Burger-Kapitein bereidwillig verschaft was.

Wij passeerden de koffieplantages „Twijfelachtig”, „l' Aventure” en „de Levant”, voorts de Paramaricakreek en de Craskreek, welke laatste uit de Cottica in de Boven-Commewijne stroomt,

vervolgens de suikerplantage „Molshoop” en het Etablissement der Moravische Broeders „Charlottenburg”, eindelijk „Klarenbeek”, „Hamburg” en „Courvlucht”, bij welke laatstgenoemde plantage de Cottica een arm uitwerpt, die Perica heet, en zelve haren loop vervolgt onder den naam van Boven-Cottica. Aan den mond der Perica staat nog de bouwval eener kerk, waarin voor omstreeks 80 jaren de Hervormde Predikant van Paramaribo gedurig dienst kwam doen voor de bewoners der Divisie Perica. Te nauwernood konden wij deze ruïne van den stroom af in het oog krijgen; zij was geheel met kreupelhout bewassen.

De Boven-Cottica oproeijende, die steeds enger werd, terwijl hare oevers omhoog rezen, zagen wij de plantages „Munnikendam”, „Alyda” en de Mot-kreek ter linker zijde, toefden een oogenblik op den koffiegroend „Annasburg” bij den Burger-kapitein der Divisie Cottica en Perica, verlangende nog dienzelfden avond de laatste plantage, „Mon bijou”, te bereiken. Onze roeiers begrepen het evenwel anders. Het tij was verloopen, de eb viel in, en zij oordeelden dat het te veel van hen gevergd zou zijn, nog twee uren tegen den stroom op te roeien. Zij staken dus naar wal, om daar bij een bivouac-vuurtje te overnachten en natuurlijk ons in de boot ter prooi aan de Muskieten te laten. Wij protesteerden, en weldra regende het bedreigingen van onzen kant. 't Baatte alles niets. Wij naderden langzaam den oever, toen een onzer op den ge-

lukkigen inval kwam om in plaats van meer bedreigingen te uiten, met beloften aan te vangen. De eerste belofte was eene extra-versnapering (natuurlijk in Dram bestaande) en aanstonds bleek, dat eene tweede belofte overbodig was; zij grepen met nieuwen moed de riemen op, en voorwaarts ging het weer. Intusschen was de avond gevallen. De koningin van den nacht kwam statig van achter de dichte wouden, die de rivier omzoomden, te voorschijn en spiegelde zich in den stroom. Van de plantages „Lunenburg”, „La paix” en „Libanon”, alsmede van de Vredenburg-kreek bemerkten wij door de schemering weinig en bereikten zoo de drie tabbetjes *), op welk laatste „Mon bijou” gelegen is.

Op „Mon bijou” gekomen, was het reeds 9 uur in den avond. Tot onze teleurstelling vonden wij den Directeur niet te huis. Deze was op bezoek naar de naburige plantage Pérou. Wat te doen? Naar 's lands gebruik traden wij het woonhuis binnen, lieten licht ontsteken, terwijl onze foetoebois van de levensmiddelen, die wij hadden medegebracht, ons een maaltijd gingen bereiden, waaraan wij ons te goed deden. Vreeselijk erg hadden wij 't hier echter met de Muskieten. 't Was ons niet mogelijk een oogenblik rustig te zitten, zoodat wij wel genoodzaakt waren een negerjongen onder tafel te zetten, die in een pot met vuur aanhoudend droge oranjebladeren aanblies, waardoor wij weldra in een

*) Aldus worden de eilandjes genoemd, die door de kronkelingen der rivier gevormd worden.

wolk van rook zaten te eten, die ons gedurig deed hoesten en somwijlen tot de vlucht noodzaakte. Toen wij na afloop van den maaltijd ons verlangen naar rust te kennen gaven, wees ons de huishoudster des Directeurs eene kamer aan, waarin wij evenwel door een zoo grooten zwerm Muskieten ontvangen werden dat ons alle lust om daar te slapen ras verging, weshalve wij naar de koffie-loods verhuisden, hier onze hangmatten lieten spannen en weldra in een verkwikkenden slaap vielen. Bij ons ontwaken den volgende morgen gaf de Directeur zijne blijdschap te kennen dat wij in zijne afwezigheid over het zijne hadden beschikt en overlaadde ons van stonden aan met beleefdheden. Weldra echter spoedden wij ons weer op reis, trokken den doorsteek van het derde tabbetje door naar een militaire post, bestaande uit 6 blanke- en 3 negersoldaten (guides), waar wij in den tuin van den kommandeerenden sergeant gelegenheid hadden, ons van de overgroote vruchtbaarheid van den grond te overtuigen, en gingen nu de Cottica verder op.

Met het sierlijkste geboomte zagen wij hier de oevers getooid. Het waren vooral de vele Palmsoorten, die onze opmerkzaamheid trokken, van welke de Maripa, de Paramacca en Mauritius ons het meest bekoorden.

Thans waren wij de woningen der Blanken voorbij. Plantages vonden wij niet meer. Nog een verlaten post, „Oranjewoud” en vervolgens de Koopmans-kreek, die, naar 't zeggen der negers,

in zee moet uitloopen. Geen spoor van menschen meer dan een enkele „wrokko plesie” of opene plek op den oever, waar de Boschneger zijn geveld hout had bekapte.

Daar bemerken wij onverwacht voor ons uit in zijne cano een Boschneger, die met pijlsnelle vaart over den stroom schiet, zoodra hij ons heeft opgemerkt. Wij houden hem echter in het oog, zien hem eindelijk aan wal gaan en volgen hem, in de verwachting van op zijn spoor een bewoond kamp te zullen vinden. Nabij de plaats komende, waar hij aan land is gegaan, hooren wij reeds een verward gejoel, gefluit en getrommel. De kapitein van het kamp, die zich van de overigen onderscheidt door een zwarten hoed met een reepje zilver-galon, staat met eene menigte Boschnegers op den oever om ons te ontvangen. Zij zijn meer dan 100 in getal, van gestalte allen fors en welgemaakt. Hun lichaam is op velerlei wijze beschilderd en besneden. Allen zijn, op een klein schortje na, in volmaakten paradijs-uniform. Wij laten onze booten aan de roei-negers ter bewaking en stappen aan wal, met onze geweren gewapend; de heer L. in vollen vuur-rooden uniform, waarvoor zij ontzag schijnen te hebben. De kapitein leidt ons het kamp rond en toont ons de kostgronden. Ongeveer 20 armzalige Pinahutten (hutten van palissaden met bladeren bedekt, beide van den Pina-palm) stonden in eene onregelmatige groep bijeen, waarin vrouwen en kinderen zaten neergehurkt; overigens niets dan een vuurtje. Van huisraad geen

zweem. Aan den ingang van elke hut hingen koralen, balletjes en andere snuisterijen, sieraden, die zij ook aan den hals dragen en „Obia's” (Talisman, Amulet) heeten. Naast menige hut stond eene staak in den grond, waaraan een wit vlaggetje fladderde. Wij vonden hunne kostgronden in erbarmelijken staat; onbeduidend was daarin de voorraad van cassave en rijst, waaruit wij meenden te moeten afleiden, dat zij grootendeels van den roof leefden. Toen wij onze verwondering te kennen gaven over de groote bevolking, die wij in dit kamp aantroffen, voerde ons de Hoofdman in eene der hutten, waar wij eene vrouw op een Papaja-blad zagen neêrzitten, ten teken dat zij rouwe dreef over den dood haars mans, en bracht ons onder 't oog, dat nu velen uit de omliggende kampen hier waren saângekomen om deel te nemen aan de begrafenis-feesten, die 4 à 5 weken zouden aanhouden, terwijl wij tevens van hem te weten kwamen, dat deze feestviering meestal bestaan zou in het schieten met geweer en het drinken van Dram.

Toen wij ons gereed maakten om henen te gaan, noodigde ons de Hoofdman om bij hem te overnachten, ons de verzekering gevende, dat hij ons een maaltijd van rijst en „switi moſſo” (zoutevisch) zou laten bereiden, voor welke uitnoodiging wij meenden beleefdelyk te moeten bedanken.

Zij ontvingen nu van ons een pul Dram ten geschenke, waarop wij weer van wal staken, en zij hun geschreeuw en getrommel, dat door onze

komst was afgebroken, opnieuw begonnen, ons nog drie saluutschoten nazendende, die door ons met twee werden beantwoord.

Nog verder drongen wij landwaarts in, nog hooger de Cottica op, twee kreken voorbij trekkende, t. w. de Barbacoeba-kreek, die in eene moeras „Krabba-hollo” genaamd, moet uitloopen, en de Boecoe-kreek, die nabij de Marowijne zich in zee ontlast en, naar het ons toescheen, geheel was dichtgegroeid.

Tot half-negen des avonds zett'en wij de reis onafgebroken voort, zochten toen eene opene plek op den linker oever en ankerden. Onze negers gingen aan wal en legden daar een vuur aan, rondom 't welk zij gingen liggen slapen, zich zoo beveiligd achtende tegen den steek der muskieten zoowel als tegen den onverhoedschen aanval des tijgers. Wij vermaakten ons nog een tijd-lang met schieten, waarop soms een Bosch-neger nieuwsgierig kwam toelopen, lieten ons door de foetoebois soep en groenten bereiden en legden ons na den maaltijd in de boot onder onze muskieten-kleeden ter ruste, nadat wij den roeinegers uitdrukkelijk last hadden gegeven, te middernacht, met het opkomen van den vloed, de reis onverwijd voort te zetten.

Bij ons ontwaken te 6 ure in den morgen hadden wij het doel van onzen tocht bereikt. Onze booten lagen vóór de eenzame woning van den Bijlegger en Posthouder bij de Aucaner-Boschnegers. Wij traden aan wal en werden door den Bijlegger ontvangen. Deze was een man van 60

jaren. Zijne spraak verried een Belg. Reeds 20 jaren had hij hier gewoond, enkel omgeven van Boschnegers, die wij hem als uiterst onbeschaafd en wreed hoorden schetsen. Hij sprak van hunne verslaafdheid aan den drank, van hunne veelvuldige en woeste afgoderij-dansen en van de onmenschelijke straffen, die onder hen in gebruik waren en die veelal op doodgeeselen en levend verbranden neerkwamen. Hij noodigde ons tot een ontbijt in zijne woning. Wij bedankten, wjl 't ons bekend was geworden, dat hij eene ongelukkige dochter bij zich huisvestte, die met melaatschheid besmet was. Liever noodigden wij hem bij ons in de tentboot. Nauw zaten wij hier aan 't ontbijt, of wij werden omringd van eene talrijke menigte cano's, beladen met Boschnegers, die allen schoon en krachtig waren van lichaamsbouw en goed gewapend met geweer en houwer. Zij kwamen bij hun „Gran-masra”, gelijk zij den heer L. noemden, hunne opwachting maken en waren van eenige Kapiteins vergezeld. Hun Koning was te Auca. Wij ontvingen hen, en de heer L. bracht hen nu met strengen ernst eenige ongeregeldheden onder 't oog, die in den laatsten tijd op sommige plantages door hen begaan waren en waarschuwde hen voor verdere baldadigheden. Eerbiedig stil luisterden zij naar de waarschuwingen en vermaningen, die tot hen gericht werden en namen vervolgens den Dram, die hun door ons werd aangeboden, dankbaar in ontvangst, waarmede de audientie was afge-loopen.

Hun hierop volgend vriendelijk aanbod om ons de nabijgelegen „Coemoes-kreek” te laten zien, werd gretig aangenomen. Wij grepen onze geweren en plaatsten ons in zittende houding achter elkander op den bodem van eene hunner ranke cano's. Vier hunner stapten er met ons in, van welke twee ons voortparelden, de derde achter in de cano met zijne parel stuurde. en de vierde al balanceerend op den neus der cano stond met een blanken houwer in de hand. Wij begrepen aanvankelijk niet wat dit laatste te beduiden had. Eerst toen wij aan den ingang der Coemoes-kreek genaderd waren, werd ons dit duidelijk. Wij zagen deze dicht bewassen, zoodat zij ten eenenmale onbevaarbaar kon heeten. Doch de Neger vóór op de cano wist behendig en vlug ons met zijn houwer een doortocht te banen, zoodat wij eindwegs de kreek opkwamen en gelegenheid hadden de schoonste natuurtooneelen te bewonderen, die ergens een „Urwald” kan opleveren. De kreek draagt den naam van den „Coemoe”, een boom, dien wij menigvuldig op hare oevers vonden en die — naar ons verzekerd werd — eene vrucht draagt, de fijnste cacao in smaak overtreffende.

Weldra werd nu weer de terugtocht door ons aangenomen. Bij het afscheid wisselden wij eenige saluutschoten met de Boschnegers en richtten onzen koers naar de plantage „Libanon”, waar wij overnachtten. Den dag daaraanvolgende zetten wij de terugreis voort, trokken door de Cras-kreek naar de Boven-Commewijne en brachten

een paar dagen hoogst aangenaam op „Vossen-burg” door, vanwaar wij over „Kleinhoop” naar de stad terugkeerden.

De Indianen of Bokken zijn de oorspronkelijke bewoners van Zuid-Amerika. Men vindt hen in onderscheidene stammen, die ieder hunne eigene taal spreken, verspreid over geheel Guiana, van de oevers der Orinoco af tot aan die der Amazonen-rivier.

In Nederlandsch Guiana kent men drie onderscheidene stammen: de Arrowakken, de Caraïben of Gallibi's en de Waraus, welke laatsten 't meest in het Nikerie-distrikt te huis behooren.

Voor 't meerendeel zijn zij goedaardig. De Arrowakken althans zijn zacht en vredelievend; de Caraïben wel wat meer woelig en krijgsvanig. Zij spreken niet veel, doch zijn wellevend jegens elkander. Volgens getuigenis van den zendeling C. QUANDT, die vele jaren onder hen werkte, hebben zij de vreemde gewoonte, bij vertrouwelijk en vriendschappelijk gesprek elkaâr den rug toe te keeren of althans zulk eene houding aan te nemen, dat zij elkander niet zien.

Zij leiden allen een zwervend leven en zoeken hun bestaan in de jacht en vischvangst, waarmede echter meer uitsluitend de man zich bezig houdt, terwijl de vrouw den kostgrond bewerkt en de spijs bereidt.

Om visch te vangen zetten zij een gedeelte van eene kreek af, werpen zekere giftige rankgewassen in het water, waardoor de visch bedwelmd

wordt, dien zij nu met hunne manden opscheppen. Op de rivieren hanteeren zij pijl en boog en weten met onbeschrijfelijke juistheid daarmede den visch te treffen. Bij mijn bezoek aan de Marowijne mocht ik mij hiervan met eigen oogen overtuigen.

Van kunstzin zijn zij niet ontbloot. Dit bewijzen hunne boogen en pijlen, hun mandenwerk, hunne waaiers en hangmatten, welke laatsten zij van de bladeren van den Mauritius-palm vlechten. Ook vervaardigen zij touw, garen, potten en koelkannen, waartoe de milde natuur om hen henen de grondstoffen hun aanbiedt. Aan een touw met knopen tellen zij hunne dagen.

Gewoonlijk ziet men bij eene reizende troep Indianen, dat de vrouw de bagage op den rug torst, en wel in eene mand, bevestigd met een breeden band om het voorhoofd, waardoor haar het torsen van den last gemakkelijk wordt gemaakt. Zij is de slavin van den man. Is zij moeder geworden, aanstonds na hare bevalling neemt zij haar kind op den rug en hervat den arbeid, terwijl de man voor eenige dagen in zijne hangmat gaat liggen luieren, alle zorgen van de huishouding aan de vrouw overlatende. Een vriend verhaalde mij eens in een Indiaansch kamp tot een mannelijken bewoner, die in zijne hangmat lag te rusten, de vraag te hebben gericht: „Luiaard, hoe ligt ge daar zoo vadzig?” en dat hierop de Indiaan zonder blikken of blozen hem had geantwoord: „Joe no sabi foe

mi wesi meki wan pikien?" in onze meer gekuischte taal: „weet ge niet dat mijne vrouw bevallen is?" De oplossing van dit onbegrijpelijk gebruik wordt gezocht in het bijgeloof, dat den Indiaan gevaar voor zijn kind doet duchten, wanneer hij aanstonds na diens geboorte wêr gaat jagen, visschen of hout vellen.

De Indianen zijn uiterst vuil en groote liefhebbers van geestrijk vocht. Walgelijk mag de wijze heeten, waarop zij zich den bedwelmenden drank verschaffen, dien zij „Tapana" noemen. Van de uitgeperste bittere Cassave bakken zij eenige koeken, die zij door de oude vrouwen onder hen laten kauwen. Deze spuwen het gekauwde in een bak, voegen daarbij het meel van nappies, welk mengsel zij laten gisten, om vervolgens hieruit den drank te bereiden, waaraan zij op hunne hooge feesten zich zat drinken.

Hunne gestalte is niet groot; veeleer zijn zij kort, breed en gezet. Zij loopen bijna naakt. Aan hun lichaam, dat reeds van natuur koperrood van kleur is, geven zij met verf een nog hooger rood. Hunne gitzwarte lange haren slingeren hen ordeloos om hoofd en hals. De vrouwen dragen vischgraten, spelden of houtjes in onderlip en ooren. Men ziet de mannen zonder baard; dezen trekken zij zich uit.

Veeltijds komt eene geheele Indianen-familie met hare cano de rivier af om aan de stad papegaaien, ananassen of aarden potten en pannen van eigen maaksel tegen Dram te verruilen.

Zij vreezen den Europeeër niet, ontzien hem

evenmin. Zij achten zich zelven niet minder dan hem voor blank en vrij, en stellen zich hierom gaarne met hem op ééne lijn. Komen zij met hem in aanraking, 't zij op plantage, 't zij aan de stad, zoo rekenen zij op eene goede ontvangst en zien zich ook niet dikwijls teleur gesteld.

Jegens het Nederlandsch gouvernement zijn zij altijd welgezind en in 't algemeen toonen zij zich den Blanken zeer genegen. Menigvuldig zijn de voorbeelden, dat slaven, die van plantage waren weggeloopen en in de bosschen zich schuil hielden, door hen opgevangen en aan hunne meesters weer uitgeleverd werden.

Hun taal is aan bijna alle kolonisten onbekend. Zij zijn dus verplicht zich in gebroken Neger-Engelsch uit te drukken, zoo dikwijls zij met andere bewoners der kolonie in aanraking komen.

Van hunnen godsdienst valt weinig met zekerheid vast te stellen. Zij belijden een goeden en boozen God. Den oudste onder hen erkennen zij voor hun priester; deze is tevens 't hoofd van hunnen stam. Zij koesteren meer dan gewone vrees voor den aboma en den ratelslang, die zij op hunne strooptochten steeds zullen ontzien.

In menig Indiaansch kamp — dus heb ik dikmaals hooren bevestigen — zal men eene veelal gesloten hut vinden. Tot deze wordt den vreemden bezoeker geen toegang verleend. Zij is bestemd voor godsdienstige doeleinden; ook worden daarin hunne zieken geplaatst om door middel van berooking genezen te worden.

De veelwijverij is onder hen heerschende en met haar de zedeloosheid. Dikwijls hebben de Moravische Broeders pogingen in 't werk gesteld om hen tot Christendom en reinheid van zeden te brengen, tot nóg toe evenwel met luttel gunstig gevolg.

En nu eindelijk het gedierte, dat Suriname's wouden en stroomen bevolkt? Viervoetige en kruipende dieren, vogelen en visschen, van allen de grootste verscheidenheid! Ik zal mij alleen bepalen tot de vermelding van zulken, die ik er zelf heb mogen aanschouwen.

„Tijgers” (Jaguars) en „tjigerkatten” in menigte, die echter ongetergd geen mensch zullen aanvallen; de „tapir”, die het grootste aller viervoetige dieren des lands wordt genoemd; het „wilde varken”, dat bij talrijke kudden door de bosschen rent; het edele „hert”; de „tweeteenige luiaard” met zijn ronden kop en zijne trage bewegingen; de drie à vier voet lange „mieren-eter”; de Surinaamsche „haas”; de „conni-conni”, een smakelijk konijn; „apen” groot en klein, de grootste is zwart en langharig („Kwatta”), de kleinere „Kees-keesie” zijn somwijlen in menigte bij elkander; niet minder veelvuldig zijn de „vledermuizen”, van welke de grootste („vampyr”) zoo menigen schrijver tot verlichting aanleiding gegeven heeft.

Van de ontelbare slangen *), die in de on-

*) Dikwijls hoort men op de stelligste wijze verzekeren dat eene zekere manier van inenting een on-

metelijke bosschen schuilen, zijn de „Aboma”, de „Ratelslang,” de „Roodstaart” („ledi-tere”) en de „Kwakwa-slang” het meest gevreesd; de eerste is de grootste. De „kaaiman” of groene krokodil houdt zich 't meest in de moerassige gedeelten des lands op. De afschuwelijke en groote Surinaamsche „pad,” die „pipa” wordt geheeten. De „land- en zeeschildpad,” welke laatste men „calpé” noemt en wier eieren met recht als lekkernij worden geprezen; beide schildpadden leveren een smakelijk gerecht: de eerste wordt in eigen schaal als pastei toe bereid, van de laatste kookt men de bekende soep. Van „hagedissen” vindt men een ontelbaar heer, onder 't welk het „kameleon”, dat op verschillende tijden des jaars van kleur verschiet.

De gansche natuur wemelt er van insecten. Te beginnen met de meest bekende „Muskiet,” in grootte en gedaante niet verschillende van

feilbaar middel moet zijn om zich te beveiligen tegen den giftigen beet der slangen. Dit is onbetwistbaar, dat onder Negers en Kleurlingen niet weinigen zich aan deze operatie onderwerpen. Ja zelfs onze blanke koetsier (een boschwachterszoon uit Marburg, die gaarne met het geweer een uitstapje naar het woud maakte en hierdoor veelvuldig slangen moest ontmoeten) onderwierp zich aan deze kunstbewerking en sedert heb ik hem dikwijls hooren beweren dat hij zich niet alleen veilig achtte voor de nadeelige werking van het slangengift, maar ook dat hij in staat zou zijn elken slang, dien hij ontmoeten mocht, te bezweeren. In weêrwil van zijne herhaalde verzekeringen heb ik nooit geloof kunnen slaan aan zijn beweren om de eenvoudige reden, dat het mij steeds aan voldoende grond hiervoor heeft ontbroken.

wat wij „Haarlemmervlieg” of „neefje” noemen. „Bijen” en „wespen” van velerlei soort, onder welke de grootste, die ik zag, de „Marabons”. „Vlinders”, veelsoortig en schitterend van kleurenpracht. „Vuurvliegen,” die des avonds overal in heggen en struiken als vonken glinsteren, van welke geene meer licht verspreidt dan de „Lantaarndrager,” die echter gewoonlijk onder de vlinders gerangschikt wordt. „Mieren”, groot en klein, zwart, rood en wit van kleur, onder welke de roode „Cras-mier” den pijnlijksten steek veroorzaakt. „Houtluizen”, die in garde-robcs groote verwoesting kunnen aanrichten. „Duizendbeenen” van aanmerkelijke lengte. Kleine „schorpioenen,” die zich bij menigte onder de houten vloeren der woningen ophouden. „Kakkerlakken” of groote donker-bruine torren, van een walgelijken geur. „Chica's” of zandvlooiën, die behendig weten door te dringen tot de teenen van den mensch, zich daar tusschen vel en vleesch vestigen en een nest vormen ter grootte van eene erwt. De aangename kitteling, die zij te weeg brengen, doet menigcen verzuimen ze bij tijds te verwijderen, waarom booze verzwering van den voet licht het gevolg er van is. „Spinnen” eindelijk te veel om te noemen, waarvan de „Bosch-spin” of „Tarentula” het meest wordt gevreesd, wjl haar beet de koorts veroorzaakt.

Merkwaardig is het vogelenheer om zijne gloeiende kleurenpracht, geenszins om zijn gekweel. Zangvogels toch vindt men in het gansche land

bijna niet. „Papegaaien” van velerlei kleurschakering; de meest gezochte is de kleine „Parkiet.” Groote roode „raven” met zwierig langen staart. „Flamingo's,” minder groot dan onze ooievaars en scharlaken rood. De fraaie „Powisie,” eene soort van Faisant. De „Tokki-tokki's” of parallelhoender. Eenden, kippen, duiven van velerlei aard. Het „Colibri” of de vliegenvogel, waarvan er dagelijks vele in mijne nabijheid rondom de bloesems van den Papaja-boom fladderden. En om nog een te noemen: de „Stinkvogel,” eene soort van gier die, naar men verhaalt, in vroegere jaren van elders is overgebracht om mede bij te dragen tot zuivering van de atmosfeer. Deze vogel toch aast op doode slangen en andere kringen, waarom hij als een weldoener door de menschen in bescherming wordt genomen en door niemand ooit zal worden verjaagd. Bij gevolg is hij zeer mak en laat zich veelvuldig in de nabijheid van stad en kade zien.

Weinig valt mij te vermelden van de bewoners der Surinaamsche wateren, hoewel algemeen wordt beweerd, dat overal de rivieren en krenken mild zijn voorzien van de edelste vischsoorten. Slechts enkele van deze mocht ik van nabij leeren kennen. De „Zeekoe” („manati”), een log en zwaar dier, dat van tijd tot tijd in de Beneden-rivieren gevangen wordt, is een zoogdier, en zijn vleesch levert, wel toe bereid, een smakelijk gerecht. De „Aal” of „Paling”, dien men „sneki-fisi” (slangvisch) heet, wordt als spijs algemeen geschuwd. De „Siddler-aal”, bekend

door den electricen schok, dien hij bij de minste aanraking geeft, komt dikwijls voor. Alle visch zonder schubben, gelijk men er overvloedig aantreft, wordt door de meeste Blanken als „negervisch” versmaad. Oesters en Kreeften zijn er niet onbekend.

* * *

Ziet daar wat mijne aantekeningen al zoo bevatten aangaande het land mijner vrienden, Neêrlands schoone volkplanting op de Noordkust van Zuid-Amerika — Suriname. Veel merkwaardigs, veel verrassends, veel begeerlijks bieden stad en land aan. En kan het niet worden geloofchend, dat aan de onderscheiden volksstammen, die daar gevestigd zijn, veel wordt gevonden, dat de ziel met mededoogen of zelfs met afgrijzen vervult, betere tijden zullen welhaast aanbreken. Reeds is — God zij dank! — de slavernij, die vloek der menschheid, met hare tallooze gruwelen en jammeren, voor altoos van daar verdwenen. De geest des Christendoms doordringt allengs meer — aan het zuurdeeg gelijk — de gansche maatschappij en baant den weg voor reinheid van zeden en ware humaniteit. Nog ééne poging slechts: Neêrlands regeering sla krachtige hand aan het werk der kolonisatie; zij trachte nieuwe en meerdere werkkrachten naar Suriname over te brengen. Zij zoek door wijze maatregelen den breeden stroom der landverhuizers daarhenen af

te leiden. *) Dan alleen, maar dan ook zeker zal dit schoone land uit den beklagenswaardigen staat van kwijning en verval, waarin het nu gezonken is, oprijzen; de onuitputtelijke schatten van zijnen bodem zullen het loon der dankbaarheid worden, dat Nederland voor zijne moeite en opofferingen ontvangt, — en de onschatbare zegeningen van Christendom en beschaving, waarop wij zelven mogen roemen, zullen ook het deel worden van zoovele duizenden, die aan gindsche zijde van den oceaen nog in een zwarten nacht van onkunde en zedeloosheid gezeten zijn.

*) Dat de regeering omtrent dit belang der kolonie niet geheel onverschillig mag worden geacht, maar van tijd tot tijd zelfs teeken van leven geeft, blijkt bij vernieuwing, nu in de laatste dagen de nieuwsbladen ons hebben bericht, dat bij de Tweede Kamer der Staten-Generaal een wetsontwerp is ingediend „tot regeling der ontvangsten en uitgaven van het fonds tot het geven van voorschotten aan planters voor de kosten van aanvoer van vrije arbeiders in Suriname.”

Niet veel bijzonders is van mijne terugreis naar Nederland te melden.

Na vier jaren toevens in de kolonie had ik voor 't laatst gesproken tot de Hervormde gemeente van Paramaribo. Was het mij meermalen vergund geweest op te treden voor den waardigen predikant der Ev. Luthersche gemeente, den heer c. m. moes, met wien ik nauw bevriend was geworden, — overvloediger was mijn Evangelie-arbeid geweest onder de Hervormde gemeente. Maar had ik dan ook mijn laatste vaarwel toegeroepen, aanleiding nemende uit Paulus woorden, Hand. XX: 32. „En nu broeders! ik beveel u aan God en aan het woord van Zijn genade, die machtig is u op te bouwen en u een erfdeel te geven onder al de geheiligden.“

Zwaar viel mij daarop het afscheid van het edele gezin, dat mij al dien tijd gehuisvest en zijn kostbaarst goed toevertrouwd had; bitter zwaar het afscheid van mijne talrijke vrienden, trouwe vrienden, die niets hadden gespaard om mij 't gemis van Vaderland en bloedverwanten te

te leiden. *) Dan alleen, maar dan ook zeker zal dit schoone land uit den beklagenswaardigen staat van kwijning en verval, waarin het nu gezonken is, oprijzen; de onuitputtelijke schatten van zijnen bodem zullen het loon der dankbaarheid worden, dat Nederland voor zijne moeite en opofferingen ontvangt, — en de onschatbare zegeningen van Christendom en beschaving, waarop wij zelven mogen roemen, zullen ook het deel worden van zoovele duizenden, die aan gindsche zijde van den oceaen nog in een zwarten nacht van onkunde en zedeloosheid gezeten zijn.

*) Dat de regeering omtrent dit belang der kolonie niet geheel onverschillig mag worden geacht, maar van tijd tot tijd zelfs teeken van leven geeft, blijkt bij vernieuwing, nu in de laatste dagen de nieuwsbladen ons hebben bericht, dat bij de Tweede Kamer der Staten-Generaal een wetsontwerp is ingediend „tot regeling der ontvangsten en uitgaven van het fonds tot het geven van voorschotten aan planters voor de kosten van aanvoer van vrije arbeiders in Suriname.”

Niet veel bijzonders is van mijne terugreis naar Nederland te melden.

Na vier jaren toevens in de kolonie had ik voor 't laatst gesproken tot de Hervormde gemeente van Paramaribo. Was het mij meermaalen vergund geweest op te treden voor den waardigen predikant der Ev. Luthersche gemeente, den heer C. M. MOES, met wien ik nauw bevriend was geworden, — overvloediger was mijn Evangelie-arbeid geweest onder de Hervormde gemeente. Haar had ik dan ook mijn laatste vaarwel toegeroepen, aanleiding nemende uit Paulus woorden, Hand. XX: 32. „En nu broeders! ik beveel u aan God en aan het woord van Zijn genade, die machtig is u op te bouwen en u een erfdeel te geven onder al de geheiligden.“

Zwaar viel mij daarop het afscheid van het edele gezin, dat mij al dien tijd gehuisvest en zijn kostbaarst goed toevertrouwd had; bitter zwaar het afscheid van mijne talrijke vrienden, trouwe vrienden, die niets hadden gespaard om mij 't gemis van Vaderland en bloedverwanten te

vergoeden en de levensvreugde te verhoogen. Vier hunner vergezelden mij met de tentboot tot vóór den mond der Commewijne, waar het schip op stroom lag, dat mij naar het Vaderland zou overvoeren. Dit was het kofschip „Jeantine”, gevoerd door kapitein J. H. RENKEN. Aan boord gekomen, namen wij onder tranen afscheid, waarop de vrienden met hunne boot naar Paramaribo wederkeerden.

De wind was niet gunstig en veroorzaakte ons nog eenig oponthoud, dat ik mij ten nutte maakte met nog een enkelen vriend, dien ik aan de forteresse „Nieuw-Amsterdam” had, vaarwel te zeggen.

Den 22sten Maart 1849 des ochtends te 4 ure lichtten wij het anker, de zeilen werden geheschen, en geholpen door den forschen stroom der rivier Suriname, bereikten wij weldra de Uiterton, waar de kapitein mij, zijn eenigen passagier, met een glas wijn welkom in zee heette, terwijl wij te zamen — niet zonder eigen belang — de „Jeantine” een voorspoedige reis naar 't Vaderland toewenschten.

Wij hadden doorgaans bij een flinken bries goed weder. Nabij de Antillen zagen wij de zee geheel met wier en kroos overdekt — de „kroos-zee”, gelijk de zeeman haar noemt. Voorts kwamen wij nu strijkelings het eiland Barbados voorbij en stevenden verder noordwaarts tot wij de Westpassaat kregen, die ons naar de Canarische of Wester-eilanden en vóór het Engelsch-kanaal bracht. Hier zwierven wij vele dagen op de zoo-

genoemde „gronden” rond, passeerden bij slecht weder met dicht gereefd marszeil de gevaarlijke Shorlings (Scilly-eil) en kwamen ten laatste in het Engelsch-Kanaal.

Alvorens wij hier nog de kusten onderscheiden konden, overviel ons omstreeks den middag een mist zoo zwaar, dat het ons niet mogelijk was op scheepslenkte elkander te zien, weshalve op bevel van den gezagvoerder de trommel aanhoudend geroerd werd, teneinde hierdoor gevaar van aanzeilen te verhoeden. Niet minder dan drie uren lang zagen wij ons in dezen zwarten mist gehuld, toen hij ten laatste optrok en ons het verrassend schouwspel van eene ontelbare menigte schepen en stoombooten aanbod, die, uit verschillende oorden der wereld hier saângekomen, ons van alle zijden omringden. Welhaast verrees nu ook de kust van Europa voor ons oog en mochten wij ons weer verlustigen in den betooverend schoonen aanblik van Englands krijtgebergte.

Gekomen op de hoogte van Brighton, bemerkten wij van verre een Pruisisch oorlogschip met stoomvermogen, dat den steven naar ons scheen te wenden. Moest dit gezicht reeds aanstonds ongerustheid bij ons te weeg brengen, aangezien wij door onze langdurige afwezigheid te eenen male onbekend waren met mogelijke staats-verwickelingen in Europa, al spoedig begrepen wij dat onze bezorgheid niet ongegrond kon zijn, toen het vreemde vaartuig, op korten afstand genaderd, ons seinde om bij te draaien en hierop eene sloep uitzette, waar-

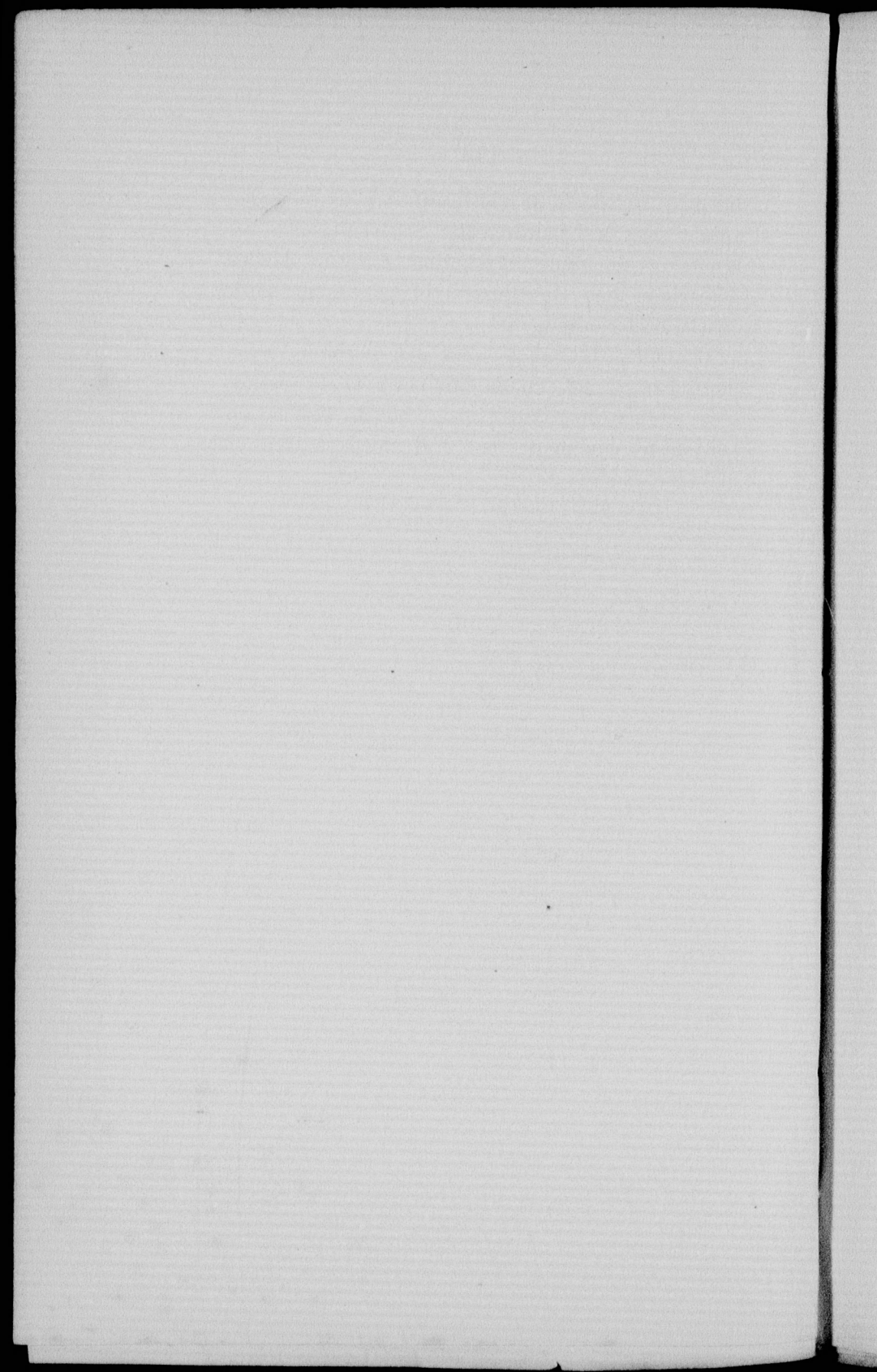
mede een Pruisisch ambtenaar bij ons aan boord kwam. Van dezen vernamen wij echter dat tengevolge van een oorlog, uitgebarsten tusschen den Duitschen Bond en Denemarken, de havens van Pruisen in de Noord- en Oostzee door de Denen waren geblokkeerd, weshalve hem van zijn gouvernement in last was gegeven om alle zeevarenden, die het Kanaal binnenliepen en op Pruisen bevracht waren, hiermede in kennis te stellen, opdat zij niet naar eenige Pruisische havens koers mochten zetten, maar liever een of ander zeegat van Engeland of Nederland binnen loopen. Ons gold deze waarschuwing niet, aangezien de „Jeantine” hare bestemming op Nederland had. Toch was de mededeeling ons welkom, wijl deze ons van eene niet geringe zorg ontlastte.

Zoo bereikten wij eindelijk de Noordzee, waar wij al spoedig bezoek ontvingen van Hollandsche visschers, die ons in ruiling tegen zoutvleesch en spek de heerlijkste zeevisch in menigte uit hunne bom-schuiten toewierpen en tegelijk ons wisten te verhalen dat Neêrlands koning Willem II gestorven was en heel Nederland in rep en roer zou zijn.

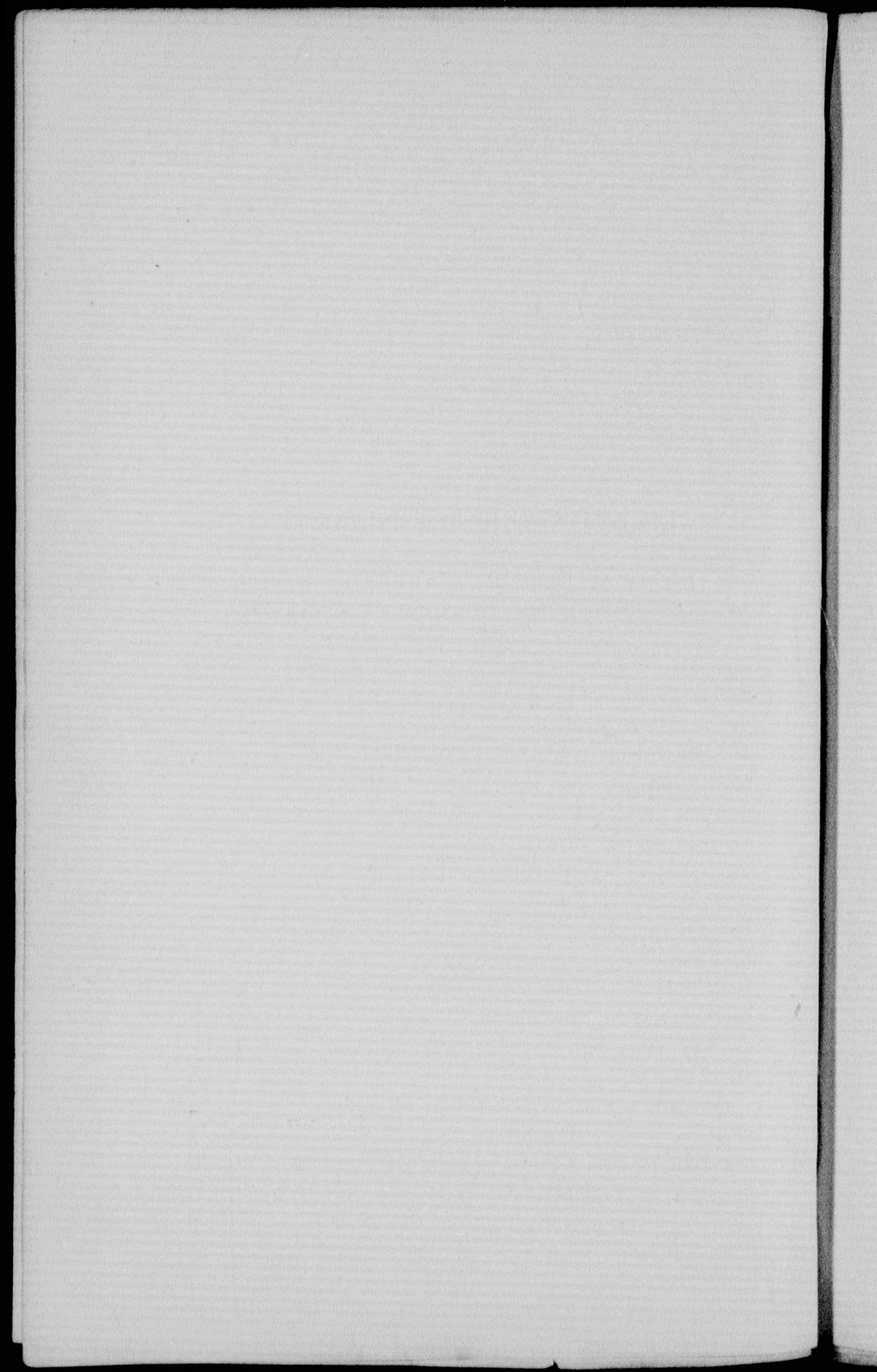
Weldra kregen wij nu den loods aan boord en zagen met elken stond de Hollandsche kust al nader en nader komen tot wij eindelijk het zeegat instevenden en na eene reis van 42 dagen — 't was op den 3den Mei 1849 — ons anker ter reede van 't Nieuwe Diep lieten vallen. Hier hoorden wij al spoedig 's Konings dood

bevestigen, doch tevens werd ons — in tegen-
spraak met het beweren der Scheveningsche vis-
schers — de blijde verzekering gegeven, dat het
Vaderland zich voortdurend in eene ongestoorde
rust mocht verheugen.

Behouden betrad ik weer den dierbren Vader-
landschen grond en dankte vurig God, die mij
niet slechts gespaard, maar boven bidden en
verdiensite eindeloos veel had doen ervaren en
genieten beide!

GODSDIENSTIGE TOESPRAAK
IN DE NEGER-ENGELSCH TAAI,
GEHOUDEN VOOR DE HERVORMDE GEMEENTE
TE
PARAMARIBO,
OP ZONDAG DEN 8STEN NOVEMBER 1846.

Soleki wi no kan sabi wan soema boen-boen sondo
sabi 'fa a ben libi en san a ben doe, so wi no kan
sabi reti-reti wi lobi Masra Jesus Kristus té wi no
sabi san a ben taki en doe disi a libi na grontapoe.

Den fo Evangelist nanga wantoedri foe den Apostel
ben taki wi foeloe foe alla den woortoe, disi Hem ben
taki en foe den foeloe wroko, disi Hem ben doe, alwassi
den no ben skrift na ini Gadoboekoe alla wroko,
disi Hem ben doe, bikassi — soleki da Apostel Jo-
hannes taki — iffoe den ben skrift alla sanni di Je-
sus ben doe, da heeli grontapoe no ben sa kan ki-
bri wan so bigi boekoe. Ma alwassi wi no sabi dan
alla sanni di wi Masra Jesus Kristus ben wroko, disi
a wakka na mindri den soema, tokkoe wi sabi nofo
foe si na ini Hem wan soema, disi Masra Gado srefi
ben senni, wan bigi profeet, da Pikien foe Masra
Gado. Datti wi dé si krien, iffoe wi lezi 'fa Hem
ben wakka go na kroebai foe Hem libi na Jerusalem,
da bigi foto foe da kondre Judea, foe njam na
Djoefassi Paaska.

Na datti wi wanni memre na ini disi joeroe. Gado
srefi bresi wi! Hem jerepi mi na da wroko en opo
oen hatti foe oen teki Gado woortoe!

Den woortoe foe disi oen sa jeri mi taki, oen kan finni na ini da Evangelium foe Johannes, kapittel tiennatoe, vers tiennatoe té tiennanegi, offoe da Evangelium foe Lukas, kapittel tiennanegi, vers toetentien nanegi té fotientiennafo.

Bifo mi bigien foe taki gi oenoe foe disi, mi wannu begi nanga oenoe foe Gado sa wannu dé na wi mindri.

„Gran Gado, disi siddon na Joe troon tapoe na „ini hemel en loekoe alla sannu di wi dé doe na „grontapoe! Joe sabi sanhedde wi ben kom tidei „na ini Joe hosso, na santa plesi, pé Joe nem moe „de santa.

„Wi kom foe begi Joe pardon foe alla den ogri, „di wi ben doe, bikassi den hatti foe wi alla dé foeloe „nanga foutoe. Wi kom foe jeri taki foe Hem, disi „Joe ben senni bifo foeloe jari na grontapoe, disi „wi kali wi Helpiman. Wi kom foe prijze Joe bigi „nem, disi alla soema moe prijze en lobi nanga „heeli den hatti.

„Gran Gado! wannu dé na mindri foe wi! Meki „da Evangelium wroko na ini wi hatti, foe wi libi „alla tem soleki Joe wannu, foe wi wakka na da reti „passi na hemel, disi Joe Pikien ben sori wi! Dan „wi sa kom wan dei na ini da kondre, disi Masra „Jesus ben pramisi wi, na Hem Tata hosso, pé plesi „dé noffo foe alla soema, disi bribi na Hem. Jeri „wi begi, Masra Gado, en gi wi san wi haksi en begi „Joe, foe wi kan prijze tee go Joe santa nem!” Amen.

Di Masra Jesus na den kroeboi dei foe Hem libi na grontapoe wensi foe njam da Paaska jette na ini Jerusalem, a sabi kaba den Djoe ben sa teki en kili Hem drapé; foe datti hedde a go fosi na wan pikien

foto Bethania, opé Hem lobi mati Lazarus libi nanga hem toe sisa, Martha en Maria. A taki den adjosi, en alwassì Lazarus nanga hem toe sisa krei so meni wattrahai en sori den sari-hatti, Jesus libi den foe go na Jerusalem foe gi Hem-srefi abra gi den Fari-séman en den Leriman foe den Djoe, disi hatti bron so tranga na Hem tapoe. Deibroko dan Jesus nanga Hem disciple kom na wan tra pikien foto, na sei da Olijfbergi, klosibei na Jerusalem, disi den kali Bethfage. Masra Jesus teki toe disciple foe Hem. A taki: oen go janna na da pikien foto, di dé na oen fesi en té oen doro drapé, wantem oen sa si wan boeriki, di den ben tai nanga tetei, nanga hem pikien na hem sei, na datti tapoe no wansoema ben siddon jette; hem oen moe loesoe en tjari kom gi mi. Iffoe sontem wansoema sa haksi oenoe: foe sanhedde oen doe datti? oen moe taki nomo: Masra habi hem fanoodoe, dan a sa libi hem gi oenoe.

Den toe disciple ben bribi nanga den heeli hatti san den Leriman ben taki. Wantem den go wei en, so leki Masra ben taki gi den, den finni da pikien boeriki nanga hem mama, disi wansoema ben tai na doro mofo, reti na wan pratie-passi, na strati. Di den bigien now foe loesoe hem, da masra foe da boeriki haksi; foe sanhedde oen loesoe da pikien boeriki? Den piki: wi Masra habi hem fanoodoe. En wantem disi da soema jeri da woortoe, a loesoe da pikien boeriki, gi na den toe disciple foe Masra Jesus en meki den passà. So den disciple go en tjari da boeriki kom. Wantem-wantem den bradi den klosi na hem tapoe en dan den meki Jesus go siddon na hem tapoe. En foeloe soema bradi den klosi na passi, trawan koti pikien takki foe boom, panja na passi, en den

soema disi wakka na fesi en na bakka, den teki takki foe palmboom en den bari tranga, den taki: Hosianna vo David pikien! grantangi vo Hem, disi dé kom na nem foe Masra Gado! Hosianna tee na tapoe!

Disi den disciple en alla den soema prijze so nanga singi den bigi Helpiman, disi den profeet ben promise den, den dé na ondrosei foe da Olijfbergi, klo-sibei Jerusalem. En di Masra Jesus loekoe da bigi foto, pé den soema doe so foeloe ogri na Gado hai, pé den soema no wanni bribi Hem dé da reti koning, da wan Helpiman, alwassi Hem ben doe so meni wroko na mindri foe den, foe sori den Gado srefi ben senni Hem, a krei foe da foto, a taki: Ké, iffi joe sa wanni sabi en memre dasanni, disi kan helpi joe; tem dé jette! bikassi ogri dei sa kom na joe tapoe, disi den vijand foe joe sa tapoe joe na alla sei, den sa pinà joe na alla plesi! den sa broko joe tee na gron en den pikien foe joe den sa kili; den no sa libi wan ston na trawan tapoe, foe di joe no ben bribi Gado bezoekoe joe noja!

Masra Jesus taki datti bikassi den profeet foe den Djoë bifo foeloe jari kaba ben skri: No fredde! loekoe, joe koning dé kom; a siddon rei na wan pikien boeriki tapoe! En alwassi den disciple no verstaan datti jette, tokkoe bakkatem, di Jesus go na Hem glori kaba, den kom memre datti, foe Hem den profeet ben skri so, 'fa den soema ben teki Hem, 'fa den ben pinà Hem en ben kili Hem na kruis.

Den fo Evangelist vertelli wi so, 'fa Masra Jesus foe kroeboi na ini Hem libi ben wakka na foto Jerusalem, pé a sabi, foeloe soema tan foe teki en kili Hem.

Meki wi si noja 'fa *Masra Jesus ben sori Hemsrefi*,
disi a wakka na da foto?

Alla den woortoe, disi Masra Jesus ben taki gi den foeloe soema, disi ben wakka na Hem bakka, sori wi Hem dé troe-troe wan bigi, wan boen soema, disi ben doe so meni boensanni wawan foe meki den soema gelukkig. Den woortoe, disi Hem ben taki gi da foto Jerusalem getuige foe Hem, Hem habi wan *sari hatti*.

A sabi den Djoe na ini da foto dé pikadoesoema; den no wanni bribi Hem dé da bigi profeet, disi Gado-srefi ben senni; den no wanni teki Hem, ma den soekoe Hem foe den kan finni wansanni foe go klagi en kili Hem nabakka, en nanga alla di a sabi alla datti, tokkoe Hem hatti no kom bron, ma nanga bigi sari foe den tranga-hatti soema a krei: O Jerusalem! wanni sabi en memre disi kan helpi joe! no doe more ogri na Gado hai; bekeeri joe, drai joe libi en teki mi, disi dé Gado pikien, bikassi tem dé jette! poti foto, ogri dei sa kom na joe tapoe; foeloe vyand sa tapoe en pinà joe na alla plesi! den sa broko joe tee na gron; den sa kili den pikien foe joe; no wan ston den sa libi na trawan tapoe! En alla datti sa kom na joe tapoe, bikassi joe no wanni sabi mi dé joe bigi profeet, mi dé da pikien foe Gado, bikassi joe no wanni wakka na da passi, disi mi ben sori joe! Foe datti hedde mi begi joe: memre na disi kan helpi joe! teki mi foe joe Helpiman en wakka na mi bakka!

So da lobi Helpiman ben taki nanga tranga stem. Ma den Djoe no harki na Hem woortoe. Alwassi den wai nanga klosi en taki en krei: Hosianna foe da Pikien foe David, disi kom na nem foe Gado,

tokkoe den klagi Hem sjatoe tem na bakka en bali moro tranga jette: kruisi Hem! kili Hem na kruis! dan den tjari Hem go na Golgotha en drapé den panja Hem bloedoe. So wi si 'fa wi Masra Jesus ben habi wan sari hatti foe den soema.

Wi Helpiman ben de *tirifassi*. Lockoe mara! A libi na grontapoe wawan foe helpi den poti soema, ma no foe teki plisiri foe Hem srefi. A no wanni teki wan kondre foe Hem kan dé koning na grontapoe, ma a taki Hem kondre dé na hemel, en disi a wakka foe kroeboi na Jerusalem, pé den soema ben sa prijze Hem en kali Hem koning foe den, a no go nanga prodo en glori, no-no, a go siddon na wan boeriki tapoe en tirifassi a kom na ini foto. En so da Helpiman sori Hem-srefi tee kaba, bikassi a wanni foe den soema sa wakka na da passi, di Hem ben sori, en na di Hemsrefi ben wakka allatem.

Masra Jesus sori Hemsrefi jette na ini disi tori soleki da *Pikien foe Gado*. A go na ini da foto foe den Djoe Jerusalem, alwassí a sabi den Djoe dé soekoe Hem foe den kan klagi Hem, bikassi den wensi nomo foe kili Hem na kruis. A sabi datti. Tokkoe a go na ini da foto foe preki wantron jette gi den pikadoesoema foe da Gadokondre, disi a ben tjari kom na grontapoe. A no fredde foe den Djoe sa kili Hem, bikassi Hem hatti ben dé krien en foe di a sabi, den soema no kan doe Hem noti sondo Hem Tata wanni. Pé wi kan funi wansoema, disi potti so tranga hem vertrouwen na Masra Gado tapoe? Pé da soema dé, disi habi wan so krien hatti, datti a no habi fredde foe dedde, soleki hem Helpiman? No-no, allasoema ben doe ogri na Gado hai en fredde foe dedde, ma Masra Jesus ben dé krien en gi Hem-

srefi abra na dedde. Foe datti hedde wi si Hem dé wan bigi profeet en wi kali Hem da Pikien foe Gado, disi wi moe lobi en respekti so foeloe leki wi kan.

Da Evangelist Lukas telli wi: den disciple hiti den klosi na da boeriki tapoe en potti Jesus na hem tapoe, en di a rei so, den bradi den klosi na passi. Den profeet foe den Djoe ben taki datti kaba bifo meni jari. Wan foe den ben taki: loekoe, joe koning dé kom na joe nanga safri hatti, a siddon rei na wan pikien boeriki tapoe, da wan soso wroko boeriki-pikien! En da woortoe foe da profeet kom reti di Masra Jesus go rei na ini da foto. Foe datti hedde den soema, disi ben wakka na Hem bakka, krei: Hosianna vo David Pikien! Grantangi vo Hem, disi dé kom na nem foe Masra Gado! Hosianna tee na tapoe! En foe datti hedde wi taki gi makandra en gi wi eigen hatti: Gado srefi ben senni Masra Jesus na grontapoe foe dé wi Helpiman en foe sori den soema Hem dé da profeet, disi Gado ben pramise, da eigen Pikien foe Gado.

Ofa alla disi kan dé boen vo wi? Iffoe wi lezi na ini Gado boekoe na howfassi wi lobi Helpiman ben go na Jerusalem foe gi Hemsrefi abra gi Hem vijand, iffoe wi si dan 'fa a krei foe den ogri soema, disi a ben dé klosibei da foto, dan wi bewonder troe-troe Hem sari hatti en datti moe wroko na ini wi hatti foe wi habi *sari-hatti* toe foe wi brara en sisa en ibriwan soema, disi de na pinà. Masra Jesus wanni foe wi sa jerepi en lobi den tra soema, bikassi a ben lobi alla soema moro leki Hemsrefi, bikassi a gi Hemsrefi abra na dedde foe helpi den poti en ogri soema. Foe datti hedde a taki gi Hem

disciple en na wi toe: oen moe lobi makandra soleki mi ben lobi oenoe. Meki wi doe datti dan, mi lo-biwan! meki wi lobi makandra na allatem! Iffoe wansoema de na pinà, meki wi habi wan sari hatti foe hem, soleki wi Helpiman foe den Djoe, disi a ben memre 'fa den ben habi tranga hatti, 'fa den doe foeloe ogri na Gado! Meki wi libi allatem nanga tra soema soleki nanga wi brara en sisa, bikassi den dé, soleki wi, pikien foe Gado! Meki wi habi sari hatti foe den, iffoe wansanni dé trobi den, bikassi wi moe lobi den moro leki wi srefi! Wi moe memre allatem den woortoe foe Masra Jesus: „bresi foe den, „disi habi sari hatti foe trawan, bikassi den sa finni „ontferming toe!" Troe-troe, na ini hemel wi sa kisi paiman foe datti.

No wan foe wi moe potti hemsrefi na tra soema tapoe, ma nanga *tirifassi* da wan moe loekoe da trawan moro hei leki hemsrefi. Wi Helpiman wanni foe wi sa doe so, bikassi Hemsrefi no kom na ini Jerusalem nanga prodo soleki wan koning foe gron-tapoe, ma nanga *tirifassi* a siddon rei na wan boe-riki tapoe, alwassi a ben dé da profeet, da Pikien foe Masra Gado.

Allasanni, disi wi ben si noja foe Masra Jesus Kristus, sori wi Hem dé wan gran soema no wawan, ma da Pikien foe Gado, *disi wi moe prijze en lobi nanga heeli wi hatti*. Ma wi no moe prijze Hem nanga woortoe wawan soleki den Djoe, disi krei: Hosanna! — no-no, iffoe wi wanni sori foe wi prijze en lobi Hem, wi moe wakka iffoe wi dé loekoe allatem na Hem en doe soleki Hem ben doe. Loekoe dan: Masra Jesus nooiti ben doe ogri, so langa a ben libi na grontapoe, mara den soema doe

foeloe foutoe, wi alla toe. Foe datti hedde mi dé taki gi oenoe san Masra Jesus ben taki gi da foto Jerusalem: iffi oen sa wanni sabi en memre dasanni, disi kan helpi oenoe; tem dé jette! Draï oen libi, mi lobi Brara en Sisa! bekeeri oenoe! bikassi sondo datti ogri dei sa kom wantron na joe tapoe. Dan oen sa krei en sari toemoesi foe di oen no ben libi den sondoe, di tem ben dé jette! Foe datti hedde mi taki oenoe: tem dé jette! Ma sontem no langa moro tem sa dé foe oen kan verbeetre oen libi; dedde sontem sa poeroe oenoe hesi foe grontapoe, — draï dan oen libi, bikassi tem de jette!

Masra Jesus ben jerepi allatem den poti soema en iffoe wi wanni wakka na da reti passi na hemel, wi moe doe sosrefi. Allasoema disi ben kom foe begi wi Helpiman a ben jerepi. A meki den blinde soema kan si, doofoe soema jeri, siki soema kom boen. A leri den soema foe Masra Gado; a leri den 'fa den moe libi na grontapoe foe kom wandei na ini hemel, klosibei den lobi Tata. En soleki Hem ben doe, wi moe doe toe. Den poti soema wi moe gi allasanni disi den habi fanoodoe, so foeloe leki wi kan doe datti; den siki soema wi moe go loekoe, foe si iffoe wi kan jerepi den; den sari soema wi moe troostoe nanga Gado woortoe; alla den soema, Kristen, Djoe en Heiden wi moe lobi, bikassi den dé toe pikien foe Gado, en wi hatti no moe bron srefi gi den vijand foe wi, bikassi da Helpiman ben taki: „lobi oen vijand! bresi den, disi dé floekoe oen; doe „hoen na den disi no lobi oen; begi foe den disi doe „oen ogri en disi dé soekoe oen nanga trobi! dan „oen dé reti pikien foe oen Tata na ini hemel.” So wi moe wakka na wi Helpiman bakka en wan bigi

paiman foe datti wi sa kisi na tra libi foe tee-go.

Mara so meni tron sanni de hatti wi. Iffoe wi lasi den, disi wi lobi so tee, iffoe dedde poeroe den na wi mindri, 'fa wi moe taki, san wi moe doe dan? Nooit wi moe mandi foe datti, bikassi Gado srefi doe datti, ma wi mofo moe taki den woortoe: „Masra „Gado gi mi, A teki bakka, foe datti hedde mi prijze „da nem foe Gado!” en wi hatti no moe kaba foe lobi Hem. Di Masra Jesus ben loekoe foe dedde en disi da dedde na kruisi pinà Hem, a gi Hemsrefi abra na Hem Tata; a taki: „mi Tata, no doe soleki „mi wanni, ma leki Joe wanni!”

So Masra Jesus moe dé da santa voorbeeld foe alla soema na alla tem. So wi moe wakka na Hem bakka. Dan wi sa sori 'fa wi hatti lobi en prijze wi Helpiman; dan wi no sa go lasi, ma tee dedde kom foe tjari wi go na ini tra libi, wi no sa habi fredde foe hem, bikassi wi eigen hatti taki gi wi: Gado sa teki joe na ini hemel foe tee-go.

Amen.

ERRATA.

Bladz. 72. Reg. 9 v. o. *avend*; moet zijn: *avoen*.